

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Luknės Šeferytės,
V kurso, civilinių ginčų
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Skaitmeninio turto paveldėjimo problematika
Problematics of Digital Asset Inheritance**

Vadovas: vyr. lekt. dr. Saulius Aviža

Recenzentė: doc. dr. Danguolė Bublienė

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojamos skaitmeninio turto paveldėjimo galimybės Lietuvoje bei išskiriamos problemos, kylančios skirtinguose paveldėjimo proceso etapuose, t. y.: palikimo perdavimo, priėmimo, disponavimo ir padalinimo tarp įpėdinių procedūrų metu. Pirmiausia, bus vertinamas skaitmeninio turto ir paveldėjimo objekto santykis, išskiriant, kurie skaitmeninio turto objektai gali būti paveldimi Lietuvoje. Toliau bus analizuojamos paveldėjimo procedūros ir formuojamos išvados, kokios problemos gali kilti jas taikant skaitmeninio turto paveldėjimui. Galiausiai, įvertinus gerąją užsienio praktiką ir Europos Sąjungos iniciatyvas, bus pateikiamos įžvalgos dėl teisės aktų tobulinimo.

Pagrindiniai žodžiai: skaitmeninis paveldėjimas, turto planavimas, identifikavimas, autentifikavimas, asmens duomenų apsauga, paveldėjimo procedūros, kvazi-nuosavybės teisė.

This Master's thesis explores the possibilities of digital assets inheritance in Lithuania, identifying key challenges at various stages of the inheritance process, including the transfer, acceptance, disposition, and distribution of the estate among heirs. Firstly, it assesses the relationship between digital assets and the object of inheritance, determining which digital assets can be inherited in Lithuania. It then analyses inheritance procedures highlighting potential issues in their application to digital asset inheritance. Finally, by evaluating best practices from foreign jurisdictions and European Union initiatives, the thesis provides insights into potential legislative improvements.

Keywords: digital inheritance, estate planning, identification, authentication, protection of personal data, inheritance procedures, quasi-property rights.

TURINYS

IŽANGA	2
1. SKAITMENINIS TURTAS KAIP PAVELDĖJIMO OBJEKTAS	5
1.1 Skaitmeninio turto samprata ir rūšys	5
1.2 Skaitmeninio turto paveldėjimo reikšmė	13
1.3 Paveldėjimo objektas pagal galiojančią nacionalinę teisinę paveldėjimo reglamentavimą	17
2. SKAITMENINIO TURTO PAVELDĖJIMO PROCESAS	25
2.1 Skaitmeninio turto palikimo paveldėtojams galimybės	26
2.1.1 Paveldėjimas pagal įstatymą	26
2.1.2 Paveldėjimas pagal testamentą	31
2.2 Skaitmeninio turto palikimo priėmimo problematika	35
2.3 Skaitmeninio turto disponavimo iššūkiai	38
2.3.1 Disponavimas skaitmeniniu turtu iki palikimo priėmimo	39
2.3.2 Disponavimas skaitmeniniu turtu po palikimo priėmimo	40
2.3.3 Skaitmeninio turto padalinimas tarp įpėdinių	43
3. SKAITMENINIO TURTO PAVELDĖJIMO TEISINIS REGULIAVIMAS: ATEITIES PERSPEKTYVOS	45
3.1 Geroji užsienio praktika skaitmeninio turto paveldėjimo kontekste	45
3.2 Europos Sąjungos teisės aktai ir iniciatyvos	52
3.3 Rekomendacijos ir teisės aktų tobulinimas	56
IŠVADOS	59
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	60
SANTRAUKA	70
SUMMARY	71

IŽANGA

Temos aktualumas. Pirmojo kompiuterio sukūrimas pasaulyje lėmė didelės žmonijos gyvenimo dalies persikėlimą į skaitmeninę erdvę. Popieriniai dokumentai tapo elektroniniais, verslai kėlėsi į elektronines erdves, nuotraukos, laikraščiai, knygos, filmai, bankai ir banko kortelės dalinai persikėlė į skaitmeninę erdvę, o dalis jų išimtinai pradėjo veikti tik skaitmeninėje erdvėje. Skaitmenizacijos spartėjimui įtaką darė ir ekologijos siekimas – skaitmenizuojant dokumentus siekiama sumažinti makulatūros gaminimą, bei socialinės apsaugos užtikrinimas, didinantis paslaugų pasiekiamumą pažeidžiamiausioms asmenų grupėms ir lėmęs nuotolinių ir elektroninių paslaugų augimą.

Nepaisant didėjančios skaitmenizacijos reikšmės Lietuvoje, įstatymų leidėjas nėra apibrėžęs skaitmeninio turto sąvokos, nėra įtvirtinęs ar modifikavęs įstatymo normų, į turto apibrėžimą įtraukiant skaitmeninį turtą. Apibrėžti skaitmeninį turtą įstatymų leidėjas paliko doktrinai, tačiau net ir jos Lietuvoje nėra daug – pavieniai teisės mokslininkų (kaip L. Didžiulio ir E. Kadžio), straipsniai ir pranešimai. Nors Lietuvos praktikoje skaitmeninio turto paveldėjimo problema nebuvo kilusi, tačiau vertinant skaitmenizacijos didėjimą – tai tėra laiko klausimas. O šiam klausimui iškilus šiandien, sprendimo būdo dėl galimybės paveldėti skaitmeninį turtą Lietuvoje nebūtų.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje šis klausimas nėra iki galo išanalizuotas ir skaitmeninio turto paveldėjimo problematika nėra išspręsta, šiuo magistro darbu autorė siekia, remiantis Lietuvos ir užsienio šaltiniais, išanalizuoti pagrindines skaitmeninio turto paveldėjimo problemas, kurių išsprendimas turės įtakos skaitmeninio turto paveldėjimo galimybei Lietuvoje.

Darbo tikslas. Magistro darbu siekiama išnagrinėti skaitmeninio turto paveldėjimo galimybę ir suformuoti pagrindines problemas, kylančias paveldėjimo procese.

Uždaviniai:

- 1) išnagrinėti paveldėjimo objektą bei nustatyti, ar skaitmeninis turtas gali būti paveldimas pagal galiojantį nacionalinį teisinį reglamentavimą;
- 2) išanalizuoti paveldėjimo procesą ir įvertinti, ar paveldėjimo procedūros yra pakankamos skaitmeninio turto paveldėjimui;
- 3) įvertinti užsienio valstybių gerąją praktiką ir ES teisėkūros iniciatyvas bei pateikti sprendimo būdus skaitmeninio turto paveldėjimo iššūkiams spręsti.

Darbo objektas. Magistro darbe yra nagrinėjama skaitmeninio turto paveldėjimo problematika, prasidedanti nuo paveldėjimo objekto identifikavimo, palikimo perdavimo ir

priėmimo, iki iššūkių, kylančių disponavimo ir padalinimo tarp įpėdinių stadijose. Atkreipiamas dėmesys, kad šiame darbe bus analizuojamos tik Lietuvos paveldėjimo teisėje įtvirtintos procedūros.

Taigi, šio darbo objektas yra pagrindinės skaitmeninio turto paveldėjimo problemos, kylančios skirtingose Lietuvos paveldėjimo proceso stadijose.

Tyrimo metodai. Magistro darbe taikomi **lingvistinis, diskriptyvinis, empirinis ir loginis analitinis** tyrimo metodai. Lingvistinis tyrimo metodas taikomas analizuojant nacionalinius, Europos Sąjungos bei tarptautinius teisės aktus ir iniciatyvas, siekiant pateikti skaitmeninio turto apibrėžimą bei nustatyti paveldėjimo objektą. Diskriptyviniu metodu remiamasi aprašant paveldėjimo procesą, jame kylančias problemas bei skaitmeninio turto paveldėjimo pasireiškimą skirtingose valstybėse. Empirinis metodas taikomas ieškant teismų praktikos, joje suformuotų taisyklių ir išaiškinimų bei gerosios užsienio praktikos. Loginiu analitiniu tyrimo metodu siekiama suformuoti skaitmeninio turto paveldėjimo problemas, pateikti jų vertinimą bei aprašyti galimus skaitmeninio turto paveldėjimo problemų sprendimo būdus.

Darbo originalumas. Autorės žiniomis, teisės doktrinoje iki šiol nebuvo mėginama pateikti susisteminto požiūrio į skaitmeninio turto paveldėjimo galimybes Lietuvoje, juo labiau – išskirti problemas, kylančias skirtingose paveldėjimo stadijose. Lietuvoje vos keli teisės mokslo atstovai yra susidomėję problematika, susijusia su skaitmeniniu turtu – tai L. Didžiulis ir E. Kadys, kuris šiuo metu rengia disertaciją tema „Skaitmeninis turtas kaip nuosavybės teisės objektas“. Taip pat yra keli magistro darbai, iš kurių tik viename analizuojami skaitmeninio turto paveldėjimo ypatumai – tai V. Vismantaitės 2017 metų magistro darbas tema „Ar skaitmeninis turtas gali būti paveldėjimo teisės objektu?“. Tačiau per pastaruosius kelerius metus skaitmenizacija spėjo visu žingsniu pasistūmėti į priekį, iškelama naujų iššūkių paveldėjimo srityje, kuriuos ir siekiama išanalizuoti šiame magistro darbe.

Darbo originalumą pagrindžia ir probleminiai aspektai, kurie bus nagrinėjami šiame darbe, tai: (i) palikėjo ir trečiųjų asmenų duomenų privatumo ir apsaugos pažeidimo rizika; (ii) socialinių tinklų administratorių politikos bei skaitmeninių platformų bendrosios sąlygos, ribojančios naudotojų paskyrų perdavimą įpėdiniams; (iii) skaitmeninio turto prieigos, apsaugotos slaptažodžiais ir unikaliais prisijungimo duomenimis, sudėtingumas palikėjui nepalikus prisijungimo duomenų; (iv) skaitmeninio turto autentifikavimo problemos, kadangi skaitmeninis turtas nėra registruojamas ar inventorizuojamas; (v) paveldėjimo teisėje įtvirtintų palikimo priėmimo procedūrų suderinamumas su skaitmeninio turto paveldėjimo specifika; (vi) skaitmeninio turto nuosavybės teisių apimties ribos, trukdančios įpėdiniams įgyvendinti

teisę disponuoti paveldėtu turtu; (vii) skaitmeninio turto piniginės vertės nustatymo metodų trūkumas.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbe pagrindinis šaltinis yra teisės doktrina, o konkrečiai – specialioji literatūra. Svarbiausi Lietuvos teisės mokslininkai, kurių darbais šiame magistro darbe yra remiamasi, tai L. Didžiulis ir E. Kadys, kurio straipsniai, analizuojantys skaitmeninio turto vietą Lietuvos teisinėje sistemoje, padėjo geriau suvokti skaitmeninio turto teisinio reguliavimo problematiką. Tačiau Lietuvoje ši tema vis tik nagrinėta itin siaurai, tad didžiausią dalį doktrinos sudarė užsienio autorių moksliniai straipsniai. Pagrindiniai užsienio autoriai yra N. Banta Lynner, J. P. Hopkins, Á. Juhász ir D. Klasiček, kurie pateikė svarbias įžvalgas ir probleminius klausimus vertinant skaitmeninio turto paveldėjimą.

Siekiant išnagrinėti skaitmeninių paskyrų paveldimumą, taip pat yra nagrinėjamos paskyrų administratorių bendrosios naudojimo sąlygos ir naudojimosi politikos. Taip pat yra analizuojama užsienio valstybių teismų praktika, kurioje buvo sprendžiami skaitmeninio turto paveldėjimo klausimai. Bei remiamasi nacionaliniais teisės aktais – svarbiausia Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 5 knyga – bei Europos Sąjungos ir tarptautinėmis iniciatyvomis.

1. SKAITMENINIS TURTAS KAIP PAVELDĖJIMO OBJEKTAS

Paveldėjimo teisė yra glaudžiai susijusi su vienu svarbiausių žmogaus gyvenimo įvykių – mirtimi. Su asmens mirtimi pasibaigia tam tikros su asmeniniu neatskiriama susijusios teisės ir pareigos, o jam mirties momentu nuosavybės teise priklausęs turtas pereina įpėdiniams. Kadangi mirtis gali reikšti ne tik fizinę žmogaus gyvenimo pabaigą, bet ir tam tikro jam priklausiusio turto ar turtinių teisių išnykimą, svarbu suprasti, koks turtas gali būti palikimo dalimi.

Vis aktualesniu tampa klausimas, kokia yra skaitmeninio turto vieta Lietuvos paveldėjimo teisėje ir ar šis turtas gali būti perduodamas *post mortem* (liet. po mirties). Atsižvelgiant į tai, šioje dalyje bus analizuojamas skaitmeninio turto ir paveldėjimo objekto santykis, siekiant atsakyti į klausimą, ar skaitmeninis turtas gali būti paveldimas įpėdinių. Šiam tikslui pasiekti bus nagrinėjama skaitmeninio turto samprata, ir jo santykis su turto sąvoka – tai leis nustatyti, ar skaitmeninis turtas apskritai gali būti laikomas turtu. Taip pat bus vertinama skaitmeninio turto paveldėjimo reikšmė, siekiant pagrįsti poreikį šioje srityje užtikrinti aiškų teisinį reguliavimą. Didžiausias dėmesys bus skiriamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 5.1 straipsnyje įtvirtintam pavyzdiniam paveldėjimo objektų sąrašui, siekiant išsiaiškinti, ar skaitmeninis turtas galėtų būti laikomas paveldėjimo objektu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo..., 2000). Taip pat bus analizuojamas teisinių santykių tarp paslaugų administratoriaus ir paskyros naudotojo pobūdis, asmens duomenų ir privatumo apsaugos klausimai bei paskyrų administratorių naudojimo sąlygos, ribojančios paskyrų perleidimą įpėdiniams.

1.1 Skaitmeninio turto samprata ir rūšys

Technologijos pažanga ir laimėjimai paskatino ekonomikos skaitmenizacijos procesą, lėmusį naujų nuosavybės objektų sukūrimą. Objektai, anksčiau galėję egzistuoti tik materialia išraiška, buvo priversti atsisakyti savo fizinių savybių ir įgyti skaitmeninę formą (Kadys, 2022, p. 11). Šiandien tokius objektus vadiname skaitmeniniu turtu. Tačiau skaitmeninio turto išraiškos nuolat kinta, įgauna naujas ir dar anksčiau neaptartas formas, o tai kelia sunkumų pateikiant apibrėžimą, kuris įtrauktų visus šiuos objektus. Terminas „skaitmeninis“ reiškia „įgyjantis baigtinį skaičių reikšmių arba būsenų“ (Enciklopedinis kompiuterijos žodynas). Šį terminą reikėtų vartoti apibrėžiant veiklas ir duomenis, sukurtus pasitelkus skaitmeninę kodavimo technologiją ar techninę, programinę įrangą, skirtą darbui su skaitmeniniais duomenimis

(Laužikas, 2008, p. 278). Tačiau, termino „skaitmeninis“ nereikėtų tapatinti su terminu „elektroninis“, nes pastarasis yra kur kas platesnis, apimantis „veiklas, duomenis ir informaciją, dokumentus, kuriems atlikti, peržiūrėti, sukurti ar visavertiškai nuskaityti yra būtina elektra ir elektros prietaisai (pavyzdžiui, magnetofonas, kompiuteris, vaizdo grotuvas ir kt.)“ (Laužikas, 2008, p. 277). Taigi, elektroninių objektų sąrašas apima skaitmeninius objektus. Doktrinoje bendro sutarimo dėl skaitmeninio turto apibrėžimo nėra, o tai yra viena iš skaitmeninio turto paveldėjimo problemų – kadangi nėra bendro sutarimo dėl skaitmeninio turto apibrėžties, neaišku kaip jį reikėtų vertinti, kokias taisykles reikėtų pritaikyti ir kokius legislatyvinius sprendimus reikėtų priimti (Klasiček, 2023, p. 238). Šio termino formuluotė ir turinys paprastai priklauso nuo apibrėžties kūrėjo ir yra pritaikomas prie konkretaus reglamento taikymo srities ir teisinių tikslų, kuriuos norima pasiekti (Juhász, 2024, p. 549). Techniškai, skaitmeninis turtas yra suprantamas „kaip dvejetainė forma išreikštas skaitmeninis kodavimas¹“ (Babeanu *et al.*, 2009, p. 318). Šis apibrėžimas yra itin techninio pobūdžio, todėl jo vartojimas paveldėjimo kontekste aiškumo nesuteikia. Todėl didžioji dalis autorių skaitmeninį turtą apibrėžia kaip objektus, saugomus skaitmeniniu būdu, turinčius vertę ir užtikrinančius naudotojo teises (Juhász, 2024, p. 549). Terminologijos prasme, skaitmeninis turtas dar suprantamas kaip paskyros, apsaugotos slaptažodžiais (Banta, 2014, p. 799), unikaliais prisijungimo duomenimis, raktais. Pavyzdžiui, tai skaitmeninės ar investicinės banko sąskaitos, el. laiškai, asmeniniai dokumentai, tinklaraščiai ir socialinių tinklų profiliai ar netgi metaduomenys (Banta, 2014, p. 801), bitkoinai, kriptovaliutos, interneto domenai, oro linijų suteikiamos mylios, viešbučių lojalumo taškai (Išieškojimas iš skaitmeninio turto: kaip..., 2019), skaitmeninės nuotraukos, vaizdo įrašai, grojaraščiai, saugomi medicininiai įrašai (Hopkins, 2013, p. 37) ir t. t. Taip yra suprantamas skaitmeninis turtas plačiausia prasme. Juos vertinant siauresne prasme, skaitmeninis turtas turėtų būti suprantamas kaip nauji ekonominiai objektai, sukurti naudojant skaitmenines technologijas (Kharitonova, 2021, p. 5). Kadangi skaitmeninis turtas savo išraiška skiriasi nuo tradicinės turto sampratos, teisine prasme, jis turėtų būti apibrėžiamas kaip atskira turto klasė – atskira asmens turto dalis, apimanti turtą, kuris egzistuoja tik skaitmenine forma (Juhász, 2024, p. 549).

Nors į skaitmeninio turto sampratą įeina įvairios internetinės paskyros, patys elektroniniai ar skaitmeniniai įrenginiai, kaip mobilieji telefonai, USB raktai, kompiuteriai ar televizijos

¹ Dvejetainis kodavimas – tai simbolių vaizdavimo metodas, kai simboliui priskiriamas unikalus dvejetainis kodas. Pavyzdžiui, taikant dvejetainį kodavimą didžioji A raidė vaizduojama kaip 0100 0001 (techTerms.com, digital asset).

įrenginiai, kuriuos pasitelkus tos paskyros yra pasiekiamos vartotojui, nėra ir negali būti priskirtos skaitmeninio turto kategorijai (Hopkins, 2013, p. 211). Be to, skaitmeninis turtas gali egzistuoti ne tik fizinėje laikmenoje, tačiau ir taip vadinamame „debesyje“ (angl. *cloud*), kuris vartotojams yra pasiekiamas internete patalpintoje ir slaptažodžiu apsaugotoje paskyroje (Hopkins, 2013, p. 212), pavyzdžiui, „Google drive“ paslaugos, socialinių tinklų ar interneto svetainės. Vertinant debesijos paveldėjimo galimybes reikėtų pabrėžti, kad paveldima galėtų būti tik debesyje (pavyzdžiui, paskyroje) esanti informacija, o ne pati debesijos platforma, kurioje ši informacija yra saugoma.

Analizuojant skaitmeninio turto sampratą, aktualu pažvelgti kaip jis yra apibrėžiamas tarptautiniuose šaltiniuose. Pavyzdžiui, 2023 metais UNIDROIT, skaitmeninį turtą apibrėžė kaip elektroninį įrašą, kurį galima kontroliuoti (UNIDROIT principles on digital assets..., 2023). Šiame kontekste „kontrolė“, turėtų būti suprantama kaip skaitmeninio turto naudotojo išimtinė teisė (i) drausti kitiems asmenims gauti didžiąją dalį skaitmeninio turto teikiamos naudos, (ii) gauti didžiąją dalį skaitmeninio turto teikiamos naudos, ir (iii) perleisti skaitmeninio turto kontrolę kitam asmeniui (UNIDROIT principles on digital assets..., 2023, p. 5). UNIDROIT principuose pateikiami keli kontrolės, kaip skaitmeninio turto požymio, pavyzdžiai, susiję su finansiniu ir asmeninio pobūdžio skaitmeniniu turtu, padedantys geriau suprasti, kas yra skaitmeninis turtas. Pirmasis pavyzdys yra susijęs su bitkoinais, kuriuos analizuojant svarbu suprasti, kaip veikia viešosios blokų grandinės (angl. *blockchain*) tinklas. Viešosios blokų grandinės, kurioje fiksuojami skaitmeninio turto sandoriai, kontrolė nepriklauso nei vienam asmeniui ar institucijai. Visi šioje blokų grandinėje atliekami sandoriai yra tikrinami remiantis konsensuso mechanizmu, užtikrinančiu sandorių teisėtumą ir fiksavimą blokų grandinėje. Pati blokų grandinės programinė įranga (dar vadinama „protokolu“) veikia decentralizuotai ir negali būti kontroliuojama nė vieno asmens. Tačiau naudotojas, turintis privatų raktą (t. y. slaptą kodą), gali kontroliuoti (valdyti) jam priklausančią skaitmeninį turtą, esantį toje blokų grandinės programinėje įrangoje. Taigi, pats protokolas, kuriame privačiu raktu pasiekiamas skaitmeninis turtas, pats iš savęs nėra ir negali būti prilyginamas skaitmeniniam turtui, kadangi jis negali būti kontroliuojamas jo naudotojo (UNIDROIT principles on digital assets..., 2023, p. 14–15). Kitas pavyzdys yra susijęs su socialiniais tinklais. Principuose nurodoma, kad socialinių tinklų paskyra, kurios prieiga yra apsaugota slaptažodžiu, neturėtų būti laikoma skaitmeniniu turtu. Socialinių tinklų platformos paprastai apima licencijavimo susitarimus su naudotojais, kurių pagrindu nėra sukuriamas nuosavybės teisės į socialinių tinklų paskyras ar iš vis į platformoje saugomą turinį, todėl tokios paskyros negali būti kontroliuojamos jo naudotojo (UNIDROIT principles on digital assets..., 2023, p.

15-16). Toks aiškinimas eliminuotų dalį skaitmeniniu turtu vadinamų objektų, pavyzdžiui, socialinių tinklų paskyras, muzikos ar filmų prenumeratas, vien dėl to, kad paslaugų teikimo sąlygos nesuteikia nuosavybės teisių į pačias paskyras. Nors ir sutiktina, kad muzikos ir filmų prenumeratos nėra nuosavybės teisės objektais, tačiau autorės vertinimu, socialiniuose tinkluose paskelbti įrašai, kurie atitinka Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo įtvirtintų autorių teisėmis saugomų objektų požymius, yra saugomi autorių teisėmis, o tokios teisės priklauso įrašus sukūrusiam asmeniui. Taigi, tokiu būdu yra sukuriama autorių teisės į paskyroje saugomą informaciją. Dėl šios priežasties doktrinoje kritikuojamos paslaugų teikimo sąlygos, apribojančios ar iš vis draudžiančios asmens teisę perleisti paskyras, ar jose esančią informaciją. Teisės mokslo atstovai sutinka, kad sąlygos, draudžiančios asmeniui priklausančio turto paveldėjimą, iš vis neturėtų būti laikomos galiojančiomis (pavyzdžiui, Banta, 2014, p. 803; Conway, Grattan, 2021, p. 6; Kadys, 2024a, p. 19).

Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisija (angliškai vadinama *UNCITRAL*) 2023 metais yra išleidusi su skaitmenine ekonomika susijusių teisinių klausimų taksonomiją, kurioje skaitmeninis turtas suprantamas „įprastine“ prasme, kaip elektroniniu būdu saugomi duomenys, kurie gali būti panaudoti (t. y. turi paskirtį), arba turintys vertę (*UNCITRAL Taxonomy of legal issues...*, 2023, p. 35.). Europos teisės institutas (angl. *European law Institute*) 2022 metais išleistuose principuose dėl skaitmeninio turto naudojimo kaip užtikrinimo priemonės, skaitmeninio turto sąvoką apibrėžė kaip bet kokią įrašą ar vertės išraišką, kuris: (i) yra išimtinai saugomas, rodomas ir administruojamas elektroniniu būdu, virtualioje platformoje ar duomenų bazėje, įskaitant atvejus, kai tai yra realaus, prekiautino turto įrašas ar išraiška (pavyzdžiui, NFT), ir neatsižvelgiant į tai, ar pats skaitmeninis turtas yra saugomas tiesiogiai naudotojo, ar per tarpininko paskyrą; (ii) gali būti kontroliuojamas, valdomas ar naudojamas, neatsižvelgiant į tai, ar tokios teisės yra apibūdinamos kaip nuosavybės, prievolinės ar kitokio pobūdžio; ir (iii) kurį galima perduoti kitai šaliai, įskaitant savanorišką perleidimą.

Analizuojant skaitmeninio turto sampratą aktualu paminėti 2023 metų gegužę priimtą ir 2024 metų gruodį įsigaliojusį reglamentą dėl kriptoturto rinkų Nr. (ES) Nr. 2023/1114 (geriau žinomą kaip MiCA). Šiame reglamente skaitmeninio turto terminas nėra tiesiogiai įtvirtintas, tačiau yra pateikiamas kriptoturto, kuris yra skaitmeninio turto rūšis, apibrėžimas. Kriptoturtas yra „skaitmeninė vertės arba teisės išraiška, kurią galima perleisti ir laikyti elektroniniu būdu naudojant paskirstytojo registro ar panašią technologiją“ (3 straipsnio 5 punktas).

Skirtingų valstybių įstatymai skaitmeninį turtą taip pat apibrėžia skirtingai. Pavyzdžiui, Prancūzijos įstatymų leidėjas skaitmeninį turtą sieja su kriptoturtu, ir jį apibrėžia kaip žetonus

arba skaitmeninę vertės išraišką, kurios neišleidžia ir negarantuoja centrinis bankas ar valdžios institucija, ir kuri neprivalo būti susieta su teisiškai nustatyta valiuta ir neturi valiutos ar pinigų teisinio statuso, bet kurią fiziniai ar juridiniai asmenys priima kaip mainų priemonę ir kurią galima perduoti, saugoti ir ja prekiauti elektroniniu būdu (The French Regulatory Framework for..., 2020). Pataisytas patikėtinio prieigos prie skaitmeninio turto aktas (Revised uniform fiduciary access to..., 2015), galiojantis didžiojoje dalyje JAV valstijų, skaitmeninį turtą apibrėžia kaip elektroninį įrašą, į kurį asmuo turi teisę arba interesą (ši sąvoka neapima paties turto, kuriame tas įrašas yra, ar įsipareigojimo, nebent tas turtas ar įsipareigojimas ir yra pats elektroninis įrašas) (2 skyrius, 8 dalis). Taigi, priešingai nei Prancūzijoje, JAV skaitmeninis turtas aiškinamas itin plačiai, apimantis visus skaitmeninius turtus (nuo elektroninių paskyrų, iki blokų grandinėse esančio turto), ne tik kriptoturtą.

Kaip matyti, į skaitmeninio turto sąrašą įeina daugybė turto objektų, o tai neišvengiamai kelia klausimą – **ar visi skaitmeninio turto objektai turėtų būti laikomi turtu ir nuosavybės objektais?** Taigi, kitas terminas, kurį reikėtų apibrėžti yra turtas. Bėgant metams, turto apibrėžimas keitėsi, kad apimtų daugiau fizinės formos neturinčio turto (Varnado, 2014, 745). Tačiau dauguma turtą ir nuosavybės teises reglamentuojančių teisės normų atsirado gerokai anksčiau nei pats skaitmeninis pasaulis, kokį jį mes suprantame šiandien. Todėl kvestionuojama, kodėl šias taisykles vis tiek bandoma pritaikyti reguliuojant skaitmeninį turtą (Kutler, 2011 p. 1664). Lietuvoje turto sąvoką visų pirma apibrėžia įstatymai. Ganėtinai plačiai ir išsamiai turto sąvoką pateikia Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas, kuris turtą apibrėžia kaip daiktus, pinigus, vertybinius popierius ar kitas finansines priemones, kitą turtą bei turtines teises, intelektinės veiklos rezultatus, informaciją, veiksmus ir veiksmų rezultatus, kitas turtines ir neturtines vertybes, bet kokį kitą fizinį ar ne fizinį, kilnojamąjį ar nekilnojamąjį, materialų ar nematerialų turtą ir bet kokios kitos formos, įskaitant elektroninę ar skaitmeninę, turtą, teisinius dokumentus arba priemones, kurios įrodo nuosavybės teisę į tokį turtą ar su juo susijusias teises (Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir..., 1997, 2 straipsnio 22 punktą). CK 1.97 straipsnis civilinių teisių objektus apibrėžia kaip daiktus, pinigus ir vertybinius popierius, kitą turtą bei turtines teises, intelektinės veiklos rezultatus, informaciją, veiksmus ir veiksmų rezultatus, kitas turtines ir neturtines vertybes.

Tradicinė turto sąvoka ne visada apima skaitmeninius objektus, dėl ko kyla nesutarimų, ar skaitmeniniai daiktai apskritai gali būti laikomi turtu (Tarney, 2012, p. 783). Pagrindinis požymis, kurį skaitmeninis turtas turi atitikti, tai jo prilyginimas daiktui, kurį po mirties galima perduoti įpėdiniui (Edwards, Harbinja, 2013, p. 4; Didžiulis, 2020, p. 41). Trumpai – reikėtų įsivertinti, ar skaitmeninis turtas yra nuosavybės objektas. Jei skaitmeniniai objektai yra

laikomi turtu, tuomet teoriškai jų savininkas turi teisę jais disponuoti, t. y. juos perleisti prieš mirtį ir po mirties. Nuosavybė ir perleidžiamumas yra tiesiogiai susijusios sąvokos (Hopkins, 2013, p. 224). Tačiau jei skaitmeninio objekto nelaikytume turtu, tuomet palikėjas negalėtų jo nei valdyti nei palikti pagal įstatymą ar testamentą (Varnado, 2014, 745). CK 4.1 straipsnyje daiktais vadinami iš gamtos pasisavinti ar gamybos būdu sukurti materialaus pasaulio daiktai. L. Didžiulis laikosi pozicijos, kad materialaus pasaulio daiktai gali būti ir nematerialūs, ir CK 4.1 straipsnyje įtvirtintas daikto apibrėžimas iš tiesų kalba apie materialaus pasaulio daiktus, o ne materialius objektus (Didžiulis, 2020, p. 42). Tad ydinga nematerialius objektus pripažinus nuosavybės teisės objektais vertinti juos esant menkesniais nei tradiciniai nuosavybės teisės objektai (Didžiulis, 2020, p. 43–44).

Kitas požymis, kurį reikėtų įsivertinti – tai galimybė skaitmeninį turtą išreikšti pinigine verte (Didžiulis, 2020, p. 41). Dalis autorių laikosi nuomonės, kad skaitmeninis turtas, kuris neturi piniginės vertės, neturėtų būti paveldimas. Tačiau skaitmeninis turtas nebūtinai turi turėti finansinę vertę ir gali būti konvertuojamas į pinigus, tačiau vis tiek gali turėti vertę įpėdiniui. Pavyzdžiui, elektroniniai laišakai dažniausiai turi emocinę ar sentimentalią vertę jų paveldėtojui, tačiau jose taip pat gali būti laikoma kita įpėdiniais svarbi informacija, kuri gali turėti ir ekonominę vertę. Pavyzdžiui, jeigu palikėjas vystė verslą, didelė dalis klientų susirašinėjimo, užsakymų, bendravimo su tiekėjais, nuomotojais ir pan. egzistuoja tose paskyrose, tad prieiga prie jų gali būti esminė siekiant išvengti nuostolių ir tęsiant verslą. Taigi, konkrečių rūšių skaitmeniniam turtui suteikiama vertė labai skirsis – kai kuris turtas turės akivaizdžią piniginę vertę (pavyzdžiui, banko sąskaitos, finansinės investicijos ir domenų vardai), kiti mirusiojo artimiesiems turės tik emocinę ar sentimentalią vertę (pavyzdžiui, nuotraukos, elektroniniai laišakai ir socialinių tinklų paskyros, kuriose palikėjas dalinosi savo asmeniniais potyriais, mintimis) (Conway, Grattan, 2021, p. 4). Kiti autoriai laikosi nuomonės, kad argumentas, jog skaitmeniniai objektai, neturintys finansinės vertės negali būti laikomi turtu, yra nepagrįstas, kadangi daikto piniginė vertė nėra lemiamas veiksnys, suteikiantis jam turto statusą (Varnado, 2014, 746). Seni nuotraukų albumai ir receptų knygos gali neturėti piniginės vertės, tačiau niekam nekyla klausimų, ar jie yra palikėjo palikimo dalis (Varnado, 2014, p. 746).

Kitas aspektas, sprendžiant ar skaitmeninis turtas gali būti nuosavybės objektu, yra pagrindas, kuriuo naudotojas tuo turtu naudojasi. Dalis teisės mokslininkų laikosi pozicijos, kad skaitmeniniai objektai neturėtų būti laikomi „nuosavybe“, nes jie faktiškai nepriklauso mirusiajam, kadangi yra naudojami licencijos pagrindu (Tarney, 2012, p. 783). Jeigu asmuo skaitmeniniu turtu naudojasi asmeninės, neperleidžiamos licencijos pagrindu, ši teisė baigiasi naudotojui mirus, net jei paslaugų teikėjo ir naudotojo sutartyje tai nutylima (Edwards,

Harbinja, 2013, p. 9). Tai reiškia, kad net ir paveldėjus muzikos grotuvus, ar kitus įrenginius, kuriuose saugomi iš paslaugų teikėjų parsisiųsti muzikos kūriniai, nuosavybės teisė į įrenginius įpėdiniams pereitų, o jame saugoma muzika – ne (Edwards, Harbinja, 2013, p. 10).

Taigi, asmens turto masė neapsiriboja vien tik materialiais objektais, ar turtinėmis teisėmis, tačiau į ją gali įeiti ir elektronine ar skaitmenine išraiška egzistuojantys objektai, turintys potencialą jų turėtojui sukurti ekonominę ar objektyvią vertę ir turintys civilinio apyvartumo savybę (galimybė juos perleisti).

Iš aptartų šaltinių matyti, kad vieningo skaitmeninio turto apibrėžimo nėra, tad **prasmingiau būtų pažvelgti į bendrus, skaitmeninį turtą vienijančius, požymius**, kurie apibrėžia skaitmeninio turto išraiškos ribas (Juhász, 2024, p. 551). Atsižvelgiant į tai, Á. Juhász pateikė šiuos skaitmeninio turto požymius (Juhász, 2024, p. 552):

- (i) egzistuoja skaitmeninėje formoje (išskyrus su turtu susietų žetonų atvejus, kai už tam tikro vizualaus turto, pavyzdžiui, NFT meno kūrinio, slypi fiziškai egzistuojantys daiktai); ar
- (ii) yra saugomi skaitmeniniu būdu (skaitmeninį turtą saugant kompiuteryje ar kitame naudotojo duomenų saugojimo įrenginyje, debesyje ar naudojantis blokų grandinės technologija);
- (iii) turi vertę – finansinę ar emocinę;
- (iv) užtikrina jo naudotojui kvazi nuosavybės teises;

prie šių požymių reikėtų pridėti ir UNIDROIT principuose analizuotą požymį – kontrolę:

- (v) gali būti kontroliuojami (perleidžiami, sunaikinami, papildomi ir pan.) jo naudotojo.

Aptariant skaitmeninio turto paveldėjimo galimybę taip pat **aktualu pateikti skaitmeninio turto klasifikacijas**, galinčias padėti suprasti skaitmeninį turtą, kaip turto kategoriją. Tačiau kaip ir apibrėžimo atveju, doktrinoje vieningos nuomonės skaitmeninio turto klasifikacijai nėra. Kai kurie autoriai mano, kad grupuoti visų rūšių skaitmeninį turtą iš vis yra problemiška ar net klaidinga (Kreiczer-Levy, 2019, p. 709). Autorės nuomone, kadangi skaitmeninio turto rūšių yra daug, jo grupavimas užtikrina, kad skirtingi skaitmeninio turto objektai nebūtų praleisti. Be to, skaitmeninio turto grupavimas suteikia galimybę skaitmeninio turto paveldėjimo problemas suskirstyti pagal jo rūšis.

Būtent D. Klasiček pateikė skaitmeninio turto klasifikaciją pagal jų keliamas paveldėjimo problemas, skaitmeninį turtą suskirstydama į 4 kategorijas, į kurias patenka didžioji dauguma skaitmeninių turtų. Šios kategorijos apima: (i) skaitmeninį turtą saugomą elektroniniame įrenginyje ar panašioje laikmenoje, kurį sukūrė įrenginio savininkas, (ii) skaitmenines paskyras

ir jų turinį, saugomą interneto platformų serveriuose, (iii) skaitmeninį turtą, įsigytą iš interneto platformų bei (iv) kriptovaliutas (Klasiček, 2023, p. 240). *Pirma*, į skaitmeninio turto, saugomo elektroniniame įrenginyje ar panašioje laikmenoje, kurį sukūrė įrenginio savininkas, kategoriją patenka palikėjo (savininko) sukurti nuotraukų albumai, įvairūs rankraščiai, vaizdo ar muzikos įrašai, takeliai. Toks turtas yra saugomas elektroniniuose įrenginiuose kaip mobilieji telefonai, kompiuteriai, USB raktai. Ir nors toks turtas dažniausiai pasižymi tik emocine verte jų turėtojui ir paveldėtojams, jie kelia mažiausiai klausimų dėl jų paveldimumo, kadangi dažniausiai jau yra saugomi autorių teisėmis, kurios yra paveldimos. Didžiausia problema kyla, kai prieiga prie tokio skaitmeninio turto yra apsaugota slaptažodžiais ir biometriniais duomenimis (Klasiček, 2023, p. 240). Pavyzdžiui, taip nutiko su garsaus JAV kompozitoriaus Leonardo Bernsteinio autobiografija, kurią prieš mirtį savo kompiuteryje rašė kompozitorius ir kurio prieigą apsaugojo slaptažodžiu. Kompozitoriui 1990 metais mirus, jo paveldėtojai negalėjo ir vis dar neturi galimybės pasiekti ir disponuoti šiuo palikėjo turtu, kadangi kompozitorius įpėdinams nepaliko slaptažodžio (Don't follow Leonard Bernstein's lead, 2012). *Antra*, į skaitmeninių paskyrų ir jų turinio, saugomo interneto platformų serveriuose, kategoriją patenka elektroninio pašto, socialinių tinklų paskyros, pažinčių svetainės, pasiekiamos naudojantis debesų paslaugomis. Šiose paskyrose esantis turinys, kaip nustatyta naudojimo politikoje, priklauso jį sukūrusiam asmeniui, t. y. socialinės paskyros savininkui, tačiau pačios svetainės ir socialiniai tinklai yra paskyros administratoriaus nuosavybė. Todėl asmuo, prieš pradėdamas naudotis šiomis svetainėmis sutinka su paslaugų teikimo sąlygomis, *inter alia*, kad paskyros yra neperleidžiamos (ir todėl yra nepaveldimos). Šiuo atveju, net ir palikėjo slaptažodžio žinojimas neišspręstų jų paveldėjimo problemos, kadangi dauguma svetainių draudžia atskleisti slaptažodį tretiesiems asmenims (Klasiček, 2023, p. 241). *Trečia*, skaitmeninis turtas, įsigytas iš interneto platformų, dažniausiai referuoja ne į nuosavybės teises, o licenciją, kurios pagrindu paskyros naudotojas įgyja teisę naudotis ta paskyra (Klasiček, 2023, p. 241). Pavyzdžiui, dauguma interneto platformų yra naudojamos asmeninės neperleidžiamos licencijos pagrindu, kuri nėra paveldėjimo dalis. Tokiu pagrindu yra naudojamos elektroninės knygos, klausomasi muzikos ar pasiekiami filmai (Michels *et al.*, 2019, p. 6). *Ketvirta*, kriptovaliuta yra valiuta, naudojanti kriptografiją, leidžiančią atlikti elektroninius mokėjimus be banko ar finansų įstaigos tarpininko (Carr, 2019, p. 179). Būtent, kriptovaliutos yra beasmenės, jų savininkas niekur nefiksuojamas ir neįrašomas į jokių registrą, todėl negalima gauti nuosavybės teisės liudijimo (Omelchuk *et al.*, 2021, p. 116). Dėl šių savybių galimybė naudotis bet kokiomis teisėmis, susijusiomis su kriptovaliutomis, priklauso nuo prieigos prie specialios kriptovaliutų piniginės. Taigi, be privataus rakto (slaptažodžio) prie piniginės prieiti neįmanoma, net jei to

norėtų savininkas arba jei būtų priimta teismo nutartis, suteikianti prieigą prie kriptovaliutų piniginės (Omelchuk *et al.*, 2021, p. 117).

P. Szwajdler skaitmeninį turtą išskyrė į dvi rūšis: (i) finansiškai vertingą ir neturintį finansinės vertės skaitmeninį turtą, ir į (ii) asmeninio pobūdžio bei su asmeniu nesusijusį skaitmeninį turtą. Szwajdler teigė, kad palikimo dalimi galėtų būti tik tas skaitmeninis turtas, kuris yra finansiškai vertingas (t. y. monetos, kriptovaliutos, žetonai ir kitas finansiškai vertingas skaitmeninis turtas) (Juhász, 2024, p. 555), eliminuodamas emocinę vertę turinčių objektų paveldėjimą.

Á. Juhász pateikė skaitmeninio turto grupavimą pagal tai, kaip skaitmeninis turtas „elgiasi“ ir išskyrė tris skaitmeninio turto kategorijas: (i) skaitmeninis turtas, pagal savo prigimtį panašus į daiktus, (ii) skaitmeninis turtas, panašus į reikalavimo teises, (iii) skaitmeninis turtas, kuris yra panašus į duomenis (Juhász, 2024, p. 556). Pirmosios kategorijos turtas nors ir negali būti įgyjamas nuosavybės tradicine (fizine) prasme, tačiau teisę turintis asmuo, net jei jis yra vadinamas „naudotoju“, naudojasi tam tikromis teisėmis, panašiomis į nuosavybės teises: jis gali (skaitmeniniu būdu) valdyti, naudoti ir disponuoti konkrečiu skaitmeniniu turtu, pavyzdžiui, gali jį perduoti. Antros kategorijos turtas, suteikiantis reikalavimo teises, daugiausia yra kriptovaliutos. Trečios kategorijos turtas dažniausiai yra asmeninio pobūdžio ir apima įvairius su mirusiuoju susijusius dalykus (pavyzdžiui, socialinių tinklų paskyras, el. pašto paskyras ir kt.). Atitinkamai, Juhász mano, kad nors pirmosios dvi skaitmeninio turto kategorijos gali būti mirusio asmens palikimo dalimi, trečiajai kategorijai nebūtų taikomos paveldėjimo taisyklės, bet ji galėtų būti paveldima remiantis asmens privatumo apsaugos normomis (Juhász, 2024, p. 556).

Taigi, bendro sutarimo kaip reikėtų apibrėžti skaitmenį turtą nėra, tačiau kiekvienas apibrėžimas turi bendrus bruožus, t. y. skaitmeniniu turtu yra vadinami objektai, kurie egzistuoja ir yra saugomi skaitmeninėje formoje, turi emocinę ar finansinę vertę ir kurie gali būti valdomi ir kontroliuojami jų naudotojo (užtikrina kvazi-nuosavybės teises jų turėtojui).

1.2 Skaitmeninio turto paveldėjimo reikšmė

Europos civilinės teisės pagrindai buvo sukurti gerokai prieš skaitmeninių technologijų plėtrą, kurios liudininkais esame dabar, todėl galiojantis reguliavimas neturėtų būti laikomas pilnai apimančiu ir išsprendžiančiu visus skaitmeninio turto reguliavimo klausimus (Załucki, 2020 cituota Terletska, 2022, p. 6). Be kita ko, reguliavimo neišbaigtumą Lietuvoje pagrindžia ir

aplinkybė, kad įstatymų leidėjas iki šiol nėra įtvirtinęs skaitmeninio turto sąvokos ir tuo labiau sureguliuavęs jo perleidimo galimybių. Poreikį suregulamentuoti skaitmeninio turto reguliavimą patvirtina ir skaitmeninėje erdvėje dažnėjančios diskusijos, straipsniai, konferencijos, siekiančios atkreipti visuomenės dėmesį skaitmeninio turto ir jo perleidimo reguliavimo stokos grėsmę. Pavyzdžiui, per pastaruosius kelerius metus buvo keliami skaitmeninio turto klausimai sprendimų vykdymo srityje (pavyzdžiui, Sadzevičius, Pranevičienė, 2024; Išieškojimas iš skaitmeninio turto: kaip..., 2019). Šiuose straipsniuose skatinama skaitmeninės teisinės sistemos raidą vertinti kaip galimybę atnaujinti esamą reguliavimą, pabrėžiant, kad išieškojimas iš skaitmeninės nuosavybės taps įprasta teisininkų praktika. Manytina, kad jau keliami išieškojimo iš skaitmeninio turto klausimai, turi paskatinti įstatymų leidėją į skaitmeninio turto reguliavimą pažvelgti plačiau, t. y., ne tik sureguliuoti išieškojimo klausimus, bet ir skaitmeninio turto paveldėjimo procesą, kurio poreikis seka iš paskos.

Užsienio praktikoje pirmieji skaitmeninio turto paveldėjimo klausimai buvo sprendžiami dar prieš du dešimtmečius. Viena iš pirmųjų bylų buvo nagrinėjama 2005 metais, kai JAV teismai byloje *Justin Ellsworth prieš „Yahoo“* sprendė, ar „Yahoo“ turi suteikti tėvams prieigą prie jų mirusio sūnaus turėtos elektroninio pašto paskyros. Byloje mirusiojo tėvas – D. Ellsworth – siekė sukurti memorialą savo sūnui, pasitelkdamas el. laiškus, kuriuos mirusysis siuntė ir gavo tarnaudamas Irake. Tam, kad galėtų tai padaryti, D. Ellsworth turėjo gauti prieigą prie sūnaus paskyros, tačiau „Yahoo“ šį prašymą atmetė. „Yahoo“ atsisakymą grindė griežta privatumo politika, kuri draudė paskyros perleidimą, todėl sprendė, kad paskyros perleidimas pažeistų privatumo sutartį, su kuria mirusysis sutiko prieš pradėdamas naudotis paskyra. Tačiau teismas sprendimu įpareigojo „Yahoo“ ieškovams suteikti prieigą prie mirusio sūnaus elektroninio pašto paskyros (Conner, 2010, p. 301).

Kitas pavyzdys – 2018 m. liepos 12 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (vok. *Bundesgerichtshof*) sprendimas byloje Nr. III ZR 183/17, kurioje teismas sprendė, ar tėvai turi teisę prieiti prie mirusio vaiko socialinio tinklo „Facebook“ paskyros (Lisicka, 2017). Šioje byloje poreikį gauti prieigą prie dukters paskyros lėmė šios mirtis; mirusiosios motina, ieškodama atsakymo ar dukters mirtis buvo savižudybė, ar nelaimingas atsitikimas, nusprendė prisijungti prie dukters „Facebook“ paskyros ir perskaityti jos žinutes, taip tikėdamasi surasti atsakymą. Tačiau paskyra buvo apsaugota slaptažodžiu, o „Facebook“ atsisakė suteikti prieigą, dėl ko ieškovė kreipėsi į teismą. Šioje byloje teismas sprendė, kad „Facebook“ naudotojo paskyra pereina naudotojo įpėdiniais (ši byla bus giliau nagrinėjama kitose darbo dalyse).

Šiandien prieiga prie elektroninio pašto paskyrų ar socialinių tinklų sudaro sąlygas lengviau bendrauti su draugais, šeimos nariais ir artimaisiais, padeda užtikrinti profesinių ryšių

palaikymą, leidžia tvarkyti finansinius dokumentus ir asmeninius įrašus *et cetera*. Kreditoriai ir bankai primygtinai ragina klientus pereiti prie ekologiškesnių (ir pigesnių) sprendimų, įgalindami sąskaitų ir išrašų gavimą elektroniniu būdu (Cahn *et al.*, 2016, p. 3). Prekybos centrai lojalumo korteles pradeda keisti į skaitmenines korteles, esančias mobiliuosiuose telefonų įrenginiuose, tokiu būdu sudarydami sąlygas sekti „taškų“ programas, kurios gali būti iškeičiamos į tose prekybos centruose parduodamas prekes ar prizus. Tinklaraštininkai, autoriai, menininkai ir verslininkai ekonominiais sumetimais fizinę veiklą vis dažniau perkelia į internetinę (Cahn *et al.*, 2016, p. 3). Pavyzdžiui, „Revolut“ bankas sukūrė platformą, kurioje galima susikurti paskyrą ir turėti banko sąskaitą vien tik elektroninėje laikmenoje. Taigi, būtent verslo skaitmeninimas sudarė sąlygas elektroninei prekybai tapti gyvybiškai svarbia verslo veiklos sritimi ir sudarė sąlygas vystytis naujai rinkai (Hopkins, 2013, p. 215).

Skaitmeninis turtas gali turėti didelę piniginę vertę, o tai jų savininkams kelia didesnę poreikį jį perduoti po mirties. Nors internete saugomi el. laiškai, nuotraukos ar vaizdo įrašai dažnai ir neturi didelės ekonominės vertės, tačiau jų piniginė vertė gali padidėti priklausomai nuo to, kam jie priklauso. Pavyzdžiui, garsių žmonių internetinėse paskyrose saugomų el. laiškų ir nuotraukų pardavimas gali pritraukti stambius kolekcionierius ir sugeneruoti dideles pajamas įpėdiniams (Banta, 2014, p. 813). Taipogi, jų paveldėjimas gali turėti didelę istorinę reikšmę istorikams, sukuriantis poreikį tokius objektus archyvuoti. Vertinant finansinio pobūdžio skaitmeninio turto paveldėjimo klausimus, svarbu pabrėžti, kad didžiąją pasaulio turtingiausiųjų asmenų turto dalį sudaro ne tradicinis turtas, kaip nekilnojamas turtas ir ar kitas materialus turtas, bet nematerialus finansinis turtas (Kadys, 2022, p.11). Taip įvyko dėl to, kad skaitmenizuojant tradicinį turtą, daug asmeninio ir su verslu susijusio turto pradėta saugoti internete, skaitmeniniuose įrenginiuose ir debesijoje (Hopkins, 2013, p. 221). Nors internetu valdomos finansinės sąskaitos iš tiesų negali būti laikomos skaitmeniniu turtu, nes per šias internetines sąskaitas pervedami pinigai greičiau yra fiziniai, o ne skaitmeniniai, prieiga prie šių internetinių sąskaitų yra svarbi asmenims, bandantiems valdyti, mirusio asmens turtą.

Ekonomikoje, kuri tampa vis labiau skaitmeninė, tikėtina, kad ateis diena, kai paveldimo turto administratorius negalės tvarkyti palikėjo turto, neturėdamas prieigos prie mirusiojo internetinių sąskaitų (The Afterlife of Pia Farrenkopf, 2014). Palikimo administratoriui suteikus prieigą prie internetinių sąskaitų ir kitų paskyrų, pagerėtų skaitmeninio turto valdymo ar administravimo veiksmingumas (Banta, 2014, p. 811). Diegiant skaitmeninę finansų valdymo sistemą, svarbu užtikrinti, kad sistemoje būtų numatytas prieigos prie internetinių sąskaitų perkėlimo būdas (Banta, 2014, p. 813). Vertinant kriptovaliutų sąskaitas, svarbu jau dabar sukurti galimybę paveldėtojams gauti prieigą prie sąskaitos turėtojo skaitmeninio turto,

siekiant užtikrinti sąskaitos turėtojo turto valdymo tęstinumą, užkirsti kelias palikėjo tapatybės vagystei ir paguosti šeimos narius bei draugus (Cahn *et al.*, 2016, p. 3).

Spręsti skaitmeninio turto paveldėjimo klausimus svarbu ir dėl emocinę vertę turinčio asmens skaitmeninio turto. Šiai dienai didžioji mūsų gyvenimo dalis yra patalpinta internete, internetinės paskyros suteikia neįkainojamos informacijos apie mūsų pomėgius, asmenybės bruožus ir troškimus tiems, kuriuos paliekame po savęs (Banta, 2014, p. 813). Asmeninės nuotraukos, memuarai, receptai, genealogijos istorijos dažniau yra saugomos kompiuteriuose, o dar dažniau – socialiniuose tinkluose. Dauguma anksčiau tik materialia forma egzistavusio asmens turto buvo suskaitmeninta. Pavyzdžiui, garsi tinklaraštininkus patraukianti svetainė „X“ (buvusi „Twitter“), sudaro sąlygas dalintis ne tik politiniais pasisakymais, tačiau ir poezija, asmeninėmis istorijomis, kurios turi sentimentalią vertę jų paveldėtojams, ir kurios pasakoja istoriją apie palikėją. Prieiga prie šios svetainės galėtų būti prilyginama prieigai prie asmens dienoraščio. Gausu pasakojimų apie gedinčius šeimos narius ir draugus, ieškančius atsakymų, paguodos ir paramos savo mirusių draugų ir giminaičių socialinės žiniasklaidos paskyrose, balso pranešimuose ir kituose skaitmeniniuose dokumentuose (Teitell, 2013). Tačiau šiuo metu daugelis skaitmeninio turto objektų gali būti ištrinti paskyros naudotojui mirus, todėl jei niekas nepasikeis, ateities kartos gali prarasti prieigą prie protėvių istorijos (Banta, 2014, p. 813).

Dabartinė praktika ir negausus ar neegzistuojantis reguliavimas skaitmeninio turto perleidimo klausimu yra „apgailėtinais netinkamas“ neatidėliotiniams skaitmeninės ateities poreikiams patenkinti (Banta, 2014, p. 813). Tik laiko klausimas, kada notarai ir teismai Lietuvoje susidurs su skaitmeninio turto paveldėjimo klausimu, o jam atėjus, efektyvaus sprendimo būdo nebus. Skaitmeninio turto paveldėjimo klausimų išsprendimas yra svarbus siekiant užtikrinti piniginę vertę turinčio skaitmeninio turto perdavimą palikėjo įpėdiniais, ir užtikrinti tokio turto veiksmingą administravimą iki palikimo perdavimo. Net jei skaitmeninis turtas neturi piniginės vertės, jis palikėjui ir jo įpėdiniais suteikia sentimentalią vertę, ir tokio turto paveldėjimas padeda užtikrinti didelių istorijos fragmentų išsaugojimą. Todėl aiškaus reguliavimo nebuvimas gali lemti ne tik didelės skaitmeninio (finansinio) turto dalies praradimą ar jo neteisėtą pasisavinimą, bet ir žmonijos istorijos išnykimą.

1.3 Paveldėjimo objektas pagal galiojantį nacionalinį teisinį paveldėjimo reglamentavimą

Paveldėjimas yra palikėjo – mirusio asmens – turtinių teisių ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių bei pareigų perėjimas jo įpėdiniams (CK 5.1 straipsnio dalis). Siekiant nustatyti ar kyla paveldėjimo teisinis santykis, kokia apimtimi vyks teisių ir pareigų perėmimas, kas yra šio santykio šalys, svarbu tinkamai identifikuoti paveldėjimo objektą (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Materialiųjų subjektinių teisių perėmimo galimumo nustatymas yra esminis žingsnis sprendžiant ar palikėjo teisės gali būti perimtos kito asmens, ar procesas turi būti nutrauktas (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Todėl galima daryti išvadą, kad tinkamas paveldėjimo objekto identifikavimas nulemia sklandų palikimo perėjimą įpėdiniams. Plačiausia prasme, paveldėjimo objektas yra palikimas. Paveldėjimo teisę reguliuojančios CK 5 knygos 1 straipsnis numato, kad paveldimi „materialūs dalykai (nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai) ir nematerialūs dalykai (vertybiniai popieriai, patentai, prekių ženklai ir kt.), palikėjo turtinės reikalavimo teisės ir palikėjo turtinės prievolės, įstatymų numatytais atvejais intelektinė nuosavybė (autorių turtinės teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, gretutinės turtinės teisės bei teisės į pramoninę nuosavybę) ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos“. Šis išvardytas paveldėjimo objektų sąrašas nėra baigtinis, jame tik abstrakčiai minimi dažniausiai praktikoje sutinkami paveldėjimo objektai (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Be to, paveldimas tik palikėjo mirties momentu jam nuosavybės teise priklausęs turtas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje). Už palikėjo teisių ir pareigų sklandų perėjimo procesą iš dalies yra atsakingas ir įstatymų leidėjas, apibrėžiantis paveldėjimo objektą ir nustatantis paveldėjimo ribas.

Taigi, tiems, kurie siekia užsiimti skaitmeniniu turto planavimu, svarbiausias klausimas kyla – **ar konkretus skaitmeninis turtas apskritai gali būti paliekamas testamentu, o jei testamentu nėra, įstatymu?** Atsakymas priklauso nuo konkrečios turto rūšies, nepriklausomai nuo testamentu turinio ar konkrečios paslaugų sutarties sąlygų (Conway, Grattan, 2021, p. 12). Todėl siekiant išsiaiškinti, ar skaitmeninis turtas įeina į paveldėjimo objektą pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus ir praktiką, pravartu panagrinėti pavyzdinį paveldimų objektų sąrašą, numatytą CK 5.1 straipsnio 2 dalyje.

Sąrašo pradžioje nurodyti materialūs dalykai, kaip nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai. Tai yra daiktai, kurie pagal savo prigimtį (ar įstatymus) gali būti nekilnojami arba kilnojami, pavyzdžiui nekilnojamuoju pripažįstamas žemės sklypas ir su juo susiję daiktai, kadangi jis negali būti perkeltas iš vienos vietos į kitą, nepakeitus jos paskirties ar nesumažinus jo vertės

(CK 4.2 straipsnio 1 dalis). Priešingai – kilnojamieji yra tokie daiktai, kuriuos perkėlus iš vienos vietos į kitą iš esmės nesumažėja jų vertė. Bendrai, materialusis turtas yra toks, kuris egzistuoja fiziškai ir kurio vertė priklauso nuo jo faktinės fizinės būklės (Materialusis turtas, 2016). Kadangi skaitmeninis turtas gali egzistuoti tik skaitmenine išraiška, jis yra priešingas materialiam turtui. Net ir pakeitus skaitmeninio turto formą į fizinę (pavyzdžiui, atsispausdinus asmens parašytus memuarus, ar padarius socialinių paskyrų nuotraukas), jie nebegalėtų būti vadinami skaitmeniniu turtu ir būtų paveldimi bendra tvarka, kaip materialus turtas.

Vertinant pinigus, kaip paveldimus civilinių teisių objektus, virtualiosios valiutos, kaip bitkoinai, kriptovaliutos, žetonai ir pan., į šią kategoriją neįeina. Paveldimi Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos, lėšos sąskaitose bei kitų valstybių leidžiami banko ir valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, kurie yra teisėta atsiskaitymo priemonė (CK 1.100 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad tik „grynieji pinigai (banknotai, monetos), palikimo atsiradimo momentu nuosavybės teise priklausę palikėjui, patenka į palikimo sudėtį ir gali būti paveldimi“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje).

Paveldimi gali būti nematerialūs dalykai, kaip vertybiniai popieriai, patentai, prekių ženklai ir kiti intelektinės nuosavybės objektai, kaip dizainai, autorių teisės ir komercinės paslaptys, taip pat susijęs turtas, pavyzdžiui, programinė įranga ir prekių ženklai (WIPO. Intangible Assets and Intellectual Property). Jo paveldėjimo galimybę paantrina ir CK 5.76 straipsnio 1 dalis, nurodanti, kad taip pat paveldimos pramoninės nuosavybės apsaugos dokumentų suteikiamos teisės. Jau vien iš šių daiktų grupės pavadinimo suprantame, kad tai fizinės (materialios) formos neturintys dalykai, kurių vertę sukuria dėl jų idėjos inovacijos ir reputacijos, suteikiamos teisės (Vismantaitė, 2017, p. 25). Tačiau tam tikri intelektinės nuosavybės objektai gali turėti skaitmeninę formą, pavyzdžiui, kai yra saugomi skaitmeninėje erdvėje (t. y. pdf formatu, duombazėse, arba blokų grandinėje). Ne veltui iš pradžių buvo manoma, kad skaitmeniniai objektai priklauso autorių teisių į kompiuterines programas turėtojams, ir tik ilgainiui buvo imta pripažinti savarankiškas skaitmeninio turto turėtojo teises (Didžiulis, 2020, p. 47). Nepaisant to, net jei teisės į intelektinės veiklos rezultatus yra saugomos skaitmeninėje erdvėje (registre), jie nebūtų laikomi skaitmeniniu turtu, kadangi įstatyminė apsauga suteikiama tik išimtinai asmeniui teisė naudotis patentu, o ne pačiam objektui. Priešingai yra su skaitmeniniu turtu, kadangi jis egzistuoja tik skaitmenine forma ir jo apsauga yra išimtinai susijusi su jo forma. Taigi, intelektinė nuosavybė ir skaitmeninis turtas dar atribojamas pagal sukeliamus skirtingus šių teisių pažeidimo padarinius (Didžiulis, 2020, p. 48).

Kitaip turėtų būti vertinami domenai. Domenas yra suprantamas kaip unikalus interneto puslapį identifikuojantis pavadinimas, dažniausiai sudaromas iš įmonę identifikuojančio ar produkto prekių ženklo (Beržanskienė, 2012). Domenai, kaip intelektinės nuosavybės objektai, egzistuoja tik skaitmeninėje formoje ir atitinka kitus skaitmeninio turto požymius. Kadangi pagal galiojantį teisinį reguliavimą teisės į domenų gali būti perleidžiamos jų savininko, manytina, kad jos gali būti perleidžiamos ir paveldėjimo pagrindu.

Kaip jau analizuota, CK 5.1 straipsnio 2 dalis numato, kad tam tikri intelektinės nuosavybės objektai gali būti paveldimi. Autorių turtinės teisės taip pat gali būti perduodamos paveldėjimo pagrindu (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir..., 38 straipsnio 1 dalis; (toliau – ATGTĮ)). ATGTĮ 49 straipsnis nustato, kad autorių turtinės teisės kaip visuma paveldimos pagal įstatymą arba testamentą, o neturtinės teisės saugo įpėdiniai, jei autorius nėra paskyręs asmens, kuriam pavesta jas saugoti. Turtinių teisių sąrašas pateikiamas šio įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje (pavyzdžiui, išimtinė teisė atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ar versti, adaptuoti, perdirbti ir t. t. kūrinius). Tačiau kūrinio paveldėjimas nereiškia, kad yra paveldimos ir autorių turtinės teisės į tą kūrinį, nes jos paveldimos atskirai. Be to, paveldėjimo teisės objektu gali būti tik neatsiejami su palikėju susiję intelektinės nuosavybės rezultatai (CK 5.1 straipsnio 3 dalis, 5.76 straipsnio 3 dalis). ATGTĮ autorių teisių objektus apibrėžia kaip originalius literatūros, mokslo ir meno kūrinius, kurie yra objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas, pavyzdžiui, knygos, straipsniai, kitokie žodiniai kūriniai, fotografijos kūriniai, muzikos kūriniai ir pan. (4 straipsnio 1–2 dalys). Atsižvelgiant į tai, skaitmeninės paskyros turinys taipogi gali būti saugomas autorių teisėmis, jeigu jis gali būti traktuojamas kaip intelektinės veiklos rezultatas, yra išreikštas objektyvia forma ir kuris atitinka originalumo reikalavimus, nustatytus ATGTĮ. Pavyzdžiui, platforma „Wattpad“, sukūrusi erdvę dalintis originaliais kūriniais (romanais, apsakymais, poezija ir t. t.), paslaugų teikimo sąlygose yra *expressis verbis* nurodžiusi, kad šioje platformoje autorių teisėmis yra saugoma „fizinė idėjos reprezentacija“ (Wattpad Terms of Service, 2019). Kadangi tam tikra informacija, patalpinta socialinių tinklų ir svetainių paskyrose, yra ginama autorių teisėmis, teoriškai, jos turtinės teisės turi būti paveldimos ir todėl prieiga prie tokių paskyrų, kuriose informacija saugoma, turėtų būti užtikrinta autoriaus įpėdiniais (Varnado, 2014, p. 747; Mazzone, 2012, 1649). Problema kyla tada, kai paslaugų administratoriai draudžia prieigą prie mirusio asmens paskyros, kurioje yra saugomas toks autorių teisėmis saugomas turinys, arba kai įpėdinis paveldi autoriaus turtinės teisės, bet negauna prieigos prie paskyros, kurioje jos yra saugomos.

Paveldėjimo objektų sąrašas yra nebaigtinis, todėl galėtų būti paveldimos ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos (CK 5.1 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad

nepriklausomai nuo to, ar skaitmeninis turtas yra *expressis verbis* įtrauktas į pavyzdinį paveldėjimo objekto sąrašą, padarius išvadą, kad jis yra paveldimas, toks turtas būtų priskirtas nuostatai „ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos“.

CK 1.112 straipsnis, reguliuojantis turtines teises, numato, kad civilinių teisių objektais yra „daiktinės teisės, prievolinės teisės, taip pat teisės, atsirandančios iš intelektualinės veiklos rezultatų“. Tad **siekiant nustatyti ar konkreti teisė gali būti paveldima, svarbu įvertinti ir teisinių santykių, iš kurių teisė yra kilusi, reglamentavimo ypatumus** (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje). Pavyzdžiui, vertinant socialinių tinklų paskyrų ir svetainių paveldėjimo galimybes, svarbi yra sutarčių teisė, kadangi būtent nuo paslaugų teikimo sąlygų priklauso galimybė perleisti konkrečias paskyras ir gauti atitinkamas prieigos galimybes. Asmuo prieš pradėdamas naudotis paskyra yra įpareigotas sutikti su paslaugų teikimo sąlygomis, kitaip prieiga nėra suteikiama. Sutikus su paslaugų teikimo sąlygomis, naudotojas ir paslaugų administratorius tampa sutarties šalimis, o nesilaikant paslaugų teikimo sąlygų taikomi sutartyje numatyti padariniai (paskyros naikinimas, blokavimas ir pan.). Tokiu atveju asmuo atsiduria keblioje situacijoje, kadangi nors paskyros turinys akivaizdžiai priklauso mirusiajam, tačiau paslaugų teikimo sąlygose numatytas draudimas perleisti paskyras ar suteikti prieigą įpėdiniais, juos palieka aklavietėje (Varnado, 2014, p. 748). E. Kadžio nuomone, paslaugų teikimo sąlygos, ribojančios socialinių tinklų paskyrų perleidimą kelia rimtų abejonių dėl jų teisėtumo ir suderinamumo su nacionaliniu paveldėjimo reguliavimu. Pagal CK 5.19 straipsnį, bet koks teisių apribojimas, susijęs su paveldėjimo objektu, gali būti nustatytas tik įstatymu arba paties testatoriaus valia (Kadys, 2024b, p. 21). Kadangi Lietuvoje draudžiami susitarimai, sukeliantys teisines pasekmes mirus vienai iš šalių, E. Kadžio nuomone, socialinių tinklų paslaugų teikimo sąlygose numatytos neperleidžiamumo išlygos turėtų būti pripažintos negaliojančiomis, nes jos riboja paveldėjimo objektą (Kadys, 2024b, p. 21).

Be to, CK įvardija kokie objektai negali būti paveldėjimo objektu, tai: asmeninės neturtinės ir turtinės teisės, išimtinai susijusios su palikėjo asmeniu (kaip teisė į garbę ir orumą, autorystė, teisė į autorinį vardą, į kūrinio neliečiamybę, atlikėjo vardą ir atlikimo neliečiamybę) ir socialinės pašalpos, pensija, teisė į alimentus (CK 5.1 straipsnio 3 dalis).

Analizuojant skaitmeninį turtą, kaip paveldėjimo objektą, galima išsikelti ir kitą klausimą – **ar skaitmeninis turtas turėtų būti įtrauktas į paveldėjimo objekto sąrašą?** Pirmasis aspektas, kurį reikėtų vertinti yra etiniai (moraliniai) skaitmeninio turto paveldėjimo iššūkiai, susiję su asmens privataus gyvenimo apsauga. Dauguma skaitmeninių turtų laikomų skaitmeninėse paskyrose turi asmens duomenų. Asmens duomenys yra bet kokia informacija

apie fizinį asmenį, kuri padeda nustatyti asmens tapatybę. Tai yra, asmens vardas ir pavardė, asmens identifikavimo numeris, buvimo vietos duomenys (Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) 2016/679...). Paveldėtos socialinių tinklų paskyros gali atskleisti trečiųjų šalių privačius asmens duomenis, ko jų naudotojai gali nenorėti (Klasiček, 2023, p. 241). Vis dėlto, socialinių tinklų portalai dažnai yra naudojami kaip bendravimo kanalas, todėl jose išsaugomi privatūs pokalbiai ne tik atskleidžia kitų asmenų vardą ir pavardę, tačiau patys pokalbiai slepia privataus gyvenimo detales. Net jei kai kurie naudotojai norėtų pasidalinti savo asmenine informacija su paveldėtojais, problema kyla dėl trečiųjų asmenų privatumo (Klasiček, 2023, p. 241). Didelė tikimybė, kad šie asmenys nenorėtų, jog jų asmeninė informacija būtų perduota nepažįstamam asmeniui (Michels *et al.*, 2019, p. 14–16.). Privatumo apsauga yra viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl interneto platformos neleidžia paveldėti jų serveriuose saugomo palikėjo skaitmeninio turto. Tokiu būdu yra siekiama apsaugoti naudotojų privatumą (taigi ir visų, kurie bendravo su naudotoju, privatumą) ir išvengti galimos atsakomybės už asmens duomenų apsaugos pažeidimus (Michels *et al.*, 2019, p. 14–16). Pavyzdžiui, B. Ashworth, „Yahoo“ vyresnysis teisės direktorius, 2015 metais sukritikavo naująjį teisės aktą dėl patikėtinio prieigos prie skaitmeninio turto, kuriuo remiantis po naudotojo mirties jo turto patikėtiniui būtų automatiškai suteikiama prieiga prie asmens internetinio turinio, įskaitant elektroninius laiškus, nuotraukas ir trumpąsias žinutes. B. Ashworth nuomone, tai „neužtikrina neskelbtinos ar konfidencialios informacijos, kuria dalijasi mirusysis ar trečiosios šalys, privatumo. Antra, [šis] pasiūlymas grindžiamas klaidinga prielaida, kad palikėjas būtų norėjęs, jog patikėtinis turėtų prieigą prie jo ar jos pranešimų“ (Your digital will: your choice, 2015). Todėl asmuo, prieš pradėdamas naudotis „Yahoo“ paslaugomis, pasirašo paslaugų teikimo sąlygas, kuriose nurodyta, kad nei jo paskyra, nei jo privačių pranešimų turinys mirties atveju negali būti perduodami (Your digital will: your choice, 2015). Tačiau yra ir priešingų nuomonių, pavyzdžiui N. Banta mano, kad elektroninėse paskyrose esanti informacija turėtų būti paveldima, ir palikėjas, kuris nenori, kad jo duomenys būtų perduoti įpėdiniams, turi imtis aktyvių veiksmų šiuos sunaikinant. Elektroniniai laiškai ir socialinių tinklų paskyros yra naujieji šiuolaikiniai laiškai ir asmens dokumentai, todėl palikėjo skaitmeninio turto privatumo apsaugos aspektai turėtų būti vertinami analogiškai su materialiu turtu (Banta, 2014, p. 839). Jos nuomone, skaitmeninis turtas niekuo nesiskiria nuo kito materialaus turto, kurį asmuo gali norėti paslėpti nuo draugų ir šeimos narių. Kad tai padarytų, asmuo turi imtis aktyvių veiksmų siekdamas sunaikinti laiškus, nuotraukas ar medžiagą, kurių jis nenorėtų perleisti įpėdiniams. To nepadarius, palikėjo turtas su visomis paslaptimis asmeniui mirus atitenka įpėdiniams (Banta, 2014, p. 839). Jei testatoriui rūpi jo fizinės

medžiagos privatumas, jis turėtų tokius daiktus sunaikinti dar iki mirties arba paskirti patikimą testamentą vykdytoją, kuris įvykdytų jo valią (Banta, 2014, p. 839). Taip pat tie, kurie nori, kad susirašinėjimai ar nuotraukos būtų ištrinti, turėtų tai atlikti iki savo mirties arba aiškiai nurodyti testamente, jog jų skaitmeninis turtas po palikėjo mirties būtų sunaikintas (Banta, 2014, p. 839). N. Banta mano, kad nėra pagrindo skaitmeniniam turtui suteikti didesnę apsaugą nei mūsų materialiam turtui (Banta, 2014, p. 839).

Vertinant ar prieiga prie palikėjo skaitmeninio turto nepažeidžia mirusiojo teisių, pabrėžtina, kad Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (toliau – BDAR) negina mirusiųjų asmenų teisių į asmens duomenų privatumą, ir pirmiausia aptaria gyvų asmenų duomenų tvarkymą ir iš to kylančius apribojimus. Tačiau BDAR palieka galimybę toliau reglamentuoti mirusių asmenų duomenų tvarkymą pačioms valstybėms narėms (Zaľucki, 2024, p. 16). Lietuva šio klausimo nėra susireglamentavusi, o tai reiškia, kad palikėjo asmens duomenims apsauga netaikoma. Iki šiol šį klausimą yra suregulavusios tik kelios valstybės, kaip Ispanija, Portugalija, Italija ar iš dalies Estija. Portugalija yra numačiusi, kad mirusysis turi teisę spręsti dėl skaitmeninio turto statuso dar prieš mirtį, o galimas draudimas susipažinti su jo duomenimis „neturi įtakos įpėdinių teisei susipažinti su mirusiojo duomenimis“ (Zaľucki, 2024, p. 16).

Kitas aspektas, į kurį reikėtų atsižvelgti vertinant skaitmeninio turto paveldėjimą, yra paskyrų valdytojų sudaromos paslaugų teikimo sąlygos su naudotojais. Kaip minėta anksčiau, paskyros administratoriai naudojimosi politikose yra įtvirtinę nuostatą, kad el. pašto ar socialinio tinklo paskyros turinys turi būti ištrinamas, nepaisant to, kad šeimos nariai ir artimieji pateikė svarbias priežastis turinio perdavimui. Nors kai kurie asmenys džiaugiasi šia standartine taisykle, kiti gali būti suinteresuoti skaitmeninių „pėdsakų“ išsaugojimu įpėdiniams (Banta, 2014, p. 837). Paskyrų valdytojai nėra tinkami asmens duomenų apsaugos arbitrai ir jų slėpimasis po asmens privatumo apsaugos vėliava, atsisakant perduoti skaitmeninį turtą naudos gavėjams, kelia įtarimų (Banta, 2014, p. 838). Nuogastavimai dėl atsakomybės už skaitmeninio turto privatumo pažeidimų atrodo perdėti ir tikėtina, yra labiau nukreipti į savo atsakomybės ir išlaidų mažinimą, nei siekį užtikrinti privatumą (Banta, 2014, p. 838).

Skaitmeninio turto sutartys keičia mūsų turtines teises į skaitmeninį turtą ir suteikia mums mažiau teisių ir mažiau galimybių kontroliuoti mūsų skaitmeninį turtą nei mūsų fizinį turtą (Banta, 2014, p. 829). Leisdami sutartimis diktuoti skaitmeninio turto likimą po palikėjo mirties, atveriamo duris galimybei sutartimis uždrausti mūsų materialiojo turto ir bet kokios naujai sukurtos klasės turto, kuris gali būti paveldimas, paveldėjimą (Banta, 2014, p. 827). Interneto paslaugų teikėjai yra privilegijuotoje padėtyje, ir turi neproporcingai didelę derybinę galią naudotojų atžvilgiu. Naudotojai neturi galimybės derėtis dėl geresnių sąlygų, ir

naudotojui nesutikus su paslaugų teikimo sąlygomis, sutartis nesudaroma (Banta, 2014, p. 829). Kadangi asmenys gali turėti skirtingas nuomones dėl skaitmeninio turinio likimo, geriausias sprendimo būdas yra įpareigoti įstatymų leidėją išspręsti šį klausimą, negu palikti jį spręsti autonomiškai kiekvienam paskyrų valdytojui (Banta, 2014, p. 837). Įstatymų leidėjas, sprenddamas dėl skaitmeninio turinio likimo, visų pirma turėtų atsižvelgti į paskyros naudotojo ketinimus, t. y., sukurti būdą, kuriuo jie patys galėtų spręsti dėl jų paskyrų likimo naudotojams mirus. Šis būdas taip pat išspręstų asmens duomenų apsaugos klausimus (Banta, 2014, p. 837–838).

Taigi, apibendrinant paveldėjimo objektų analizę, galima teigti, kad pagal galiojantį teisinį reguliavimą, į paveldėjimo objektų sąrašą šiuo metu patenka ir yra paveldimi domenai, kaip skaitmeninio turto objektai bei autorių teisėmis saugomas socialiniuose tinkluose skelbiamas turinys. Tačiau vertinant autorių turtinių teisių paveldėjimą į paskyrose saugomą (skelbiamą) turinį, nors šis turtas yra saugomas autorių teisėmis, paslaugų administratorių nustatytos sąlygos, draudžiančios perleisti, disponuoti ar paveldėti pačias paskyras, iš esmės panaikina galimybę, be teismo įsikišimo, paveldėti paskyrose esantį turinį. Be to, paslaugų teikimo sąlygos dažnai ne tik riboja įpėdinių prieigos galimybes prie mirusio asmens paskyrose esančio turinio, bet ir numato visišką jų sunaikinimą palikėjui mirus.

Vis dėlto, nusprendus, kad skaitmeninis turtas yra paveldimas, net jo ir neįtraukus į CK 5.1 straipsnio 2 dalyje esantį pavyzdinį paveldimų objektų sąrašą, toks turtas būtų paveldimas pagal minėtame straipsnyje įtvirtintą nuostatą „ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos“.

* * *

Nors skaitmeninio turto teisinis reguliavimas vis dažniau tampa teisės mokslininkų diskusijų objektu, įstatymų leidėjas kol kas nėra priėmęs sprendimo sureguliuoti šį turtą. Todėl skaitmeninis turtas vis dar nėra reglamentuojamas nacionaliniu lygmeniu, o tai palieka neatsakytą nuosavybės teisių apimties klausimą jų naudotojams bei kelia grėsmę duomenų privatumo apsaugai. Skaitmeninio turto reguliavimo trūkumas taip pat lemia skaitmeninio turto apibrėžtumo problemas – šį terminą aiškinant pernelyg siaurai ar pernelyg plačiai, būtų sudėtinga spręsti, kurie skaitmeninio turto objektai turėtų būti paveldimi.

Kadangi skaitmeninis turtas Lietuvoje nėra reglamentuojamas kaip savarankiška turto rūšis, daugelis skaitmeninių objektų – išskyrus domenų ir autorių teisėmis saugomą turinį – nėra įtraukti į pavyzdinį paveldėjimo objektų sąrašą, tad jie galėtų būti paveldimi tik pagal nuostatą „ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos“.

Spręsdamas, ar konkretus turto objektas gali būti paveldimas, notarai vadovaujasi CK 5.1 straipsnio 2 dalyje išvardytu paveldimo turto sąrašu bei kituose įstatymuose ir teismų praktikoje suformuotais paveldėjimo objektais. Kadangi šiame sąraše nėra *expressis verbis* įtvirtintas skaitmeninis turtas ar jo požymiai, jokie įstatymai šio turto nereguliuoja, o praktikoje nėra kilęs skaitmeninio turto paveldėjimo klausimas, tai gali reikšmingai apsunkinti paveldėjimo procesą ir netgi lemti tokio turto neperėjimą įpėdiniams. Kilus ginčui dėl tokio turto paveldimumo, jį turėtų spręsti teismas. Tačiau tokia situacija ne tik apsunkintų paveldėjimo eigą, bet ir sukeltų papildomų ekonominių pasekmių, susijusių su skaitmeninio turto valdymu. Todėl, autorės vertinimu, šiuo metu galiojanti CK 5.1 straipsnio 2 dalis yra nepakankama siekiant užtikrinti efektyvų skaitmeninio turto paveldėjimą. Siekiant aiškumo ir teisinio tikrumo, tikslinga į pavyzdinį paveldėjimo objektų sąrašą įtraukti atitinkamus skaitmeninio turto objektus ar juos siejančius požymius.

2. SKAITMENINIO TURTO PAVELDĖJIMO PROCESAS

Lietuvoje skaitmeninio turto paveldėjimo galimybė neturėtų būti diskutuojama tik teoriniu lygmeniu. Kaip yra pažymėjusi buvusi Lietuvos Respublikos teisingumo ministrė E. Dobrowolska, iššūkių kelia būtent praktinis tokio turto perdavimas ir priėmimas (E. Dobrowolska: Regulation of digital..., 2021). E. Dobrowolskos nuomone, problemiškas atsiskleidžia keliais aspektais: pirmiausia, klausimą, ar skaitmeninis turtas gali būti paveldimas Lietuvoje, sprendžia notaras; jis taip pat būtų įgaliotas nustatyti, ar skaitmeninis turtas priklausė mirusiajam – būtent tai paveldėjimo procese sukelia sunkumų įgyvendinant įpėdinio teises. Antra, diskutuojant apie skaitmeninio turto paveldėjimo procesą, reiktų pripažinti šį turtą turint tarpvalstybinį elementą, kurio sureguliojimas ir konstruktyvus visų Europos Sąjungos (toliau ir – ES) šalių dialogas užtikrins pažangų turto paveldėjimą.

Taigi, norint išryškinti skaitmeninio turto paveldėjimo problemas, būtina galiojančių paveldėjimo instituto procedūrų praktinio pritaikomumo analizė skaitmeninio turto kontekste. Todėl šioje dalyje bus analizuojamas skirtingų paveldėjimo procedūrų suderinamumas su skaitmeninio turto paveldėjimu, atsižvelgiant į jų praktinio pritaikymo galimybes ir iššūkius.

Siekiant šio tikslo, toliau darbe bus nagrinėjamos skaitmeninio turto palikimo pagal įstatymą ir testamentą paveldėtojams galimybės. Palikimo perdavimo pagal įstatymą skyriuje daugiausia dėmesio skiriant palikėjo teisių ir pareigų universalumo principui, palikėjo aiškiai išreikštos valios vykdymui, ir skirtingų jurisdikcijų, reglamentuojančių skaitmeninio turto paveldėjimą, problematikai. Nagrinėjant palikimo perdavimą pagal testamentą, bus siekiama išsiaiškinti ar skaitmeninis turtas gali būti perduotas įpėdiniam testamentu, ar priešingai – tokia testatoriaus valia nebūtų gerbiama ir vykdoma. Šiame kontekste bus aptariami testamentų formos ir turinio reikalavimai bei analizuojama galimybė įteisinti skaitmeninius testamentus. Toliau dėmesys bus skiriamas palikimo priėmimo būdų analizei, didžiausią dėmesį skiriant palikimo priėmimui pateikiant pareiškimą notarui dėl palikimo priėmimo pagal turto apyrašą bei palikimo priėmimui faktiškai pradėjus jį valdyti.

Taip pat bus nagrinėjami skaitmeninio turto disponavimo iššūkiai. Pirmiausia bus nagrinėjami iššūkiai, kylantys iki palikimo priėmimo – tai skaitmeninio turto administravimo galimybės, jo autentifikavimo sudėtingumas bei socialinių tinklų paskyrų, glaudžiai susijusių su asmens tapatybe, paveldėjimo problematika. Bei aptariamos disponavimo problemos, kylančios po palikimo priėmimo, kaip ribota prieiga prie skaitmeninio turto, kvazi-nuosavybės teisių apimtis, įpėdinių nesutarimų nulemti disponavimo iššūkiai bei valstybės, kaip įpėdinės,

skaitmeninio turto perėmimo specifika. Galiausiai, dėmesys bus skiriamas skaitmeninio turto padalijimui tarp įpėdinių, analizuojant su tuo susijusius turto vertės nustatymo iššūkius.

2.1 Skaitmeninio turto palikimo paveldėtojams galimybės

Skaitmeninius objektus pripažįstant turtu, jų savininkams kyla poreikis jais disponuoti, valdyti, perduoti, ir, žinoma, palikti po mirties. Norint nustatyti palikėjo skaitmeninio turto statusą ir jo valdymo tvarką, svarbu suprasti, kaip tradicinis turtas gali būti paliekamas po mirties. Paveldėjimo tvarką reglamentuoja paveldėjimo teisė, nustatanti per visą asmens gyvenimą sukauptų vertybių ir jų suvaržymų (jei taikoma), perdavimą įpėdiniams per testamentu išreikštą mirusiojo valią, o šios nesant – pagal įstatymo nuostatas.

Paveldėjimo teisė yra skirta užtikrinti, kad mirusiojo valia būtų įgyvendinta, o paveldėtojų ir trečiųjų asmenų interesai būtų užtikrinti (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Taigi, paveldėjimo teisė užtikrina teisinių santykių stabilumą ir perimamumą (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017).

Palikimas gali būti priimamas ir įpėdinio statusas įgyjamas dviem paveldėjimo pagrindais (CK 5.2 straipsnis):

- a) pagal testamentą; o jei nėra testamentu ar jis negalioja
- b) pagal įstatymą.

Šiame skyriuje toliau bus nagrinėjamas skaitmeninio turto palikimo problemos, jį paliekant testamentu ar paveldint pagal įstatymą.

2.1.1 Paveldėjimas pagal įstatymą

Paveldėjimo pagal įstatymą tikslas yra mirusiojo vertybių išsaugojimas šeimoje ir jo perėjimas kartomis iš tėvų vaikams (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Kaip minėta, paveldėjimas pagal įstatymą vyksta tuomet, kai palikėjas nėra palikęs testamentu, kai testamentas ar jo dalis pripažinta negaliojančia, taip pat, kai testamentas apima ne visą turtą arba kai įpėdinis atsisako ar nepriima palikimo (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017).

Lietuvos paveldėjimo teisė, kaip ir daugelio kitų Europos Sąjungos šalių, yra grindžiama universalios teisės ir pareigų perėmimo principu, įtvirtintu dar romėnų teisėje (Jonaitis, 2014, p. 148). Šio principo pagrindu visos mirusiojo teisės ir pareigos pereina jo įpėdiniams (Kamarauskienė *et al.*, 2018, p. 13). Teisių perėjimo universalumas reiškia, kad palikėjo teisės ir pareigos įpėdiniui pereina nepriklausomai nuo to, ar jis žinojo ar ne esant atitinkamas

palikėjo teises ar pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje). Universalus paveldėjimo principo tikslas yra užtikrinti teisinių santykių tęstinumą ir aiškumą, taip pat užtikrinti, kad nė vienas daiktas – nesvarbu, skaitmeninis ar ne – neliktų be savininko, ir kad visas turtas būtų valdomas geriausiaisiais visų suinteresuotų asmenų interesais (Mikk, Sein, 2018, p. 128). Todėl teisės mokslininkai sutinka, kad universalus paveldėjimo principas turėtų būti taikomas ir skaitmeniniam turtui (Mikk, Sein, 2018, p. 120; Kadys, 2024b, p. 20), o priešingas aiškinimas tam tikra prasme diskriminuoja skaitmeninį turtą dėl jo išraiškos. Jei fiziniai mirusio asmens laiškai ir dienoraščiai gali būti paveldimi, tai ir elektroninis paštas bei asmeninės žinutės turėtų būti pripažįstamos paveldimu turtu (Mikk, Sein, 2018, p. 120). Todėl turėtų būti vertinama, kad yra tik vienas paveldimas turtas, kurį sudaro skirtingų tipų komponentai, *inter alia*, skaitmeniniai ir neskaitmeniniai (Herzog, Pruns, 2018 cituota Mikk, Sein, 2018, p. 120).

Ši nuomonė, atrodo, yra palaikoma ir Vakarų Europos. Pavyzdžiui, Vokietijos teismų praktikoje skirtingas materialaus ir nematerialaus turto traktavimas yra laikomas ydingu, kadangi „konkreto objekto paveldimumas ar nepaveldimumas turėtų priklausyti ne nuo duomenų laikmenos, o nuo jo teisinės padėties pobūdžio“ (Mikk, Sein, 2018, p. 120). Taigi, paveldėjimo teisės tikslais skaitmeniniai objektai turėtų būti traktuojami taip pat, kaip ir fiziniai dokumentai, laikomi kietajame diske ar USB atmintinėje (Mikk, Sein, 2018, p. 120), ir todėl turėtų būti sudaryta galimybė juos paveldėti pagal įstatymą kartu su palikimo mase.

Įpėdinis priimdamas palikimą paveldi absoliučiai viską, išskyrus tiesioginį mirusiojo identitetą, kuris yra interpretuojamas kaip mirusiojo pakeitimas įpėdiniu visuose teisiniuose santykiuose dėl nuosavybės objektų (Terletska, 2022, p. 16–17). CK 5.1 straipsnio 3 dalis šį draudimą paantrina. Šis teiginys svarbus analizuojant socialinių tinklų paskyrų paveldimumą remiantis universalus paveldėjimo principu. Taigi, vienas iš svarbiausių klausimų, kurį reikėtų atsakyti vertinant ar skaitmeninės paskyros turėtų būti paveldimos remiantis universalus paveldėjimo principu – **kokie teisiniai santykiai siejo palikėją ir paskyros administratorių ir kokių teisiniu pagrindu mirusysis naudojo socialinio tinklo paskyrą?** (Kadys, 2024b, p. 17). Pavyzdžiui, paskyrų administratoriai paskyrų neperleidžiamumą, be kita ko, grindžia jų asmeniniu pobūdžiu, t. y., kad visiškai su asmeniu susijęs turtas pagal įstatymus yra nepaveldimas. Akivaizdus privačių paskyrų, tiesiogiai susijusių su asmeniu, bruožas yra tas, kad jų naudojimo tikslas yra asmenų sąveika ir saviraiška per paskyros priemones, įskaitant su asmeniu susijusios medžiagos skelbimą. Šis „asmeninis faktorius“, įgyjamas per asmens saviraišką socialiniame tinkle, iš esmės gali būti prilyginamas asmens tapatybei ir todėl galėtų kelti klausimų dėl jo perleidžiamumo (Terletska, 2022, p. 18). M. Terletskos manymu, būtent

dėl to, visiškas tokio turto paveldėjimas be apribojimų naudotis visomis mirusiojo paskyros funkcijomis, t. y. skelbti įrašus ar siųsti žinutes mirusiojo vardu, yra abejotinas tiek etikos, tiek paveldėjimo pagal įstatymą kontekste (Terletska, 2022, p. 18).

Šį argumentą Lietuvos paveldėjimo teisės klimato kontekste analizavo E. Kadys, kuris pateikė kiek skirtingą šio argumento pusę. Pagal CK 5.1 straipsnio 3 dalį, vienintelė paveldėjimo pagal įstatymą išimtis yra asmeninės neturtinės ir turtinės teisės, kurios yra neatskiriama susijusios su palikėjo asmeniu. Ši paveldėjimo pagal įstatymą principo išimtis grindžiama tuo, kad įpėdiniui draudžiama paveldėti palikėjo asmenybę (Kadys, 2024b, p. 17). Socialinių tinklų paslaugų teikimo sutartyse, sudarytose tarp socialinio tinklo administratoriaus ir socialinio tinklo naudotojų, nėra jokių sutartinių nuostatų, kurios būtų išimtinai susijusios su unikaliomis ir asmeninėmis konkrečaus socialinio tinklo naudotojo savybėmis, kaip antai, jo kvalifikacija, įgūdžiai, gebėjimai, teisinis statusas ir pan. (Kadys, 2024b, p. 17). Priešingai, sutartys dėl socialinių tinklų paslaugų teikimo visada yra standartinio pobūdžio ir sudaromos vienodomis sąlygomis ir būdu su kiekvienu asmeniu, kuris nori tapti konkrečaus socialinio tinklo naudotoju (Kadys, 2024b, p. 17). Šiuo požiūriu galima teigti, kad paslaugų teikimo sutartis tarp socialinio tinklo administratoriaus ir jo naudotojo nėra iš esmės susijusi su naudotojo tikrąja tapatybe. Todėl reikėtų pritarti E. Kadžio nuomonei, kad nėra jokios svarios priežasties, kodėl tokiam paveldėjimui neturėtų būti taikomas universalaus paveldėjimo principas, net jei ir Lietuvoje nėra teisės aktų, tiesiogiai reglamentuojančių prieigos prie socialinių tinklų paskyros paveldėjimą (Kadys, 2024b, p. 17).

Dėl socialinių tinklų perleidžiamumo įpėdiniams buvo nagrinėta jau minėtoje Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 12 d. byloje prieš „Facebook“. Šioje byloje teismas sprendė dėl įpėdinės prieigos teisių prie mirusiosios dukros socialinio tinklo paskyros ir joje esančio turinio. Byla yra itin svarbi, kadangi teismas joje sprendė, kad „socialinio tinklo naudotojui negali susiformuoti teisėtas lūkestis dėl visiško komunikacijos socialiniame tinkle privatumo, todėl ir teisės naudotis socialiniu tinklu, jame esančiomis paskyromis nėra grynai asmeninio pobūdžio“ (V. Mizaras. Teisės į socialinių..., 2018). Teismas šioje byloje taip pat pažymėjo nematantis skirtumo tarp asmeninių laiškų ir virtualiojoje erdvėje saugomos komunikacijos. Tai patvirtina anksčiau išdėstytus argumentus, kad skaitmeninio turto išskyrimas iš paveldėjimo masės vien dėl jo virtualios (skaitmeninės, elektroninės) formos yra nepagrįstas ir prieštarauja paveldėjimo teisės esmei.

Toliau analizuojant socialinių tinklų paskyrų paveldimumą, kyla klausimas – **kokią reikšmę turėtų palikėjo valia, jei jis susitartų su socialinių tinklų administratoriumi dėl paskyros likimo po savo mirties?** Vieningos nuomonės, ar išimtis iš paveldėjimo teisės gali

būti reguliuojama standartinėmis sąlygomis, nėra. Į šį klausimą žvelgiant iš sutarčių teisės prizmės, kyla klausimas, ar šiuo atveju neturėtų būti gerbiamas sutarties laisvės principas? CK 6.156 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad šalys gali laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas. Todėl, jei sutarties šalys susitarė dėl teisių ir pareigų pasibaigimo momento, ar šis susitarimas neturėtų būti privalomas ir jų įpėdiniams? Paveldėjimo teisės požiūriu, paveldėjimo pagrindai Lietuvoje yra tik du – pagal įstatymą ir pagal testamentą (CK 5.2 straipsnis), o kitokie paveldėjimo susitarimai Lietuvoje nėra leidžiami (Čaplinskienė, 2018a, p. 87). Autorės vertinimu, jeigu palikėjas aiškiai išreiškė savo valią sutartyje dėl atitinkamo skaitmeninio turto pabaigos jo mirties atveju, papildomas tokios valios išreiškimas tradiciniame testamente būtų perteklinis. Vis dėlto, prisijungimas prie bendrųjų naudojimo sąlygų, kuriose automatiškai yra nustatytas draudimas paveldėti paskyras, neturėtų būti laikomas tinkamu naudotojo valios išreiškimu.

Vienas iš svarbiausių iššūkių įgyvendinant skaitmeninio turto paveldėjimą pagal įstatymą yra skaitmeninio turto pripažinimas turtu (Ugli, 2024, p. 18). Kaip minėta pirmojoje darbo dalyje, skaitmeninis turtas pagal savo prigimtį neprieštarauja CK 4 knygoje įtvirtintam daikto apibrėžimui, kadangi skaitmeniniai objektai taipogi gali būti materialaus pasaulio daiktais. Tačiau skirtingai nuo materialaus turto, kurį galima lengvai identifikuoti ir perduoti, skaitmeninis turtas gali egzistuoti keliose platformose ir jurisdikcijose, todėl, norint užtikrinti tvarkingą jo perdavimą, reikia kruopštaus koordinavimo ir dokumentavimo (Ugli, 2024, 18), kuo palikėjai pagal įstatymą dažniausiai nėra pasirūpinę. Tai ypač aktualu vertinant blokų grandinėse esančio turto, pavyzdžiui, kriptovaliutų ir NFT, paveldėjimo galimybes. Kadangi kriptovaliutos nėra susietos su asmeniu, jų savininkas blokų grandinėje nėra registruojamas, todėl nuosavybės teisių patvirtinimo jokia kita forma gauti negalima. Galimybė turėti kriptovaliutą, ja naudotis ir disponuoti priklauso tik nuo galimybės turėti specialią elektroninę kriptovaliutos piniginę ir prieigos prie jos slaptažodį (viešąjį ir privatųjį raktą) (Omelchuk *et al.*, 2021, p. 116). Piniginės numeris ir prieigos raktas saugomi taip, kad niekas, kas neturi slaptažodžio, negalėtų prisijungti prie šios piniginės, net ir turėdamas jos savininko sutikimą (ar įpareigojančią suteikti prieigą teismo nutartį) (Omelchuk *et al.*, 2021, p. 116–117). Todėl kriptovaliutų turto paveldėjimas pagal įstatymą gali atrodyti kaip techniškai neįmanomas procesas dėl paties objekto savybių (Omelchuk *et al.*, 2021, p. 117). Priešingai yra su investicijomis į NFT (angl. *non-fungible tokens*). NFT yra nepakeičiami, unikalūs žetonai, kuriais yra atvaizduojami materialia ar skaitmenine forma egzistuojantys meno kūriniai, paveikslėliai, nuotraukos, muzikos kūriniai ir pan. Iš esmės, NFT egzistuoja panašiai kaip riboto tiražo internetu pasiekiami spaudiniai (Kas yra NFT? 2023). NFT jo savininkui suteikia

galimybę įgyti nuosavybės teisės patvirtinantį dokumentą, ir taip apsaugoti nuo turimo kūrinio kopijavimo, atkūrimo, perpardavimo ir pan. (Kas yra NFT? 2023). Vienas iš NFT ir kriptovaliutų skirtumų yra tai, kad NFT atžvilgiu blokų grandinėje fiksuojamas unikalus nuosavybės sertifikatas (Kas yra NFT? 2023). Tai reiškia, kad jeigu palikėjas yra informavęs įpėdinius apie turimus NFT, jų paveldėjimas tam tikra prasme yra paprastesnis nei kriptovaliutų, kadangi pastarieji yra specifiškai sukurti apsaugoti jų savininko ir atlikto sandorio anonimiškumą. Tačiau abejais atvejais išlieka prieigos problema, kadangi prieiga prie kriptovaliutų yra apsaugota slaptažodžiu. Norint išspręsti jų abiejų paveldėjimo problemas, palikėjai turėtų pasirūpinti prisijungimo duomenų perdavimu įpėdiniams, o tai dažniausiai yra susiję su testamentu sudarymu. Todėl sėkmingas šio turto perdavimas pagal įstatymą yra sunkiai suderinamas.

Skaitmeninio turto paveldėjimą pagal įstatymą apsunkina ir **jurisdikcijų, reglamentuojančių skaitmeninio turto paveldėjimą, nenuoseklumas** (Akmaljon *et al.*, 2024, p. 121). Teisė į turtą išlieka daugiausia nacionalinė arba subnacionalinė, o skaitmeninės platformos veikia tarpvalstybiniu mastu pagal skirtingas tarptautinės privatinės teisės taisykles (Gauthier, Frémond, 2021 cituota Akmaljon *et al.*, 2024, p. 121). Dėl to kyla konfliktų ir neaiškumų, kurios valstybės teisės normos turėtų būti taikomos konkrečių skaitmeninių paskyrų ar turto, prie kurio galima prisijungti visame pasaulyje, paveldėjimui (Horton, Lauritsen, 2020 cituota Akmaljon *et al.*, 2024, p. 121). Pavyzdžiui, Lietuvoje, pagal CK 1.62 straipsnį, paveldėjimo teisės santykiams, kurie nėra susiję su nekilnojamuoju turtu, taikoma tos valstybės teisė, kurios teritorijoje yra nuolatinė palikėjo gyvenamoji vieta jo mirties momentu. Sudėtingumą didina skirtingos jurisdikcijos taisyklės ir kriterijai, taikomi nustatant nuolatinę gyvenamąją vietą arba *lex situs* (valstybės, kurioje daiktas buvo sandorio sudarymo metu, teisė), t. y. konkretaus skaitmeninio turto vietą kolizijos atvejais (Luu, 2016 cituota Akmaljon *et al.*, 2024, p. 122). Šią problemą padėtų išspręsti daugiašaliai susitarimai dėl taikytinos teisės, bendrieji koliziniai principai, suvienodintos tarptautinės privatinės teisės normos ir pan. (Akmaljon *et al.*, 2024, p. 122).

Taigi, apibendrinus, kas nurodyta anksčiau, doktrinos analizė parodo, kad teisės mokslo atstovai palaiko skaitmeninio turto paveldėjimo pagal įstatymą idėją, nurodydami, kad priešingas aiškinimas eliminuoja skaitmeninio turto perdavimą pagal įstatymą, vien dėl šio virtualios išraiškos. Taipogi manytina, kad remiantis universalaus teisių ir pareigų perdavimo principu, kuriuo yra paremtas paveldėjimas pagal įstatymą, skaitmeninis turtas galėtų būti paveldimas kartu su visomis palikėjo teisėmis ir pareigomis, net jeigu įstatymas tokio turto nereglamentuoja. Tačiau skaitmeninio turto reguliavimo trūkumas apsunkina tokio turto

perdavimą įpėdiniams pagal įstatymą, kadangi (i) išlieka konkurencija tarp universalios paveldėjimo principo ir paskyrų administratorių politikų, kurios riboja paskyrų perdavimą, (ii) turto identifikavimo problemos neretai apsunkina ar net padaro tokį perdavimą neįmanomą, (iii) papildomų iššūkių sukelia skaitmeninių platformų tarpvalstybinis pobūdis.

2.1.2 Paveldėjimas pagal testamentą

Prieš pradedant analizuoti skaitmeninio turto perdavimą pagal testamentą, reikėtų aptarti bendrą testamentinio paveldėjimo reguliavimą. Testamentas tai toks vienašalis sandoris, kuriame yra išreikšta testatoriaus valia dėl jam priklausančio turto paveldėjimo, t. y. įstatymu įtvirtinta galimybė asmeniui savo nuožiūra nuspręsti, kam po jo mirties atiteks teisė disponuoti likusiu turtu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis 2016 m. kovo 24 d. civilinėje byloje). Testamentų, kaip vienašalių sandorių, sudarymui ir galiojimui taikytini bendrieji – sandoriams ir specialieji – paveldėjimui – teisės normose nustatyti reikalavimai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje). CK pripažįstami oficialieji ir asmeniniai testamentai (CK 5.27 straipsnis). Oficialiais testamentas pripažįstami notaro ar kito įstatymu įgalioto asmens patvirtinti testamentai (CK 5.28 straipsnis). Pagal CK 5.30 straipsnio 1 dalį, asmeninis testamentas tai „testatoriaus ranka surašytas testamentas, kuriame nurodyta testatoriaus vardas, pavardė, testamento sudarymo data (metai, mėnuo, diena), vieta ir kuris išreiškia testatoriaus valią ir yra jo pasirašytas“. Kadangi toks testamentas teisinius padarinius sukelia tik po palikėjo mirties, CK 5.30 straipsnio nuostatos savo prigimtimi laikomos imperatyviomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje). Atsižvelgiant į asmeninio testamento tikslą – suteikti palikėjui galimybę pačiam surašyti jam priklausančio turto patvarkymą mirties atveju, įstatyme nustatytais testamento sudarymo reikalavimais siekiama užtikrinti, jog testatoriaus vidinė valia atitiktų jos išorinę išraišką testamente (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje). Kasacinis teismas yra ne kartą pabrėžęs, kad testatoriui išreiškus valią testamentu, po palikėjo mirties jo valia turi būti gerbiama ir vykdoma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje). Viena iš testatoriaus valios vykdytinumo išimčių yra neteisėtas ar nesuprantamas testamento turinys (CK 5.16 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Testamentas laikomas neteisėtu, kai jo nuostatos prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms (CK 1.80 straipsnis), viešajai tvarkai ar gerai moralei (CK 1.81 straipsnis). Nesuprantamu laikomas testamentas, kurio negalima suprasti ir nustatyti tikrosios testatoriaus

valios, arba kai testamentu turinio esminės dalys prieštarauja viena kitai ar viena kitą panaikina (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017).

Iš šios analizės kyla klausimas, **ar šiandien testatoriui testamentu palikus skaitmeninį turtą, kurio įstatymų leidėjas nėra suregulavęs ir jo paveldėjimo galimybių numatęs, testamentas nebūtų laikomas prieštaraujančiu įstatymui ir todėl nebūtų vykdomas?** Siekiant atsakyti į keliamus klausimus, aktualu pažvelgti į testamentu laisvės principą ir jo ribas. Testamentu laisvės principas suteikia teisę palikėjui savo nuožiūra priimti sprendimą dėl palikimą sudarančio turto, t. y. kam jį palikti, kaip ir kokiomis dalimis paskirstyti, ar susieti paveldėjimo teisę su prievolės įvykdymu ar ne, ar apskritai atsisakyti priimti bet kokį sprendimą palikimo klausimu (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017)². Kaip matyti, teismų praktikoje testamentu laisvės principas yra apibrėžiamas palikimą sudarančio turto ribose. Sprendžiant, kad skaitmeninis turtas yra paveldimas pagal universalaus teisių ir pareigų perėjimo principą, manytina, kad testatoriui testamentu palikus skaitmeninį turtą, šį jo valia turėtų būti gerbiama ir vykdoma.

Siekiant, kad skaitmeninis turtas palikėjui mirus pereitų įpėdiniams, būtina atlikti paruošiamuosius veiksmus, t. y. užsiimti skaitmeninio turto planavimu. Plačiausia prasme, skaitmeninio turto planavimas – tai procesas, kurio metu žmonės gali organizuoti ir pasirengti disponuoti skaitmeniniu turtu. Šio proceso metu palikėjas identifikuoja skaitmeninį turtą bei sudaro sąlygas įpėdinams gauti prieigą prie jų, savo mirties atveju (Juhász, 2024, p. 561). Lengviausias būdas pranešti įpėdinams apie testatoriaus skaitmeninį turtą ir nurodymus dėl jų, yra įtraukti tokias nuostatas į testamentą (Klasiček, 2016, p. 36).

Toliau analizuojant skaitmeninio turto palikimą testamentu **svarbu pabrėžti įstatyme imperatyviai įtvirtintą testamentu formos reikalavimą**. Šį aspektą analizuoti aktualu dėl paties skaitmeninio turto pobūdžio – skaitmeninis turtas dažniausiai yra saugomas virtualiojoje erdvėje ir jo prieiga yra apsaugota prisijungimo vardu ir unikaliu slaptažodžiu, kurį paskyrų politikos įpareigoja keisti kas atitinkamą dienų skaičių. Kadangi tradiciniai testamentai yra rašytinės formos, būtų sudėtinga atlikti tokius dažnus jų pakeitimus. Nors CK 5.30 straipsnio 2 dalis numato, kad išbraukimai asmeninio testamentu negaliojančiu nedaro, tačiau dėl nuolatinio poreikio keisti prieigos slaptažodžius, papildyti naujais duomenimis ir ištrinti nebeaktualius, šis procesas tampa sudėtingas ir gali lemti teksto nenuoseklumą. Jeigu testamentas yra oficialusis ar asmeninis ir perduotas saugoti notarui, norint jį pakeisti ar

² Šis principas ribojamas tik įstatymo nustatytais atvejais, kaip CK 5.20 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas teikti paramą artimiausiems palikėjo šeimos nariams. Tokią teisę turi (i)vaikai, (i)tėvai ir sutuoktinis, kuriems palikimo atsiradimo dieną yra reikalingas išlaikymas (Kadys, 2021).

papildyti, kiekvieną kartą reikėtų kreiptis į testamentą saugojantį notarą ar konsulinį pareigūną (CK 5.28, 5.31 straipsniai). Vis dėlto, ne viską, kas susiję su skaitmeniniu turtu, rekomenduotina įtraukti į testamentą. Pavyzdžiui, į testamentą nepatartina įrašyti prieigos ir slaptažodžių informacijos, kadangi tai galėtų pažeisti testatoriaus privatumo apsaugą, nes visi testatorių testamentai bus skaitomi per testamentą paskelbimą. Tai reikėtų, kad visi paskelbime dalyvaujantys asmenys su jais susipažintų (CK 5.33 straipsnis). D. Klasiček nuomone, juos reikėtų laikyti atskirame, slaptažodžiu apsaugotame CD diske, DVD-R arba USB atmintinėje, arba tiesiog saugoti seife pas advokatą ar notarą (Klasiček, 2016, p. 36). Pastarasis variantas išspręstų tik paskyrų, kurių slaptažodžiai kas atitinkamą kiekį dienų nėra keičiami, problemą (pavyzdžiui, testamentu paliekant kriptovaliutas, bitkoinus ir pan. esančias kriptopininėse).

Kadangi testatorius gali turėti daug skaitmeninio turto, kyla neaiškumų kaip testatorius turėtų suformuluoti skaitmeninio turto perdavimą įpėdiniams pačiame testamente. **Ar galima į testamentą įtraukti tokią sąvoką kaip „visas mano skaitmeninis turtas“, ar būtina priimti atskiras nuostatas dėl kiekvieno skaitmeninio objekto?** (Juhász, 2024, p. 560). Testatoriui testamente palikus skaitmeninį turtą kaip visumą, ateityje galėtų kilti problemų, nes skaitmeninis turtas nėra išvardytas, o įpėdiniai gali nesutarti, kuris skaitmeninis turtas įtrauktas į nuostatą „skaitmeninių *universitas rerum* (liet. daiktų visumą)“ (Juhász, 2024, p. 560). Tad rekomenduotina išvardinti atskirus skaitmeninius objektus, siekiant išvengti ginčų ateityje.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad CK 5.28 ir 5.30 straipsnių 1 dalyse įtvirtinta rašytinė testamentų forma neužtikrina sklandaus skaitmeninio turto perdavimo įpėdiniams ir yra nepakankama skaitmeninio turto paveldėjimo santykiuose. Visgi, nuo romėnų teisės laikų, kuomet buvo formuojami pagrindiniai testamentų formos reikalavimai, praėjo daugiau nei du tūkstančiai metų – per tą laiką gerokai pakito ir išsiplėtė turto samprata. Ir šiandien vis dažniau palikimo masę sudaro netradicinio, nematerialaus pobūdžio turtas, kurio perdavimas reikalauja kitokių teisinio reguliavimo sprendimų. Autorės vertinimu, tradicinė rašytinė testamentų forma yra nesuderinama su dinamišku skaitmeninio turto pobūdžiu ir nepatenkina šiuolaikinių paveldėjimo poreikių, todėl CK 5.28 ir 5.30 straipsniai yra nepakankami. Tai kelia poreikį ne tik peržiūrėti minėtas teisės normas, bet ir ieškoti inovatyvių sprendimų, užtikrinančių efektyvų skaitmeninio turto paveldėjimą.

Vienas iš tokių sprendimų, kuris galėtų išspręsti skaitmeninių turtų, su besikeičiančiais slaptažodžiais, ir paskyromis, perdavimo problemą – tai **skaitmeninių testamentų įgalinimas**. Skaitmeninis testamentas – tai teisinis dokumentas, kuriame išdėstomi testatoriaus pageidavimai dėl jo turto. Jame galima nurodyti skaitmeninio turto apyrašą (paskyrų sąrašą, įskaitant vartotojo vardus, slaptažodžius ir pan.), pateikti turto instrukcijas (pavyzdžiui, kurias

ištrinti, įamžinti ar perkelti) ar paskirti skaitmeninio palikimo vykdytoją (Adams, 2024). Skaitmeniniai testamentai galėtų atrodyti dvejopai: (i) kaip atskiras elektroninės formos dokumentas, kuriame yra nurodyta su skaitmeniniu turtu susijusi informacija, saugomas oficialioje (pavyzdžiui, notarų) duombazėje, arba (ii) kaip trečiosios šalies (įmonės), teikiančios skaitmeninio turto inventorizacijos paslaugas, debesijos pagrindu saugomi dokumentai. Jei skaitmeninis testamentas būtų sudaromas kaip elektroninis dokumentas saugomas notarų elektroninėje duombazėje, jo koregavimas būtų gerokai paprastesnis nei tradicinių rašytinių testamentų. Jei skaitmeninio turto valdymas yra perduodamas tuo užsiimančioms įmonėms, sukuriamą galimybę susieti paskyras su tokiais „testamentais“, ir kiekvieną kartą atnaujinus informaciją paskyroje, testamentuose automatiškai atsispindėtų atlikti pakeitimai. Gali atrodyti, kad skaitmeniniai testamentai yra tam tikra utopija, kurios įgyvendinimas praktikoje būtų faktiškai neįmanomas, ypač jų reguliavimą siekiant suderinti su BDAR reikalavimais. Tačiau už jo taikymo ribų, pirmoji valstybė pripažinusi skaitmeninių testamentų formą yra Kanada, o tiksliau Britų Kolumbija. 2021 metais ji pakeitė iki tol galiojusį 2009 metų Testamentų, turto ir paveldėjimo įstatymą (angl. *Wills, Estates and Succession Act*), į jį įtraukiant technologines naujoves, kaip, *inter alia*, skaitmeniniai testamentai, skaitmeninių testamentų saugojimas ir galimybė skaitmeniniu būdu atšaukti arba atnaujinti testamentą (Gordon, 2023). Aišku, tokia alternatyvi testamentų sudarymo galimybė kelia riziką asmens duomenų apsaugai ir sudaro palankesnės sąlygas sukčiams, todėl doktrinoje yra itin kritikuojama. Be to, pagal Lietuvoje galiojančių testamentų reglamentavimą, testamentą forma, neatsižvelgiant į testamentą rūšį, visada turi būti rašytinė (CK 5.28 straipsnis, 5.30 straipsnis). Šis reikalavimas yra imperatyvus, ir jo nesilaikymas testamentą daro negaliojančiu. Tai reiškia, kad net ir sudarius skaitmeninius testamentus ir paskyrus jo vykdytojus, toks testamentas nebūtų įpareigojantis, ir paskirtas skaitmeninio turto vykdytojas neturėtų valdingų įgaliojimų disponuoti šiomis paskyromis po palikėjo mirties, susisiekti su įpėdiniais ir pan.

Didelė problema yra tai, kad mokslininkai bando naujiems fenomenams pristinti tradicinį privatinės teisės mąstymą ir nori skaitmeninį turtą įsprausti į mūsų tradicinę civilinės teisės sąvokų sistemą (Juhász, 2024, p. 561). Autorės vertinimu, kad minėti procesai galėtų materializuotis, dabartinis paveldėjimo teisės reglamentavimas turėtų būti atnaujintas, jį pritaikant XXI amžiaus poreikiams.

Vertinant skaitmeninio turto palikimą testamentu, net ir pripažinus skaitmeninio turto paveldimumą, esamas teisinis reguliavimas nėra pasirengęs šio turto keliamiems iššūkiams. Tradiciniai rašytinės formos testamentai nėra tinkamiausias sprendimas skaitmeninio turto paveldėjimui dėl nuolat kintančių paskyrų ir poreikio reguliariai atnaujinti prieigos

slaptažodžius. Viena iš galimų alternatyvų – skaitmeninių testamentų sudarymo galimybė, tačiau dėl BDAR reikalavimų jų įgyvendinimas Lietuvoje būtų sudėtingas. Be to, tokia testamentų forma keltų papildomą riziką apsimestinių testamentų sudarymui.

2.2 Skaitmeninio turto palikimo priėmimo problematika

Įpėdiniai gali priimti palikimą skirtingais būdais. CK 5 knygoje įstatymų leidėjas yra numatęs galimybę įpėdiniais palikimą priimti paduodant palikimo atsiradimo vietos notarui pareiškimą dėl palikimo priėmimo (CK 5.50 straipsnio 2 dalis) ar faktiškai pradėjus jį valdyti (CK 5.51 straipsnis). Įstatymas taip pat suteikia galimybę turtą priimti pagal turto apyrašą (CK 5.53 straipsnis) arba be jo.

Įpėdinio kreipimasis į notarą su prašymu priimti palikimą laikomas jo priėmimo momentu, kadangi šiuo būdu nuosavybės teisei įgyti įstatymas nenumato papildomų veiksmų, kaip turto valdymas ar registracija (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Įpėdinis teikdamas prašymą notarui dėl palikimo priėmimo, turi teisę palikimą priimti su turto apyrašu arba be jo, ir būtent nuo to priklausys, kokia apimtimi paveldėtojai atsakys už palikėjo įsipareigojimus. Įtvirtindamas palikimo priėmimo pagal apyrašą galimybę, įstatymų leidėjas siekė apriboti įpėdinių atsakomybę už palikėjo skolas ir tokiu būdu juos apsisaugoti nuo rizikos, kad palikėjo skolos viršys paveldėtą turtą (o šį perviršį įpėdiniai turėtų atlyginti iš asmeninio turto) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje). Bendrai, įpėdiniais palikimą priėmus pagal antstolio sudarytą turto apyrašą, jie už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turtu (CK 5.53 straipsnio 1 dalis). **Kadangi už apyraše nurodytų duomenų teisingumą atsako įpėdiniai** (CK 5.53 straipsnio 4 dalis), **dėl sudėtingo skaitmeninio turto identifikavimo, šis procesas gali tapti neįmanomu.** Jeigu palikimas priimamas pagal testamentą, testatorius turi galimybę perduodamą turtą išvardinti, tačiau paveldint pagal įstatymą, tikėtina mirusysis nėra palikęs sąrašo, kuriame yra inventorizuojami skaitmeniniai objektai. Net jeigu ir palikėjas tokį sąrašą būtų palikęs, yra didelė tikimybė, kad mirties momentu jis nėra atnaujintas ir neatitinka tikrosios skaitmeninių objektų masės. Kadangi palikėjas gali turėti daugybę internetinių paskyrų, kriptovaliutų piniginių ir įvairių skaitmeninių objektų, kurie yra saugomi įvairiose tarptautinėse platformose ir kurias administruoja skirtingi paslaugų teikėjai, gali kilti sunkumų nustatant, ar toks turtas iš vis egzistuoja (Akmaljon *et al.*, 2024, p. 121). Skirtingai nuo tradicinių banko sąskaitų ar nekilnojamojo turto dokumentų, internete teikiamoms paslaugoms retai kada suteikiami oficialūs dokumentai apibūdinantys skaitmeninį turtą. Be to, fiziniai įrenginiai gali talpinti

įvairius duomenis, kurie įpėdiniams gali būti nežinomi. Jeigu kiekvienam įpėdiniui reikėtų susisiekti su visais platformų administratoriais siekiant „atsekti“ mirusiojo „skaitmeninius pėdsakus“, tai galėtų tapti varginančiu ir daug laiko bei išteklių reikalaujančiu procesu, ypač gedėjimo periodu. Automatizuoti paskyrų sekimo įrenginiai, kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, vis dar tebėra riboti, o savarankiškas įrašų tvarkymas paveldėjimo tikslais yra sudėtingas ir dažnai nepakankamas (Akmaljon *et al.*, 2024, p. 121).

Kadangi už turto apyrašo sudarymą yra atsakingas pats įpėdinis, skaitmeninio turto identifikavimo problemos šią procedūrą padaro beveik neįmanomą. Problema dar labiau išryškėja, jeigu palikėjas nėra sudaręs testamentą ar prieš mirtį nėra atlikęs turto inventorizacijos. Vis dėlto, autorės vertinimu, CK 5.53 straipsnyje įtvirtintas palikimo priėmimo pagal turto apyrašą reglamentavimas, net ir skaitmeninio turto atveju, yra pakankamas, o šių problemų išsprendimui aktualu peržiūrėti ne šį institutą, bet sureguliuoti patį skaitmeninį turtą (ypač jo registracijos ir inventorizacijos aspektus).

Kitas probleminis skaitmeninio turto priėmimo aspektas – **tai skaitmeninio turto priėmimas pradėjus jį faktiškai valdyti**. Šioje pastraipoje bus analizuojamas klausimas, ar įpėdiniui prisijungus prie palikėjo socialinių tinklų paskyrų ar skaitmeninių įrenginių, kuriuose yra saugomas šis turtas, būtų laikoma, kad įpėdinis priėmė palikimą pradėjęs jį faktiškai valdyti. Pirmiausia, įpėdiniui priėmus palikimą šiuo būdu, jis išreiškia valią konkludentiniais veiksmais, akivaizdžiai įrodančiais, kad įpėdinis išreiškė valią tapti palikėjo turto savininku (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Šie veiksmai turi būti atlikti per 3 mėnesius nuo palikimo atsiradimo dienos ir teisines pasekmes sukelia tik jeigu nėra pirmesnės eilės įpėdinių pagal įstatymą ar testamentą (CK 5.50 straipsnio 3 dalis). Kad palikimas būtų pripažintas priimtu pradėjus jį faktiškai valdyti, nepakanka pavienio prisijungimo prie skaitmeninio turto paskyros, kadangi teismų praktikoje yra suformuoti požymiai, kuriuos toks faktinis valdymas turi atitikti. Kiekvienu individualiu atveju turėtų būti vertinama, „kiek laiko, koku būdu ir kaip įpėdinis naudojosi paveldėjimo objektu, ir į subjektyvius veiksnius, t. y. kokie buvo įpėdinio tikslai ir siekiai dėl paveldėjimo objekto ir ar jis rūpinosi turtu kaip šio turto savininkas“ (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Jeigu įpėdinis reikalavimą dėl palikimo priėmimo grindžia faktiniu turto valdymu, jis turėtų įrodyti savo aktyvius veiksmus, kurie pagrįstų jo valią įgyti nuosavybės teisę į paveldimą turtą ir tai, kad įpėdinis turtą yra pradėjęs valdyti kaip savo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje). Teismų praktikoje pažymėta, kad aktyvus naudojimasis palikimu patvirtina įpėdinio valią, tačiau kiekvienas atvejis, kai įpėdinis palikimo priėmimą grindžia CK 5.51 straipsniu yra individualus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje).

Šią praktiką vertinant skaitmeninio palikimo priėmimo kontekste, manytina, kad palikimo priėmimas pradėjus turtą faktiškai valdyti negalėtų būti taikomas analogiškai visiems skaitmeniniams objektams. Vienas iš faktinio valdymo požymių yra įpėdinio valios išreiškimas turtą valdyti kaip savo, tad su tam tikrais skaitmeniniais objektais, kaip kriptovaliutų pinigėmis, įpėdinis, turintis slaptažodį, galėtų prie jos prisijungti ir pradėti valdyti. Tačiau socialinių paskyrų kontekste, pavyzdžiui, „Facebook“, „Instagram“, „LinkedIn“ ir pan. paskyrų atveju, būtų sudėtinga įpėdiniui jas pradėti valdyti kaip savo, nepasisavinant mirusiojo tapatybės ir tuo pačiu nepažeidžiant paskyrų administratorių politikų. Nors, kaip minėta, tokiose paskyrose sukurtas turinys, atitinkantis ATGTĮ numatytus originalumo ir kitus reikalavimus, galėtų būti paveldėtas, sunkiai įsivaizduojama situacija, kad faktinis paskyrų naudojimas galėtų būti laikomas palikimo priėmimu. Kiek kitokia situacija būtų vertinama monetizuotų³ „YouTube“ paskyrų, nesusijusių su mirusiojo tapatybe, atvejais. Pavyzdžiui, tai gali būti paskyros, kuriančios ir viešinančios animuotus edukacinius vaizdo įrašus. Autorės vertinimu, jeigu įpėdinis tokį verslo modelį perimtų, pradėtų toliau aktyviai kurti vaizdo įrašus ar vadovauti komandai, kuri juos kuria, tai galėtų būti laikoma palikimo priėmimu jį pradėjus faktiškai valdyti.

Taigi, skaitmeninio turto, pavyzdžiui, socialinių tinklų paskyrų, priėmimas pradėjus jį faktiškai valdyti yra nesuderinamas su asmeniniu tokių paskyrų pobūdžiu, kadangi toks veiksmas gali būti vertinamas kaip neteisėtas prisijungimas ar net paskyros pasisavinimas. Net jei paskyrų administratorių politikos tiesiogiai nedraustų tokio naudojimo, išlieka reikšmingos turto identifikavimo ir autentifikavimo kliūtys, kurios apsunkina galimybę pasinaudoti šiuo palikimo priėmimo būdu. Tačiau, kai skaitmeninis turtas nėra susijęs su palikėjo asmenybe, įpėdinis galėtų tokį palikimą priimti pradėjus jį faktiškai valdyti. Atsižvelgiant į tai, autorės vertinimu, CK 5.50 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas palikimo priėmimas pradėjus jį faktiškai valdyti yra nepakankamas skaitmeninio turto paveldėjimo atžvilgiu.

Įpėdiniais priėmus palikimą, palikėjo teisės ir pareigos perduodamos tokia pačia apimtimi, kokią turėjo palikėjas. Tai reiškia, kad paveldint nuosavybės teisės objektai, jų turinys, teisių suvaržymai ir kita nekinta – keičiasi subjektai ir nuosavybės teisės rūšis (jei taikoma) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje). Todėl šiame skyriuje dar kartą verta pabrėžti, kad tam tikras turtas nėra valdomas nuosavybės teise, ir gali būti naudojamas pagal asmeninę neperleidžiamą licenciją⁴ (daugiau apie tai žr. 1.3 skyriuje). Dėl

³ t. y. generuojančios pajamas paskyros savininkui.

⁴ Tai gali būti filmų prenumeratos esančios „Netflix“ ar „Amazon“, muzikos prenumeratos esančios „Spotify“, „Apple music“, „YouTube music“ ir pan.

to, nors kai kurie skaitmeniniai objektai gali būti saugomi palikėjo fiziniuose įrenginiuose (kurie yra paveldimi), įpėdiniai jų perimti negalėtų.

Taigi, skaitmeninių objektų palikimo priėmimo stadija gali pasunkėti dėl tradicinių palikimo priėmimo būdų. Pavyzdžiui, faktinis turto valdymas nėra įmanomas visais skaitmeninių objektų atvejais, o turto administravimas yra apsunkinamas turto prieigos problemomis. Be to, CK įtvirtinta galimybė palikimą priimti pagal apyrašą yra sunkiai įgyvendinama nereguliuojant skaitmeninio turto, kadangi skaitmeniniai objektai nėra inventorizuojami.

2.3 Skaitmeninio turto disponavimo iššūkiai

Įpėdiniui priėmus palikimą, jam suteikiama teisė disponuoti juo savo nuožiūra, nebent įstatymas ar nuosavybės teisių apimtis nustato tam tikrus šios teisės ribojimus. Disponavimas skaitmeniniu turtu taipogi gali sukelti tam tikrų iššūkių jo teisių perėmėjui, kurie ir bus nagrinėjami šiame skyriuje. Tačiau prieš pradedant nagrinėti su skaitmeninio turto disponavimu susijusią problematiką, svarbu tiksliai apibrėžti disponavimo sąvoką. Bendrinės lietuvių kalbos žodine terminas disponuoti (lot. *disponere* – išdėstyti, paskirstyti) reiškia turėti savo žinioje, tvarkyti savo nuožiūra ir valdyti (Tarptautinių žodžių žodynas, 2013, p. 187). Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas disponavimo turtu sąvoka apibrėžia kaip teisę „turtą parduoti, kitaip perleisti, taip pat išnuomoti, įkeisti arba kitokiu būdu keisti jo teisinę būklę“ (Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių..., 2014, 2 straipsnio 1 dalis). Disponavimo sąvoka yra glaudžiai susijusi su nuosavybės teisės sąvoka, kadangi pastaroji nustato disponavimo turtu apimtį. Bendrai, nuosavybės teisė užtikrina asmens teisę savo nuožiūra valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti, atsižvelgiant, kad tai nepažeis įstatymų ar kitų asmenų teisių bei pareigų (CK 4.37 straipsnio 1 dalis).

Skaitmeninio turto nuosavybės teisės įgyvendinimą komplikuoja tai, kad palikėjas ne visais atvejais įgyja „visišką“ nuosavybės teisę į tokį turtą, t. y. viena iš dažnai identifikuojamų skaitmeninio turto savybių, kaip aptarta šio darbo 1.1 skirsnyje, yra kvazi-nuosavybės teisių įgijimas. Kvazi-nuosavybės teisės įgijimą pagrindžia jau analizuotos paskyrų administratoriaus politikos (paslaugų teikimo sąlygos), ribojančios paskyrų perdavimo galimybes, taip pat licencijos, ribojančios turto perdavimą, pardavimą, ar kitoki disponavimą ir pan. Net ir

įpėdiniui perimus tokį turtą, jam nėra garantuojama teisė juo laisvai disponuoti. Ši „beveik nuosavybės teisė“ reiškia, kad į palikėjo (ir jo teises ir pareigas perrimusio paveldėtojo) teisių turinį nebūtinai įeis visos nuosavybės teisės sudedamosios dalys – valdymas, naudojimas ir disponavimas. Tai reiškia, kad palikimą, kurį sudaro skaitmeninis turtas, priėmęs įpėdinis gali susidurti su iššūkiu realizuoti savo disponavimo teisę.

2.3.1 Disponavimas skaitmeniniu turtu iki palikimo priėmimo

Įpėdinio kreipimasis į notarą su prašymu priimti palikimą laikomas jo priėmimo momentu, kadangi šiuo būdu nuosavybės teisei įgyti įstatymas nenumato papildomų veiksmų, kaip turto valdymas ar registracija (Apžvalga bylose dėl paveldėjimo, 2017). Palikimo priėmimo teisiniai padariniai ir atsakomybė už palikėjo skolas kyla retrospektyviai nuo palikimo atsiradimo dienos (ne nuo priėmimo dienos) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau teisę valdyti ir disponuoti palikimu įpėdinis įgauna tik praėjus CK 5.50 straipsnio 3 dalyje nurodytam 3 mėnesių terminui. Tai reiškia, kad prie tam tikrų skaitmeninių objektų, kaip elektroninio pašto dėžutės ar interneto puslapių, kuriuose, pavyzdžiui, vykdoma palikėjo verslo veikla (taip pat saugoma komunikacija, klientų ir užsakovų užsakymai) ar su veikla susiję skaitmeniniai objektai atitinkamą laiką negalėtų būti pasiekti. Iki kol sueis CK 5.50 straipsnio 3 dalyje nustatytas terminas ir paaiškės visų palikimą priėmusių asmenų ratas, disponavimas paveldėtu turtu yra ribotas. Tradiciškai, tokiais atvejais palikimą priėmę įpėdiniai gali kreiptis į palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismą su prašymu paskirti turto administratorių (CK 5.55 straipsnis). Teisę kreiptis dėl turto administratoriaus turi visi įpėdiniai, kurie yra priėmę palikimą, tačiau nėra perėmę jo valdymo (CK 5.55 straipsnio 5 dalis). Šiuo atveju palikimo administratoriui yra suteikiamos analogiškos teises ir pareigos kaip ir testamentu vykdytojui bei taikomos asmens turto administravimui taikomos nuostatos, įtvirtintos CK 4 knygos XIV skyriuje (CK 5.55 straipsnio 4 dalis). Palikimo administratorius atlieka įpėdinio funkcijas, t. y. „valdo palikimą, sudaro palikimo apyrašą, išmoka palikimo skolas, išieško palikėjo skolininkų skolas, teikia išlaikytiniams priklausančią išlaikymą, ieško įpėdinių, aiškinasi, ar įpėdiniai priima palikimą, ir pan.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje).

Palikimo administratoriaus institutas Lietuvoje sukurtas siekiant užtikrinti pagalbos įpėdiniams suteikimą administruojant palikimą, kai paveldėjimo objektas yra specifinis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje). Taipogi palikimo administratorius padeda užtikrinti tinkamą turto tvarkymą, kai testamentas nėra

sudarytas, ar įpėdinis savarankiškai tvarkyti paveldėto turto negali, arba paveldėtos skolos viršys palikimą. Įstatymų leidėjas yra apibrėžęs turto administravimo ribas, nustatydamas, kad turto administravimas galėtų būti taikomas tik paveldint individualią (personalinę) įmonę, ūkininko ūkį arba kai palikėjo skolos gali viršyti palikimo vertę (CK 5.55 straipsnio 1 dalis, 5.65 straipsnis). Tačiau formuluotė „turtą, kurį reikia administruoti“ yra abstrakti, tad sąrašas objektų, kuriems gali reikėti administravimo yra pavyzdinis (Čaplinskienė, 2018c, p. 337). Tai reiškia, kad skaitmeninis turtas, kaip, pavyzdžiui, paveldimas elektroninėje erdvėje veikiantis verslas, galėtų patekti į kategoriją turto, kuriam reikalingas administravimas. Tačiau šis procesas skaitmeninio turto kontekste gali apsunkėti dėl slaptažodžiais ir kelių dalių autentifikavimu apsaugotos prieigos prie šio turto. Jeigu palikėjas nėra numatęs prisijungimo duomenų, norint gauti prieigą prie tokių skaitmeninių objektų įpėdiniams tektų kreiptis į platformos administratorių, kuris, tikėtina, be teismo sprendimo atsisakytų suteikti prieigą prisidengdamas privatumo apsaugos klausimais. Šią problemą išspręstų tik teismo sprendimas, įpareigojantis paskyros administratorių suteikti prieigą prie šio turto. Tačiau net ir teismui patenkinus ieškovo reikalavimus, iki kol sprendimas bus priimtas gali būti padaryta žalos palikėjo turtui. Taigi, laiku nepradėjus administruoti skaitmeninio turto, skaitmeninis turtas gali patirti skaudžių padarinių, o už šiuos padarinius turėtų atsakyti palikimą priėmę paveldėtojai.

Atsižvelgiant į palikimo administravimą reglamentuojančias teisės normas bei teismų praktiką, darytina išvada, kad skaitmeninio turto administravimo iššūkiai kyla ne dėl paties palikimo administravimo instituto ribotumo, bet dėl skaitmeninio turto teisinio reguliavimo trūkumo. Todėl, autorės vertinimu, CK 5.55 straipsnis, reglamentuojantis palikimo administravimą, yra pakankamas ir šiuo metu nereikalauja normos peržiūros ar keitimo.

2.3.2 Disponavimas skaitmeniniu turtu po palikimo priėmimo

Paveldėtojams priėmus palikimą, reikėtų išanalizuoti jo galimybes disponuoti priimtu skaitmeniniu turtu. Visų pirma, šią stadiją gali apsunkinti jau anksčiau minėtos skaitmeninio turto prieigos keliama iššūkiai – virtualiojoje erdvėje saugomas turtas yra apsaugotas slaptažodžiais ir unikaliais prisijungimo kodais, prisijungimo vardais, biometriniais duomenimis ir pan. Net ir šiuolaikinių technologijų kontekste disponavimas skaitmeniniu turtu neturint šių duomenų yra sudėtingas ar iš vis neįmanomas.

Kaip minėta, disponavimą turtu apsunkina ne visiškos nuosavybės teisės perėjimas įpėdiniams. Taip gali įvykti, kai palikėjas turtu naudojos licencijų pagrindu. Pavyzdžiui, 2019

metų byloje *Rachel Thompson prieš „Apple“* teismas sprendė dėl prieigos teisių prie mirusiojo „Apple“ paskyros. Ieškovė kreipėsi į teismą, prašydama suteikti jai prieigą prie buvusio sutuoktinio „Apple“, tiksliau – „iCloud“ paskyros, po jo mirties. Kadangi sutuoktiniai turėjo dukrą, prieiga prie debesijos paskyros leistų jai susipažinti su mirusio tėvo nuotraukomis ir vaizdo įrašais (Court Rules Widow Can Access..., 2019). Kadangi mirusysis nebuvo sudaręs testamentą, „Apple“ atsisakė suteikti prieigą, argumentuodama, kad tai gali padaryti tik teismo nurodymu (Court Rules Widow Can Access..., 2019). Bendrovė laikėsi pozicijos, kad jei naudotojas aiškiai nenurodė, kokią prieigą kiti asmenys gali įgyti prie jo paskyros, paskyros yra neperleidžiamos, o teisės į turinį nustoja galioti paskyros turėtojų mirus (Clappison, 2021). Teismas patenkino ieškovės reikalavimą ir įpareigojo „Apple“ suteikti jai prieigą prie mirusiojo nuotraukų ir vaizdo įrašų (Rachel Thompson has won her..., 2019). Ieškovė papildomai kėlė skaitmeninių nuotraukų albumų atėties klausimą, akcentuodama, kad šiuolaikinėje visuomenėje artimieji, norėdami pasiekti mirusiojo skaitmeninį paveldą, privalo turėti jo naudotojo vardą ir slaptažodį. Tačiau paskyrų prieiga yra užkardoma, jei įpėdinis šios informacijos neturi (Rachel Thompson has won her..., 2019). Tai paskatino teismą paraginti įstatymų leidėją peržiūrėti ir atitinkamai keisti teisinį reglamentavimą socialinių tinklų paskyrų atžvilgiu.

Šiame kontekste taip pat svarbu pabrėžti, kad įpėdinis paveldėdamas socialines paskyras, neturi teisės disponuoti pačia paskyra kaip kad palikėjas, kadangi paveldėjimo objektu gali būti tik paskyroje esantis turinys. Kad paveldėtojai galėtų disponuoti tokiu turiniu, manytina, jog paskyros administratorius turėtų suteikti paveldėtojams laikiną prieigą prie mirusiojo paskyros arba perduoti dokumentą su paskyros turiniu. Praktikoje matyti, kad pastarasis sprendimo būdas turi daug trūkumų. Jau minėtoje 2018 metų „Facebook“ byloje teismas įpareigojo socialinio tinklo administratorių suteikti prieigą ieškovams prie mirusios dukters socialinės paskyros ir joje esančio turinio. „Facebook“ vykdydama šį sprendimą ieškovei išsiuntė USB raktą, kuriame buvo daugiau kaip 14 000 puslapių PDF formos dokumentas, su mirusios paskyros duomenų kopija (Digital estate – access to the..., 2020). Kadangi ieškovė kreipėsi į teismą norėdama gauti prieigą tik prie dukters komunikacijos, tokios didelės apimties dokumentas šių veiksmų atlikimą padarė kone neįmanomą. Todėl ieškovė argumentuodama, kad pirmosios instancijos teismo sprendimo rezoliucinė dalis nebuvo įvykdyta tinkamai, apskundė atsakovo veiksmus, dėl ko atsakovui buvo paskirta 10 000 EUR bauda (Digital estate – access to the..., 2020). „Facebook“ šią nutartį apskundė. Federalinis Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad Berlyno apygardos teismas sprendimo rezoliucinėje dalyje ne tik suteikė prieigą prie naudotojo paskyroje esančio komunikacijos turinio, bet ir galimybę susipažinti su pačia

naudotojo paskyra ir jos turiniu taip pat, kaip tai galėjo padaryti pradinis paskyros naudotojas (Digital estate – access to the..., 2020). Tai parodo, kad ateityje sprendžiant su skaitmeninio turto paveldėjimu ir prieigos teisėmis susijusias bylas, teismas turėtų labai aiškiai rezoliucinėje dalyje nurodyti, kokias teises skaitmeninio turto įpėdinis įgauna – ar tik į paskyrose esantį turinį, ar į pačią prieigą prie paskyros.

Kitas disponavimo aspektas yra susijęs su paveldėtojų nesutarimais. Kyla klausimas, kaip reikėtų vertinti situacijas, kai dalis paveldėtojų siekia paskyros sunaikinimo, o kita dalis – jų išsaugojimo (pavyzdžiui pasinaudojant galimybe įamžinti paskyrą)? Tokią galimybę suteikia „Facebook“. „Facebook“ pagalbos centras numato, kad mirusiojo šeimos nariai, artimieji ar draugai turi teisę pateikti prašymą dėl paskyros įamžinimo⁵ arba paskyros pašalinimo. Jeigu turto valdymas būtų paskirtas tik vienam paveldėtojui, jam neperdavus prisijungimo duomenų, likę paveldėtojai prarastų galimybę disponuoti skaitmeniniu turtu. Tokia problematika yra susijusi su skaitmeniniu turtu, kurio prieiga saugoma unikaliu slaptažodžiu ir nėra susieta su kitomis paskyromis, kurios užtikrintų galimybę atkurti slaptažodį (kaip „Gmail“), pavyzdžiui su kriptoturtu, bitkoinais, NFT ir pan. Šiuo atveju nesutarimus panašiais klausimais galėtų išspręsti tik teismas.

Kadangi valstybė gali būti skaitmeninio turto, kaip palikimo dalies, įpėdinė, jai būtų suteikiama teisė spręsti dėl skaitmeninio turto realizavimo. Kai skaitmeninis turtas neturi vertės, kyla klausimas, kaip valstybė turėtų su juo pasielgti – panaikinti, o galbūt palikti saugoti atitinkamoms įstaigoms? Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės numato abu šiuos sprendimo būdus. Jeigu paveldėtas turtas neturi ekonominės vertės, arba kurio vertė mažesnė už išlaidas, susijusias su jo realizavimu, toks turtas turėtų būti perduotas patikėjimo teise globos ir rūpybos įstaigoms naudoti pagal paskirtį (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl..., 2004, 139 punktas). Tačiau gana sunkiai įsivaizduojama situacija, kad skaitmeninis turtas, turintis tik sentimentalią vertę, galėtų turėti ir fizinę paskirtį, ypač turint omenyje, kad toks turtas saugo daugybę jautrios, asmeninės palikėjo ir trečiųjų asmenų informacijos. Todėl manytina, kad toks turtas greičiau būtų priskirtinas nerealizuotinam turtui ir būtų naikinamas (145 punktas).

Taigi, disponavimas skaitmeniniu turtu priėmus palikimą gali pasunkėti dėl nuosavybės teisių apimties, kadangi ji ne visada suteikia „visišką“ teisę disponuoti turtu. Iššūkius kelia ir

⁵ Įamžinant paskyrą ji bus toliau matoma „Facebook“, bet vienintelis asmuo, kuris gali valdyti įamžintą paskyrą, yra paskyros turėtojo pasirinktas paveldėtojo kontaktas. Priklausomai nuo paskyros privatumo nustatymų, draugai gali dalytis prisiminimais įamžintoje laiko juostoje (About memorialised accounts, 2025).

techniniai mechanizmai, susiję su prieigos galimybėmis, nes skaitmeninio turto prieiga dažnai yra apsaugota slaptažodžiais bei unikaliais prisijungimo būdais. Be kita ko, įpėdinių nesutarimai (kai turtas valdomas bendrosios dalinės nuosavybės teise) ir valstybės, kaip įpėdinės, teisė disponuoti palikimu kelia abejonių dėl duomenų apsaugos privatumo užtikrinimo.

2.3.3 Skaitmeninio turto padalinimas tarp įpėdinių

Kadangi įpėdinių tarpusavio santykiai ne visada būna geri, jie gali būti suinteresuoti nebūti bendrosios nuosavybės dalyviais. Todėl CK 5.69 straipsnio 1 dalimi yra suteikiama galimybė jiems patiems pasidalinti turtu (Čaplinskienė, 2018b, p. 326). Padalinamas negalimas iki įpėdinio pagal įstatymą ar pagal testamentą gimimo ir testatoriui nustačius terminą, per kurį įpėdiniai paveldėtą turtą turi valdyti bendrai (CK 5.69 straipsnio 2 dalis).

Kadangi skaitmeninis turtas yra neapčiuopiamas kaip tradicinis turtas, turintis materialią formą, kyla neaiškumų, kaip reiktų jį padalinti tarp įpėdinių? CK 5.70 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad nedalūs daiktai gali būti paskiriami vienam iš įpėdinių, kitiems įpėdiniams tokio daikto vertę kompensuojant kitais daiktais arba pinigais. Daikto priskyrimas atitinkamam įpėdiniui priklauso nuo daikto pobūdžio ir įpėdinio poreikių. Tai reiškia, kad kai atidalijimas natūra yra negalimas, taikomas subsidarius atidalijimo būdas – kompensacijos išmokėjimas pinigais (Kauno apygardos teismo 2012 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje).

Vertinant kompensacijos galimybę, didelė problema kyla dėl skaitmeninio turto piniginės vertės nustatymo, nes šioje srityje trūksta nusistovėjusių agentūrų ar tyrimų institucijų (Schneider, 2024, p. 38), kurios galėtų objektyviai įvertinti tokio turto vertę. Šiuo metu egzistuojanti informacija apie skaitmeninio turto ekonominio vertinimo metodus dažnai yra nesisteminga, fragmentiška arba pernelyg subjektyvi (Schneider, 2024, p. 38). Be to, skaitmeninio turto vertės nustatymą dar labiau apsunkina jo vertės svyravimai ir tai, kad skirtingi asmenys skirtingiems skaitmeniniams objektams priskiria skirtingą ekonominę vertę (Wang *et al.*, 2024, p. 1481). Analizuojant kriptovaliutų piniginės vertės nustatymą, šį procesą apsunkina skaitmeninio turto vertės priklausomybė nuo rinkos paklausos⁶. Šis vertinimo metodų nenuoseklumas kelia iššūkius ne tik notarams, bet ir skatina įpėdinių konfliktus, priverčiant įpėdinius spręsti ginčus teisiniu būdu.

⁶ Kai kriptovaliutos paklausa didėja, o jos pasiūla išlieka ribota, kaina paprastai kyla. Ir atvirkščiai, jei į rinką patenka daugiau pardavėjų nei pirkėjų, kaina gali smarkiai kristi (What defines the price..., 2025).

Skaitmeninio turto vertės nustatymo sunkumai taipogi aktualūs turtą parduodant aukcione. CK 5.70 straipsnio 3 dalyje yra numatyta galimybė bendru įpėdinių sutarimu palikimą arba atskirus daiktus parduoti aukcione, arba tarp įpėdinių surengti varžytines – tokiu atveju daiktas atitenka didžiausią kainą pasiūliusiam įpėdiniui. Todėl dalinant palikimą prioritetą įstatymų leidėjas skiria galimybei turtą pasidalinti bendru sutarimu. Tačiau praktikoje matyti, kad įpėdiniai konfliktuoja. Ir įpėdiniais konfliktuojant ir nesudarius sutarimo dėl turto padalijimo, ginčą išsprendžia teismas (Čaplinskienė, 2018b, p. 331).

Taigi, esminė problema skaitmeninį turtą dalinant tarp įpėdinių yra jo vertės nustatymas. Kadangi skaitmeninio turto padalinimui tarp įpėdinių vis dar trūksta universalių, tarptautinių mastu pripažintų ir, svarbiausia, nusistovėjusių turto vertinimo metodų, tai sukeltų sunkumų tokį turtą dalinant tarp įpėdinių.

* * *

Apibendrinant šią dalį, skaitmeninis turtas gali būti paveldimas vadovaujantis universalaus teisių ir pareigų perėjimo principu, kurio pagrindu yra paremta Lietuvos paveldėjimo teisė. Tačiau skaitmeninio turto paveldėjimą pagal įstatymą apsunkina teisiniai ar techniniai skaitmeninio turto paveldėjimo aspektai ir tarpvalstybinis skaitmeninio turto elementas. Šio turto palikimas testamentu taip pat kelia iššūkių, kadangi tradiciniai testamentai nėra pritaikyti prie nuolat kintančios socialinių tinklų paskyrų sistemos. Dėl to kyla būtinybė ieškoti lankstesnių ir saugesnių teisinio reglamentavimo sprendimo būdų.

Be kita ko, tradiciniai skaitmeninio turto priėmimo būdai dažnai nėra pritaikyti skaitmeninio turto priėmimui ir administravimui. Šį procesą apsunkina prieigos ribojimai, platformų politikos dėl paskyrų ir slaptažodžių perdavimo po mirties bei autentifikavimo problemos, trukdančios tinkamai sudaryti turto apyrašą. Įpėdinių teisės disponuoti skaitmeniniu turtu yra ribojamos kvazi-nuosavybės teisėmis ar techniniais mechanizmais, kuriais ribojama įpėdinių teisė pasiekti skaitmeninėje erdvėje saugomą turtą. Galiausiai, venas iš didžiausių iššūkių lieka skaitmeninio turto vertės nustatymas – dėl universalių ir nusistovėjusių tarptautinių vertinimo metodų trūkumo turto padalijimas tarp įpėdinių yra sudėtingas ir gali lemti teisminių ginčų kylimą ateityje.

3. SKAITMENINIO TURTO PAVELDĖJIMO TEISINIS REGULIAVIMAS: ATEITIES PERSPEKTYVOS

Tarptautinės teisės plėtra parodė, kad valstybėms itin svarbu gebėti mokytis iš kitų valstybių gerosios patirties ir pritaikyti pasiteisinusius užsienio sprendimus nacionalinėje teisėje. Toks požiūris ne tik skatina pažangų teisėkūros vystymąsi, bet ir padeda efektyviau spręsti kylančias naujų teisės objektų reguliavimo problemas. Atsižvelgiant į tai, šioje darbo dalyje bus nagrinėjama geriausia užsienio praktika skaitmeninio turto paveldėjimo srityje, siekiant atskleisti taikytinus problemų sprendimo būdus.

Toliau šiame darbe bus analizuojami konkrečių užsienio valstybių legislatyviniai sprendimai bei teismų praktikoje nagrinėtos su skaitmeninio turto paveldėjimu susijusios bylos bei apžvelgiamos reikšmingiausios iniciatyvos, įskaitant naujausią Europos teisės instituto projektą. Tai leis įvertinti magistro darbe iškeltas problemas bei pateikti siūlymus teisės aktų tobulinimui.

3.1 Geroji užsienio praktika skaitmeninio turto paveldėjimo kontekste

Šiame skyriuje bus analizuojama **JAV**, **Prancūzijos**, **Vokietijos**, **Italijos** ir **Estijos** geroji praktika skaitmeninio turto paveldėjimo srityje. Autorės manymu, šios valstybės pateikia sektinus pavyzdžius, kaip skaitmeninis turtas turėtų būti traktuojamas paveldėjimo santykiuose. Jų geroji praktika atsiskleidžia per:

- (i) įstatymines iniciatyvas (dalis šių valstybių yra priėmusios teisės aktus, reglamentuojančius skaitmeninio turto paveldėjimą, įskaitant jo valdymą ir prieigą prie paskyrų po asmens mirties, ar
- (ii) teismų praktiką, kurioje formuojamas pozityvus požiūris į skaitmeninio turto perleidimą paveldėjimo santykiuose.

Skaitmeninio turto paveldėjimo problematika **JAV** atsiskleidė dar prieš 20 metų, kai teisme buvo nagrinėjama *Justin Ellsworth prieš „Yahoo“* byla dėl įpėdinių galimybės gauti prieigą prie paskyros jos naudotojui mirus. Šią diskusiją lėmė socialinių tinklų administratoriaus politikos, draudžiančios (ar ribojančios) paskyros perleidimą. Tačiau toks ribojimas neatitiko įstatymo leidėjo požiūrio į turto perleidimą paveldėjimo teise.

Atsižvelgiant į šią paskyrų administratorių politiką ir galiojančio reguliavimą priešpriešą, JAV įstatymų leidėjai siekė nustatyti aiškias taisykles, reguliuojančias nuosavybės teisių į skaitmeninį turtą apimtį ir prieigos galimybes, paskyros naudotojui mirus ar pripažinus jį

neveiksniu (Haughton, 2025). Ši iniciatyva 2014 metais „pagimdė“ pirmąjį skaitmeninio turto prieigos klausimus reguliuojantį teisės aktą – Unifikuotą patikėtinio prieigos prie skaitmeninio turto aktą (geriau žinomą kaip UFADAA⁷). UFADAA skaitmeninio turto patikėtiniui suteikė teisę gauti prieigą prie skaitmeninio turto, jį ištrinti, išsaugoti ir platinti (Levy, Kedar, 2019, p. 715). Tačiau priėmus įstatymą, priešingai nei buvo tikėta, šis plataus palaikymo nesulaukė ir buvo priimtas tik Delavere. Didelę kritikos dalį sudarė nuogąstavimai dėl per plačios taikymo srities ir potencialių privatumo apsaugos pažeidimų (Haughton, 2025). Reaguojant į kritiką buvo pristatyta pataisyta įstatymo redakcija – Peržiūrėtas unifikuotas patikėtinio prieigos prie skaitmeninio turto įstatymas, vadinamas „RUFADAA⁸“. Įstatymas sulaukė plataus palaikymo – 2025 metų vasario mėnesio duomenimis, šį įstatymą yra priėmusios 47 valstijos, taip padarydamos šį įstatymą svarbiausiu skaitmeninio turto valdymo teisės aktu JAV (Haughton, 2025).

Visų pirma, RUFADAA įtvirtino skaitmeninio turto sąvoką, numatydama, kad skaitmeninis turtas yra elektroninis įrašas, į kurį asmuo turi teisę arba interesą. Ši sąvoka neapima turto ar įsipareigojimo, kuriame tas skaitmeninis turtas yra saugomas, nebent toks turtas ar įsipareigojimas taip pat yra elektroninis įrašas (2 skyriaus 2 dalis). Į įtvirtintas skaitmeninių objektų ribas įeina žetonai, kriptovaliutos, socialinių tinklų paskyros, teksto ir vaizdo įrašai, garso įrašai, virtuali kompiuterinių žaidimų nuosavybė ir t. t. (Carrion, 2022 / 2023, p. 16). Nepaisant to, RUFADAA reguliavimas apima tik konkrečios rūšies skaitmeninius objektus – jam priskiriamos elektroninio pašto paskyros, socialinių tinklų paskyros, elektroninių ryšių priemonės, internetinės bankininkystės paskyros ir skaitmeniniai dokumentai (RUFADAA explained, 2023).

RUFADAA nustato aiškią prioritetų tvarką, kurios laikosi patikėtiniai, siekiantys gauti prieigą prie kliento skaitmeninio turto, priklausomai nuo konkrečių skaitmeninio turto aplinkybių ir platformos administratorių politikų (Haughton, 2025). Jame numatyti trys būdai, kuriais turto patikėtiniai gali gauti prieigą prie skaitmeninio turto, t. y.:

- (i) per paskyros administratoriaus numatytas priemonės. Pavyzdžiui, „Facebook“ ar Google siūlo galimybę paskyros naudotojui paskirti asmenį, kuriam bus suteikta prieiga prie socialinės paskyros, teisė jas valdyti (ar net trinti) joms tapus neaktyvioms. Ši priemonė būna integruota paskyros nustatymuose ar profilio parinkčių privatumo skiltyje. Google atveju, ši priemonė vadinama „neaktyvios

⁷ Angl. *Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act*.

⁸ Angl. *Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act*.

paskyros tvarkytuve“; ji paskyros naudotojui suteikia galimybę pasirinkti kas bus daroma su jų paskyra ir duomenimis, jei paskyra tam tikrą laiką bus neaktyvi, įskaitant galimybę suteikti prieigą prie paskyros duomenų konkrečiam asmeniui, užpildant paruoštas formas, susisiekiant elektroniniu paštu ir pan. (Haughton, 2025);

- (ii) naudojantis paskyros naudotojo sutikimu, išreikštu paskyros politikoje. Remiantis šiuo pagrindu, paskyros turinys bus prieinamas patikėtiniui, tik jei palikėjas buvo davęs aiškų sutikimą per paskyros administratoriaus įtvirtintas priemonės arba padaręs oficialų įrašą testamentu, įgaliojimu ar turto patikėjimo sutartimi. Atlikus šiuos veiksmus, paslaugų teikimo sąlygos dėl paskyros neperleidžiamumo nebus taikomos (Carrion, 2022 / 2023, p. 34);
- (iii) teismo nutartimi.

Taigi, ši įstatyminė iniciatyva įtvirtino praktinę galimybę pasiekti socialines ar kitokias elektronines ar skaitmeninėje erdvėje saugomas paskyras jų įpėdiniams. Svarbiausia, ji įtvirtino konkrečius žingsnius, kuriuos turėtų atlikti palikėjas, suinteresuotas turto perdavimu *post mortem* (liet. po mirties). Nepaisant to, paslaugų teikėjų priemonių nenuoseklumas ir visuotinio įstatymo pritaikymo stoka vis dar kelia sunkumų (Haughton, 2025). RUFADAA kritikuoja dėl nepakankamo dėmesio trečiųjų asmenų, su kuriais mirusysis keitėsi elektroniniais laiškais, teisėms ir interesams, kadangi paskyros patikėtinis turi teisę susipažinti su visa elektronine komunikacija (Carrion, 2022 / 2023, p. 35).

2016 metais **Prancūzijos** parlamentas priėmė Skaitmeninės respublikos įstatymo projektą (pranc. *Projet de loi pour une République numérique*), užbaigusį metus trukusį procesą, kuriuo buvo siekiama iš dalies pakeisti teisės aktus, reglamentuojančius įvairius Prancūzijos skaitmeninės ekonomikos aspektus (Proust, 2016). Šis taip vadinamas „skaitmeninės mirties“ įstatymas priimtas siekiant užpildyti 1978 metų Duomenų apsaugos įstatymo spragas, jį papildant naujais straipsniais.

Pirminė įstatymo redakcija duomenų apsaugos teisių taikymą buvo apribojusi asmens gyvenimo laikotarpiu, t. y., asmeniui mirus teisė į duomenų apsaugą pasibaigdavo (Resta, 2018, p. 202). Teismų praktikoje matyti, kad būtent dėl šios priežasties teismai netenkindavo įpėdinių ir artimųjų ieškinių (prašymų) suteikti prieigą prie skaitmeninio turto (Resta, 2018, p. 202). Siekiant išvengti taip vadinamų „skaitmeninių kapaviečių“⁹ fenomeno, naudingo tik

⁹ Skaitmeninių kapaviečių (angl. *digital graveyards*) terminas referuoja į neaktyvių ar apleistų interneto profilių, paskyrų ir paliktų duomenų visumą (What are the Costs of..., 2024).

patiems paskyrų administratoriams, buvo pasiūlyta įtvirtinti šį specialų reguliavimą (Resta, 2018, p. 202).

Skaitmeninių duomenų tvarkymą po asmens mirties įtvirtina Skaitmeninės respublikos įstatymo 63 straipsnis. Kaip nurodyta įstatymo aiškinamajame rašte, iki naujo reguliavimo įsigaliojimo asmeniui mirus jo duomenys neturėjo specifinio teisinio statuso, o tai reiškė, kad joms turėjo būti taikomos bendrosios nuostatos (The Digital Republic Bill – Overview, 2015). Kadangi tokie duomenys buvo siejami su mirusiojo asmens tapatybe, įstatymas draudė jų perleidimą įpėdinimas, kas savo ruožtu reiškė, kad tokie objektai negalės atitekti mirusiojo artimiesiems. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas 63 straipsnį, siekė sudaryti galimybę bet kuriam asmeniui dar jam gyvam esant susitarti dėl jo asmens duomenų saugojimo ir perdavimo *post mortem* (liet. po mirties). Taigi, bet kuris asmuo gali išsiųsti nurodymus socialinių tinklų administratoriui arba duomenų valdytojui dėl savo asmens duomenų tvarkymo ir galės paskirti asmenį, atsakingą už šių nurodymų vykdymą. Be to, įstatymas įpareigojo interneto paslaugų teikėjus informuoti naudotoją apie tolesnį šių duomenų likimą po jo mirties ir leisti jam pasirinkti, ar perduoti juos jo pasirinktai trečiajai šaliai, ar ne (The Digital Republic Bill – Overview, 2015).

Net jei palikėjas neatliko anksčiau minėtų veiksmų, įstatymų leidėjas įtvirtino teisės uždaryti visas mirusiojo paskyras perėjimą jo giminei (Digital legacies in 2025, 2025). Taipogi aiškiai numatė, kad bet kokios paslaugų teikėjų bendrosiose naudojimo sąlygose esančios nuostatos, ribojančios įstatymu suteiktas teises įpėdinams, yra negaliojančios (Digital legacies in 2025, 2025).

Vokietijoje įstatymų leidėjas nėra numatęs specialių taisyklių mirusio asmens duomenų tvarkymui ir apsaugai, kaip kad JAV (ar iš dalies Prancūzija) yra suregulavusi šiuos klausimus (Digital legacies in 2025, 2025). Tačiau skaitmeninio turto paveldėjimo kontekste yra svarbi šiame darbe jau minėta 2018 metų Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje prieš „Facebook“, kurioje teismas remdamasis universalios teisių ir pareigų perėjimo principu sprendė suteikti prieigą ieškovei prie mirusios dukters „Facebook“ paskyros. Nors ši byla nėra vienintelė, kurioje teismas suteikė teisę įpėdinams gauti prieigą prie palikėjo socialinių paskyrų, tačiau jos svarba atspindi teismo požiūrį į skaitmeninio turto paveldėjimo institutą ir jo santykį su kitais institutais.

Pagrindinis byloje kilęs teisės klausimas yra ar įpėdiniai gali perimti (paveldėti) teises ir pareigas, atsiradusias iš socialinio tinklo naudojimo sutarties, sudarytos tarp tinklo administratoriaus ir paskyros naudotojo (V. Mizaras. Teisės į socialinių..., 2018). Šis klausimas kilo dėl to, kad tokiu būdu susidaro prievoliniai teisiniai santykiai ir atitinkamai susiformuoja

šalis siejančios teisės ir pareigos. Iš šio santykio atsirandančios turtinės (tam tikrais atvejais ir neturtinės) teisės ir pareigos gali būti paveldėjimo objektu (V. Mizaras. Teisės į socialinių..., 2018). Tačiau šioje byloje ieškovė nesiekė tapti tikrąją prievolės šalimi; šios bylos ginčo objektu buvo teisė į socialinio tinklo paskyrą ir joje esantį turinį (V. Mizaras. Teisės į socialinių..., 2018). Į tai atsižvelgdamas, teismas nustatė šiuos keturis pagrindinius principus:

- (i) nematerialus turtas, kaip asmens duomenys, ir itin asmenišką pobūdžio turtas, yra asmens palikimo dalis, todėl turėtų būti paveldimas pagal Vokietijos civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*; toliau – BGB) 1922 straipsnio 1 dalyje (kurio formuluotė, beje, atitinka CK 5.1 straipsnio 1-2 dalis (V. Mizaras. Teisės į socialinių..., 2018)) nustatytą universalaus paveldėjimo principą (Wüsthof, 2018, p. 205);
- (ii) įpėdinių teisė gauti prieigą prie palikėjo socialinių tinklų paskyros tiesiogiai išplaukia iš universalaus paveldėjimo principo. Todėl ši teisė negali būti panaikinama įprastinėmis sutartinėmis sąlygomis, kuriose kalbama apie paskyrų „įamžinimą“ (Wüsthof, 2018, p. 205);
- (iii) „telekomunikacijų paslapties“ principas netaikomas įpėdinių ir palikėjo telekomunikacijų partnerių santykiams (Wüsthof, 2018, p. 205);
- (iv) nuostatos dėl duomenų apsaugos, ypač kurios yra įtvirtintos BDAR, neturi įtakos paveldėtojų teisei susipažinti su paveldima informacija (Wüsthof, 2018, p. 205).

Minėtina, kad BGH sprendime nespėdė dėl paskyros administratorių galimybės panaikinti paveldėjimo teises bendrosiomis paslaugų teikimo sąlygomis, todėl kyla rizika, kad daugelis platformų administratorių bandys pasinaudoti šiuo teisiniu vakuumu (Wüsthof, 2018, p. 207). Tačiau bet kokie bandymai bendrosiomis sąlygomis panaikinti įpėdinių teisę susipažinti su paveldimu turtu turi būti pasverti ir įvertinti pagal griežtus standartus. Kilus abejonėms pirmenybė turėtų būti teikiama veiksmingam universalaus paveldėjimo principo įgyvendinimui (Wüsthof, 2018, p. 207).

Šioje byloje teismas apibrėžė skaitmeninių objektų teisinę padėtį palikimo masėje, nustatydamas, kad socialinių tinklų paskyros Vokietijoje gali būti paveldimos automatiškai remiantis paveldėjimo universalumo principu. Tačiau jis taip pat atskleidė skaitmeninių santykių valdymo sudėtingumą. Todėl nepaisant teismo požiūrio į skaitmeninių objektų paveldėjimą, šis klausimas neturėtų būti paliktas spręsti autonomiškai tarptautinėms platformoms – teisė išlieka svarbi rinkos ir technologijų reguliavimo priemonė (Resta, 2018, p. 201).

Italijos doktrinoje jau kuris laikas diskutuojama, apie teorinę skaitmeninio turto paveldėjimo galimybę, remiantis paveldėjimo universalumo principu (Patti, Bartolini, 2019, p. 10). Tačiau kaip ir Vokietijoje, Italijoje skaitmeninio turto paveldėjimo klausimai nėra sureguliuoti specialiu įstatymu, tad diskusija ilgą laiką buvo palaikoma tik teoriniame lygmenyje.

Su skaitmeninio turto paveldėjimo klausimu Italijos teismai pirmą kartą susidūrė 2021 metais, kai Milano teisme buvo gautas skundas dėl įpėdinio teisės gauti prieigą prie mirusio sūnaus debesijos paskyros. Autoavarijos metu žuvus jaunuoliui, jo tėvai siekė gauti prieigą prie jaunuolio iCloud sistemos, kurioje buvo saugomos ne tik nuotraukos ir vaizdo įrašai, bet ir sūnaus užrašai su jo kurtais receptais. Dėl prieigos prie debesijos paskyros tėvai kreipėsi į „Apple Italia S.r.l.“, kuris atmetė šį prašymą nurodydamas ieškovams gauti teismo sprendimą. Milano teismas patenkino tėvų apeliacinį skundą taikydamas Italijos Privatumo kodeksą.

Milano teismas sprendė dėl skaitmeninio turto paveldėjimo, patvirtindamas, kad duomenų subjekto teisės „išlieka“ ir po jo mirties, o asmenys, kuriems tokią teisę suteikia įstatymas, taip pat gali jomis naudotis. Teismas argumentavo, kad Italijos Privatumo kodeksas įpėdiniams suteikia teisę susipažinti su mirusio asmens duomenimis, nebent mirusysis tai aiškiai uždraustų. Kadangi mirusio asmens duomenų apsaugos klausimų sureguliovimą BDAR paliko pačioms valstybėms narėms, Italija šia teise pasinaudojo ir įtvirtino „nuolatinę“ teisę asmens duomenų apsaugai. Šia teise gali pasinaudoti įpėdiniai, nebent jų teises apribojo pats palikėjas (Gigliotti, Russo, 2021). Kadangi „Apple Italia S.r.l.“ neįrodė, kad mirusysis būtų uždraudęs trečiųjų asmenų prieigą prie šios paskyros, teismas pripažino tėvų teisę susigrąžinti debesijoje esantį skaitmeninį turtą. „Apple Italia S.r.l.“ buvo įpareigota suteikti tėvams pagalbą atkuriant jų sūnaus duomenis taikant „perkėlimo“ procedūrą, tokiu būdu suteikiant jiems prieigą prie mirusiojo „Apple ID“ prisijungimo duomenų.

Priimdamas sprendimą, teismas taip pat taikliai pabrėžė būtinybę įtvirtinti specialų reglamentavimą skaitmeninio turto paveldėjimo galimybėms išspręsti, pabrėždamas, kad su tokio turto paveldėjimo procesu susijusių institutų – kaip antai asmens privatumo – reguliavimas tik iš dalies išsprendžia praktinius skaitmeninio turto valdymo aspektus (Gigliotti, Russo, 2021).

Doktrinoje pripažįstama, kad **Estija** turi vieną iš labiausiai išplėtotų reguliavimų skaitmeninio turto palikimo valdymo srityje (Digital legacies in 2025, 2025) ir yra gavusi skaitmeninės visuomenės pionierės statusą.

Doktrinoje pripažįstama, kad Estijoje galiojantis paveldėjimo universalumo principas paveldėjimo santykiuose apima ir skaitmeninių objektų paveldėjimą (Mikk, Sein, 2018, p.

127). Skaitmeninio turto paveldėjimo klausimus Estijoje analizavusių T. Mikk ir K. Sein požiūriu, yra tik vienas paveldimas turtas, kurį sudaro skirtingų rūšių komponentai: skaitmeniniai ir neskaitmeniniai (Mikk, Sein, 2018, p. 119). Tai reiškia, kad Estijoje skaitmeninių objektų paveldėjimui galioja tos pačios taisyklės kaip ir materialių objektų nuosavybės perleidimui.

Analizuojant skaitmeninių paskyrų paveldėjimo galimybes, T. Mikk ir K. Sein nuomone, į paveldėto turto masę yra įtraukiama teisių ir pareigų visuma, be kita ko, atsirandanti iš paslaugų teikimo (naudojimo) sutarties, sudarytos tarp mirusiojo ir internetinių paskyrų administratoriaus (Mikk, Sein, 2018, p. 127). Tik šiuo atveju svarbu pabrėžti, kad paveldimos tik tokios sutartys, kurios nėra personalizuotos ir išimtinai susijusios su mirusiojo asmeniu ir gali būti vykdomos kito asmens nekeičiant įsipareigojimų turinio (Mikk, Sein, 2018, p. 127). Tad paskyros naudotojui mirus, šie sutartiniai santykiai, kaip ir kiti paveldimi objektai, perduodami paveldėtojui. T. Mikk ir K. Sein laikosi pozicijos, kad paveldėtojas kaip universalus paveldėjimo teisių perėmėjas, įgyja tokį patį teisinį statusą kaip ir mirusysis, tarsi jokio teisių perleidimo nebūtų įvykę (Mikk, Sein, 2018, p. 127). Kadangi paveldėtojas pakeičia mirusįjį teisiniuose santykiuose pagal įstatymą, jis nėra laikomas trečiuoju asmeniu, kuriam būtų galima atsisakyti suteikti prieigą prie elektroninių paskyrų (Mikk, Sein, 2018, p. 127).

Analizuojant asmens duomenų apsaugos klausimus, 2023 metais įsigaliojęs Estijos Asmens duomenų apsaugos įstatymas (est. *Isikuandmete kaitse seadus*) sureguliuavo mirusio asmens duomenų tvarkymo tvarką asmeniui mirus. Minėto įstatymo 9 straipsnyje nurodyta, kad „duomenų subjekto sutikimas galioja visą duomenų subjekto gyvenimą ir 10 metų po duomenų subjekto mirties, jeigu duomenų subjektas nenusprendė kitaip“ (Isikuandmete kaitse seadus on Eesti, 2018). Jei duomenų subjektas mirė būdamas nepilnametis, jo sutikimas galioja 20 metų po duomenų subjekto mirties“.

Atsižvelgiant į tai, kad Estijoje skaitmeninis turtas patenka į paveldimo turto masę universalus paveldėjimo principu, jei asmuo nori apriboti paveldėtojų prieigą prie tam tikro skaitmeninio turto, jis turėtų tai nustatyti dar būdamas gyvas (pavyzdžiui, numatydamas tai testamentu arba paskirdamas testamento vykdytoją) (Mikk, Sein, 2018, p. 127).

* * *

Apibūdžiant JAV, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos ir Estijos gerąją praktiką skaitmeninio turto paveldėjimo srityje, galima pastebėti keletą bendrų tendencijų. Kontinentinės teisės tradicijos valstybės, ar per įstatymines iniciatyvas ar teismų praktiką, siekia suderinti universalus paveldėjimo principo ribas bei išspręsti asmens duomenų apsaugos klausimus ir jo santykį su sutarčių teise.

Iš atliktos analizės matyti, kad asmens duomenų apsaugos laikotarpis gali kelti iššūkių įpėdiniams siekiant gauti prieigą prie socialinių paskyrų. Jeigu asmens duomenų apsaugos laikotarpis yra siejamas su asmens gyvenimo laikotarpiu (t. y. baigiasi asmeniui mirus), palikėją ir paskyros administratorių siejančios sutartys taipogi nustoja galioti. Tai suteikia teisę paskyros administratoriui sunaikinti mirusio naudotojo paskyrą ir atitinkamai atsisakyti suteikti prieigą prie paskyros naudotojo įpėdiniams. Taigi, duomenų apsaugos tęstinumo *post mortem* (liet. po mirties) įtvirtinimas (kaip tai yra atlikusi Italija, Prancūzija ir atitinkamam laikotarpiui Estija), užtikrina įpėdinių teises gauti prieigą prie šių socialinių tinklų paskyrų, su sąlyga, kad pats paskyros naudotojas prieigos teisių neapribojo).

Taip pat svarbus dėmesys skiriamas socialinių tinklų paskyrų paveldėjimui. Anksčiau aprašytos iniciatyvos pirmiausia yra orientuotos į socialinių paskyrų paveldėjimo reglamentavimą, kadangi dėl kriptoturto paveldėjimo nei doktrinoje nei praktikoje daug nesutarimų nekyla. Įsigaliojusi MiCA aiškiai nustato, kad tai yra asmens turtas, o pagal universalios paveldėjimo principą, palikėjas perima visą palikėjo turą, t. y. ir kriptoturtą.

3.2 Europos Sąjungos teisės aktai ir iniciatyvos

Nors skaitmeninio turto paveldėjimas yra pripažinta problema ES, tačiau vieningo skaitmeninio turto paveldėjimo proceso administravimo nėra. Žinoma, reikėtų pabrėžti, kad bendrai bandymų sureguliuoti skaitmeninį turą, ar jo santykį su kitomis teisės šakomis galime sutikti. Pavyzdžiui, 2022 metų gruodį Europos Parlamentas, Taryba ir Europos Komisija patvirtino Europos deklaraciją dėl skaitmeninio dešimtmečio skaitmeninių teisių ir principų¹⁰, 2022 metais išleisti Europos teisės instituto ruošti principai dėl skaitmeninio turto kaip užtikrinimo priemonės ar 2023 metų UNIDROIT skaitmeninio turto ir privatinės teisės principai. Visi šie šaltiniai nors ir pateikia svarbias skaitmeninį turą reguliuojančias taisyklės, jų objektas skiriasi nuo šio darbo objekto (skaitmeninio turto paveldėjimo problematikos), todėl toliau nebus analizuojami.

Prieš pradedant analizuoti Europos Sąjungos iniciatyvas skaitmeninio turto paveldėjimo kontekste, esminga aptarti esamo reguliavimo trūkumus. Šiuo metu pagrindinis ES paveldėjimo klausimus reguliuojantis teisės aktas – Europos paveldėjimo reglamentas Nr. 650/2012 (Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas., 2012) – skaitmeninio turto

¹⁰ Skaitmeninio turto paveldėjimui aktualiausias 19 straipsnis, pabrėžiantis asmens galimybę „priimti sprendimus dėl savo skaitmeninio palikimo ir dėl to, kas turėtų būti daroma su jų asmeninėmis paskyromis ir su jais susijusia informacija po jų mirties“.

paveldėjimo ir jo taikymo sąlygų nereglamentuoja (Carrion, 2022 / 2023, p. 5). O 2018 metais įsigaliojęs BDAR, skirtas užtikrinti fizinių asmenų duomenų apsaugą ES lygmeniu (1 straipsnio 1 dalis), šią apsaugą riboja asmens gyvenimo laikotarpiu. Reglamento 27 konstatuojamoje dalyje aiškiai įtvirtinta, kad „reglamentas netaikomas mirusių asmenų asmens duomenims“, tačiau valstybės narės „gali numatyti mirusių asmenų asmens duomenų tvarkymo taisykles“. Kaip minėta, šia teise yra pasinaudojusios tik kelios valstybės narės. Kadangi daugumoje ES valstybių narių duomenų apsauga neprasitęsia *post mortem* (liet. po mirties), iškyla privatumo pažeidimo rizika: skaitmeninio turto paveldėjimo metu suinteresuoti asmenys (pavyzdžiui, įpėdiniai ar įmonės) įgyja prieigą prie įvairių palikėjo asmens duomenų, o kontrolės trūkumas gali reikšti mirusio asmens duomenų apsaugos pažeidimą (Carrion, 2022 / 2023, p. 5). Europos teisės institutas skaitmeninio turto paveldėjimo iniciatyvoje yra nurodęs, kad daugumoje ES valstybių narių nacionalinėje teisėje tiesiogiai ar netiesiogiai pripažįstama, kad skaitmeninis turtas yra asmens palikimo dalis ir gali būti paveldimas įpėdinių (ELI Succession of Digital Assets..., 2023). Tačiau visuotino teisės akto, reguliuojančio skaitmeninio turto paveldėjimo klausimus ES, nėra. Be to, tarpvalstybinis skaitmeninio turto pobūdis dar labiau komplikuoja skaitmeninio turto paveldėjimo procesą, nes asmenys savo skaitmeninį turtą saugo keliose jurisdikcijose. Tai kelia klausimą, kuriai jurisdikcijai priskirtinas atitinkamas tokio turto paveldėjimo procesas (Ugli, 2024, p. 18). Nesant aiškių tarptautinių normatyvų, tarpvalstybinio skaitmeninio turto paveldėjimas tampa sudėtingu ir daug laiko užimančiu procesu (Ugli, 2024, p. 18). Šių problemų sureguliuavimas ES lygmeniu užtikrintų sklandų turto bei su palikimu susijusių teisių ir pareigų perdavimą įpėdiniams, bei palengvintų su paveldėjimo procesu susijusių teisininkų darbą (Carrion, 2022 / 2023, p. 7). Bendrų taisyklių įtvirtinimas leistų nustatyti aiškas asmens privatumo apsaugos ribas, ir apibrėžtų, koks skaitmeninis turtas turėtų būti perleidžiamas įpėdiniams (Carrion, 2022 / 2023, p. 7).

Pereinant prie konkrečių iniciatyvų, reikšminga diskusija pradėti nuo MiCA reglamento. Nors konkrečių paveldėjimo procedūrų MiCA nereglamentuoja, tačiau juo sukuriama nuoseklesnė aplinka, reguliuojanti, visų *pirma*, kriptoturto licencijavimo ir atskaitomybės klausimus (The Legal Afterlife: What Happens..., 2025). ES veikiantys kriptovaliutų paslaugų teikėjai turi turėti licenciją, tvarkyti aiškią apskaitą ir laikytis vartotojų apsaugos priemonių. Šie reikalavimai gali palengvinti prieigos prie mirusiojo lėšų galimybes, kadangi informacija, į kokią saugotoją ar biržą įpėdiniai turi kreiptis, yra viešai skelbiama (The Legal Afterlife: What Happens..., 2025). *Antra*, MiCA įgalioja kriptovaliutų paslaugų teikėjus užtikrinti skaidrą informacijos apie savo paslaugas atskleidimą, tokiu būdu nežymiai palengvinant vartotojų

turimų lėšų atsekamumą (The Legal Afterlife: What Happens..., 2025). *Trečia*, stabilijų žetonų emitentams taikomi griežti reikalavimai, o tai gali padėti įpėdiniams geriau suprasti paveldėtų žetonų pobūdį (The Legal Afterlife: What Happens..., 2025). Ir *ketvirta*, nors MiCA siekiama apsaugoti investuotojus nuo sukčiavimo ir klaidingos informacijos pateikimo, standartizuota sistema gali ilgainiui atverti kelią palikimą palengvinančių nuostatų įtvirtinimui, pavyzdžiui supaprastintiems mirties patvirtinimo ir turto perdavimo protokolams (The Legal Afterlife: What Happens..., 2025).

Toliau verta paminėti bene pirmąją Europos notarų paruoštą specialiąją ataskaitą, kurioje aptariami pagrindiniai skaitmeninio turto paveldėjimo iššūkiai. Tuometinis Europos teisės instituto atliekamų skaitmeninio paveldėjimo tyrimų vadovas Sjef van Erp išreiškė palaikymą skaitmeninio turto paveldėjimo ES lygmeniu iniciatyvai (Simon, 2017, p. 11). Profesoriaus nuomone, būtent JAV galiojanti RUFADAA galėtų būti naujojo reguliavimo pavyzdys. Naujas reguliavimas palengvintų teisininkų darbą nustatinėjant, ar asmuo turi banko sąskaitas arba profilius socialiniuose tinkluose ir kitose internetinėse svetainėse, nepriklausomai nuo paskyrų administratorių buveinės (Simon, 2017, p. 11). Šioje ataskaitoje matyti, kad Europos notarų asociacija savo ruožtu laikosi kitokios nuomonės – skaitmeninio turto paveldėjimas neturėtų būti reguliuojamas atskiru reguliavimu. Vietoj to, tradicinė paveldėjimo proceso struktūra turėtų būti pritaikyta prie skaitmeninės realybės (Simon, 2017, p. 12). Toks turtas, kaip, pavyzdžiui, nuotraukos, muzika ar vaizdo įrašai, turėtų būti traktuojamas kaip fizinis turtas, kuriam paprastai taikomos asmens teisės ir intelektinės nuosavybės teisės (Simon, 2017, p. 12). Nepaisant nuomonių skirtumų, Europos notarų asociacija pripažino, kad skaitmeninio turto paveldėjimas reikalauja naujų sprendimų. Vienas jų – elektroniniai testamentai, kurie galėtų padėti valdyti nuolat kintančius elektroninius duomenis, slaptažodžius ir sąskaitų numerius (Simon, 2017, p. 12).

Kita svarbi iniciatyva – Europos teisės instituto projektas „Skaitmeninio turto, duomenų ir kitų skaitmeninių palaikų paveldėjimas“, startavęs 2023 metais. Šiuo projektu Europos teisės institutas siekia parengti pavyzdinį įstatymą ir (arba) taisykles, kuriomis būtų suderintos pagrindinės nuostatos dėl skaitmeninių palaikų apibrėžimo, prieigos ir paveldėjimo bei duomenų apsaugos klausimų (ELI Succession of Digital Assets..., 2023). Šiuo projektu siekiama apibrėžti ir atskirti įvairių rūšių turtą, palaikus ir asmens duomenis, nustatyti jų paveldėjimą ir perdavimą, taip pat išnagrinėti galiojančias taikytinas teisės, jurisdikcijos, duomenų apsaugos ir kitų susijusių teisės sričių taisykles, siekiant įvertinti jų tinkamumą paveldėjimo teisei (ELI Succession of Digital Assets..., 2023). Tikimasi, kad šis projektas materializuosis 2025 metų spalį.

2024 metais vykusiame Europos teisės instituto „vebinare“, buvo pristatyti pagrindiniai projekto tikslai, o juos pristatė projekto bendraautoriai A. Eigenmann ir E. Harbinja (ELI Project Kick-Off Webinar..., 2024). Kaip pažymėjo A. Eigenmann, technologijos ir įstatymai ne visada eina iš vien, tad jų suartinimas bus vienas iš projekto tikslų. Skaitmeninio turto paveldėjimo srityje kylančios problemos nėra fikcinės, pilna realių gyvenimo situacijų, kuriose su jomis galima susidurti. Vienas iš pavyzdžių, kurį pateikė A. Eigenmann, yra susijęs su teisiniu skolinių ginčų sprendimu: kai teismo sprendimu kreditoriui priteisiama skola, kurią skolininkas privalo sumokėti, tačiau skolininkas atsisako vykdyti teismo sprendimą. Tuomet kreditorius kreipiasi į antstolį dėl privalomo sprendimo įvykdymo, ir šis nustato, kad skolininkas turi kriptovaliutų tarp savo turto. Tačiau skolininkas netikėtai miršta. Kyla klausimai: „kokia teisė taikoma kreditoriui ir kokia teisė taikoma paveldėtojams dėl kriptovaliutų“? „Kuris teismas turėtų nagrinėti šią bylą“? Kaip pažymėjo profesorius, tai tik viena iš realių situacijų, kurias Europos teisės instituto komanda siekia išspręsti. Bendraautorė E. Harbinja pateikė šiek tiek kitokį pavyzdį, kuriame analizuojamos prieigos prie socialinių tinklų ir elektroninio pašto paskyrų problemos. Kaip pažymėjo E. Harbinja, ES (ir kitos Europos valstybės) neturi reguliavimo, kuris palieštų socialinių paskyrų ir elektroninių pašto dėžučių valdymo klausimus. Tai kelia grėsmę, *inter alia*, asmens privatumui, duomenų apsaugai, kadangi tokios paskyros gali apimti didelį kiekį turto, turinio, autorių teisėmis saugomos medžiagos, asmens duomenų, susirašinėjimų ir kitų mirusiojo tapatybės aspektų. E. Harbinja iškėlė šiuos klausimus, kurie bus nagrinėjami Europos teisės instituto projekte: (i) kaip turėtų būti vertinama situacija, jei socialinių tinklų paskyros būtų naudojamos mirusiojo asmenybei atkurti, pavyzdžiui, sukuriant pokalbių robotą ar virtualų avatarą, kuris galėtų bendrauti su šeimos nariais ir paveldėtojais? (ii) Kas turi teisę autorizuoti tokio pokalbių roboto sukūrimą ir kokie duomenys gali būti naudojami? (iii) Kokie asmenys turėtų teisę prieštarauti tokiai „skaitmeninei reinkarnacijai“? (iv) Ar pats mirusysis galėtų uždrausti tokį savo atvaizdo atkūrimą? Nors šie klausimai gali atrodyti kaip mokslinė fantastika, tačiau, kaip pažymėjo E. Harbinja, tokios paslaugos jau egzistuoja ir yra pasiekiamos vartotojams. Todėl šis Europos teisės instituto projektas apims kylančių technologinių tendencijų keliamų problemų analizę.

* * *

Apibendrinant aukščiau, nors ES lygmeniu skaitmeninio turto paveldėjimo problematika nėra nauja ir nedidele apimtimi buvo nagrinėjama anksčiau, tačiau bene svarbiausias projektas šioje srityje yra pavyzdinės skaitmeninio turto paveldėjimo taisyklės, kurias Europos teisės institutas planuoja paskelbti dar 2025 metų rudenį. Šio projekto svarbą pagrindžia instituto

išsikelti tikslai, t. y.: (i) apibrėžti skaitmeninį palikimą ir jo teisinį statusą (atsižvelgiant, kad skaitmeninis palikimas apima įvairias teisinės sistemos sritis – nuosavybės teisę, sutarčių teisę, intelektinę nuosavybę ir duomenų apsaugą); (ii) išanalizuoti teisinius iššūkius, kylančius dėl skirtingo valstybių narių nacionalinio reguliavimo; (iii) nustatyti aiškias taisykles dėl prieigos prie mirusiojo asmens skaitmeninio turto ir jo valdymo.

Sėkmingas šių tikslų įgyvendinimas pavyzdiniame įstatyme padės valstybėms narėms veiksmingiau spręsti sudėtingus paveldėjimo iššūkius nacionalinėje teisėje ir sudarys tvirtą pagrindą skaitmeninio turto paveldėjimui.

3.3 Rekomendacijos ir teisės aktų tobulinimas

Kiekvienos valstybės nacionalinė teisė yra skirtinga, joje įtvirtintos skirtingos paveldėjimo procedūros ir taisyklės. Net jeigu ES įtvirtintų unifikuotą skaitmeninio turto paveldėjimo reguliavimą, jame įtvirtintos taisyklės negalėtų būti sėkmingai pritaikytos kiekvienoje valstybėje narėje. Neužtikrinus galimybės įpėdiniams perimti palikėjo skaitmeninio turto, būtų ne tik prarasta didelė dalis asmens duomenų ar autorių teisėmis saugomų objektų, tai taip pat reikštų ir nuotraukų, vaizdo įrašų ir kitokių sentimentalių daiktų, kurie yra seniai praradę savo tradicinę fizinę formą, sunaikinimą. Reguliavimo trūkumas taip pat verčia susirūpinti dėl ekonominę vertę turinčių skaitmeninių objektų negalėjimo pereiti įpėdiniams (ar mirusiojo kreditoriams), ir tokiu būdu bus prarasta didelė dalis asmens sukaupto turto. Tad poreikis nacionalinio lygmeniu suregulamentuoti skaitmeninio turto perdavimo galimybes jo savininkui mirus yra akivaizdus.

Siekiant užtikrinti, kad kiekvieno asmens skaitmeninis turtas, nepriklausomai nuo jo piniginės ar emocinės vertės, galėtų būti perduotas įpėdiniams, tikslinga adaptuoti nacionalinę paveldėjimo teisę bei išspręsti skaitmeninio turto keliamus iššūkius. Siekiant šio tikslo, būtų tikslinga aiškiai apibrėžti skaitmeninio turto sąvoką bei nustatyti, kurie skaitmeniniai objektai turėtų būti laikomi asmens turtu. Autorės nuomone, tai ateityje galėtų padėti aiškiau atskirti skaitmeninio turto objektus, kurie yra laikomi turtu ir perduodami paveldėjimo teisės pagrindu, nuo tų, kurie nėra naudotojo nuosavybė ir nėra palikimo dalimi.

Tikslinga peržiūrėti ir koreguoti CK 5.1 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą pavyzdinį paveldėjimo objektų sąrašą. Nors skaitmeninis turtas teoriškai galėtų būti paveldimas remiantis minėtame straipsnyje įtvirtinta nuostata „ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos“, skaitmeninio turto neįtraukimas galėtų kelti nesklandumų dėl šio turto paveldėjimo praktikoje. Skaitmeninio turto objektų ar atitinkamų skaitmeninį turtą siejančių požymių įtraukimas į

pavyzdinį paveldėjimo objekto sąrašą išspręstų klausimą, kurie skaitmeninio turto objektai turėtų būti paveldimi, o kurie baigiasi palikėjui mirus. Įtraukiant skaitmeninį turtą į pavyzdinį paveldimo turto sąrašą, siūlytina kartu apibrėžti jį siejančius požymius (pavyzdžiui, „palikėjui nuosavybės teise priklausęs turtas, turintis skaitmeninę išraišką“ ar „turtas, kuris yra saugomas skaitmeninėje erdvėje ir gali būti kontroliuojamas jo naudotojo“ ir pan.). Toks požymiais grįstas reguliavimas padėtų užtikrinti lankstumą, lengviau prisitaikant prie nuolat besikeičiančių skaitmeninio turto formų ir technologijų pažangos.

Manytina, kad šiuo metu galiojančios paveldėjimo procedūros turėtų būti pritaikytos skaitmeninio turto paveldėjimui. Pradedant nuo palikimo priėmimo procedūros – CK 5.50 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas palikimo priėmimo būdas faktiškai pradėjus turtą valdyti, autorės vertinimu, yra nesuderinamas su skaitmeninio turto pobūdžiu. Dalis skaitmeninio turto objektų yra glaudžiai susiję su naudotojo asmeniniu identitetu, todėl jų faktinis naudojimas galėtų būti vertinamas kaip neteisėtas prisijungimas ar net paskyros vagystė. Šią problemą apsunkina socialinių tinklų paskyrų administratorių bendrosios naudojimosi sąlygos ar politikos, dažnai draudžiančios tretiesiems asmenims gauti prieigą prie kito asmens paskyros. Taigi, kyla poreikis nustatyti atitinkamas išimtis šiuo būdu priimant skaitmeninį turtą, sudarantį palikimo masę.

Autorės vertinimu, CK 5.28 straipsnio ir 5.30 straipsnio 1 dalyse įtvirtinta rašytinė oficialių ir asmeninių testamentų forma yra nepakankama sprendžiant skaitmeninio turto, ypač socialinių tinklų paskyrų ir kitų interneto puslapių, paveldėjimo klausimus. Tradiciniai – imperatyvią žodinę formą – turintys testamentai nėra suderinami su skaitmeninio turto perdavimu įpėdinams dėl poreikio reguliariai keisti prieigos slaptažodžius, nuolat atnaujinti skaitmeninio turto sąrašą bei su viešu testamentų skelbimu susijusios duomenų apsaugos ir privatumo pažeidimo rizikos. Autorės nuomone, šią problemą padėtų išspręsti testamentų instituto peržiūra, atitinkamai pasveriant galimybę papildyti testamentų formą skaitmenine. Atliekant šio instituto peržiūrą, turėtų būti įvertinta skaitmeninių testamentų įtvirtinimo galimybė. Šią problemą taip pat galėtų išspręsti įstatyminių įgaliojimų suteikimas skaitmeninį turtą valdančioms įmonėms arba tam skirto valstybinio aparato sukūrimas. Tai leistų šioms institucijoms veikti kaip palikėjo „testamento“ vykdytojoms, turinčioms teisę informuoti įpėdinius apie palikėjo turėtą skaitmeninį turtą, pateikti prieigos duomenis ar slaptažodžius taip užtikrinant efektyvų ir teisėtą skaitmeninio palikimo perdavimą.

Taipogi svarbus yra duomenų apsaugos klausimų išsprendimas. Lietuvoje asmens duomenų apsauga apsiriboja BDAR nustatytu laiko tarpu, o tai kelia grėsmę mirusio asmens duomenų apsaugos privatumo užtikrinimui. Reguliavimo stoka skaitmeninio turto paveldėjimo

procesu paskyrų administratoriams suteikia neribotą teisę disponuoti asmens duomenimis verslo tikslais, nepaisant mirusiojo asmens geriausių interesų. Todėl autorės vertinimu, būtinas Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo keitimas, įtraukiant nuostatą, užtikrinančią asmens duomenų apsaugos privatumo tęstinumą po asmens mirties (kaip tokią teisę užtikrina BDAR).

Kitas aspektas, į kurį autorė norėtų atkreipti dėmesį – tai poreikis sureguliuoti konkurenciją, kylančią tarp socialinių tinklų svetainių administratorių ir paveldėjimo teisės nuostatų. Pirmiausia, turėtų būti aiškiai nustatyta, kad bendrosiose sąlygose įtvirtintos paskyrų paveldėjimą draudžiančios ar ribojančios sąlygos, yra negaliojančios. Kitas aspektas, kurį įstatymų leidėjas galėtų sureguliuoti – tai socialinių tinklų paskyrų administratorių įpareigojimas suteikti teisę jų naudotojams nuspręsti kas atsitiks su jų paskyromis ir paskyrų turiniu po jų mirties. Sprendžiant socialinių tinklų paveldėjimo klausimus, reikėtų aiškiai nuspręsti dėl įpėdinio teisės gauti prieigą prie palikėjo socialinių tinklų paskyros ir šios teisės ribų.

Taip pat itin svarbu užtikrinti informacijos sklaidą apie skaitmeninio turto perdavimo įpėdiniams planavimo būtinybę (Varsha, 2025). Kadangi šiuolaikinis žmogus turi daug ir įvairaus skaitmeninio turto, didesnis informuotumas paskatintų iš anksto pasirūpinti jo perdavimo mechanizmais. Tai ne tik padėtų užtikrinti sklandų skaitmeninio turto perėjimą įpėdiniams, bet ir sumažintų ginčų kilimo riziką ateityje. Taigi, kiekvienas asmuo, siekdamas užtikrinti savo skaitmeninio turto perdavimą įpėdiniams, turėtų atlikti tam tikrus paruošiamuosius veiksmus, kaip: sudaryti ir nuolat atnaujinti skaitmeninio turto sąrašą; ypač jei turtas turi ekonominę vertę (pavyzdžiui, kriptoturtas), apie tai informuoti suinteresuotus asmenis bei saugoti privatų raktą; reguliariai daryti atsargines skaitmeninio turto kopijas debesyje ir (arba) nešiojamojoje saugykloje; bei pasinaudoti šiuo metu egzistuojančiomis skaitmeninio turto išsaugojimo priemonėmis, kaip Google neaktyvios paskyros tvarkytuve ir pan.

IŠVADOS

1. Pagal galiojantį nacionalinį teisinį paveldėjimo reglamentavimą, skaitmeninis turtas, nors ir nėra tiesiogiai reguliuojamas nacionaliniu lygmeniu, gali būti paveldimas vadovaujantis universalaus teisių ir pareigų perėjimo principu.
2. CK 5.1 straipsnyje įtvirtintas pavyzdinis paveldėjimo objektų sąrašas *expressis verbis* neįtvirtina skaitmeninio turto (išskyrus domenų ir autorių teisėmis saugomą turinį), tačiau jis galėtų būti paveldimas pagal nuostatą „ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos“. Vis dėlto, tai gali kelti praktinius skaitmeninio turto paveldėjimo iššūkius, kadangi tampa neaišku, kurie skaitmeninio turto objektai gali būti paveldimi, o kurie turėtų pasibaigti palikėjui mirus. Be to, tai gali lemti notarų atsisakymą pripažinti šį turtą esant paveldimu ar paskyrų administratorių atsisakymą suteikti prieigą prie mirusiojo paskyrų.
3. Tradicinio turto paveldėjimą reguliuojančios procedūros dažnai nėra suderinamos su skaitmeninio turto paveldėjimu, o tai kelia poreikį jas peržiūrėti ir adaptuoti atsižvelgiant į šio turto specifiką.
4. Remiantis užsienio valstybių gerąja praktika ir Europos Sąjungos teisėkūros iniciatyvomis, skaitmeninio turto paveldėjimas gali būti reglamentuojamas dviem būdais: (i) sukuriant atskirą teisinį reguliavimą, kuris būtų skirtas išimtinai skaitmeninio turto paveldėjimui, arba (ii) integruojant skaitmeninį turtą į esamą paveldėjimo reguliavimą, neatskiriant jo iš tradicinio turto paveldėjimo. Autorės vertinimu, būtent pastarasis geriausiai atitiktų Lietuvos paveldėjimo teisės specifiką.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 64-1502.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (2014). TAR, 4025.
4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimas Nr. 634 „dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 86-3119.

Europos Sąjungos reglamentai, direktyvos ir kt.

5. Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. liepos 4 d. reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. *OL L 201*, p. 107–134.
6. Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. *OL L 119*, p. 1-88.
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2023 m. gegužės 31 d. reglamentas (ES) 2023/1114 dėl kriptoturto rinkų. *OL L 150*, p. 40–205.

Užsienio valstybių teisės aktai

8. Isikuandmete kaitse seadus on Eesti Vabariigi seadus (2018). Riigi Teataja, 367.

Specialioji literatūra

Knygos

9. Akmaljon A. A. et al. (2024). The Impact of Digitalization in Inheritance Law. *Qubahan Academic Journal*, 4(3), p. 100–134, <https://doi.org/10.48161/qaj.v4n3a863> [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/o4ixtv> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].

10. Băbeanu, D., Gavrilă, A. A., Mareș, V. (2009). Strategic outlines: between value and digital assets management. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 11(1), p. 318–324 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/qqhb8v> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
11. Banta, E. (2014). Inherit the Cloud: The Role of Private Contracts in Distributing or Deleting Digital Assets at Death. *Fordham law review*, 83(2), p. 799–854 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/zc350z> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
12. Cahn, N. R., Kunz, C. L., Brown Walsh, S. (2016). Digital Assets and Fiduciaries. Iš Rothchild, J. A. (Sud.), *Research Handbook on Electronic Commerce Law*, p. 1–64 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/0gekt4> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
13. Carr, D. (2019). Cryptocurrencies as property in civilian and mixed legal systems. Iš: Fox Green, S. (sud), *Cryptocurrencies and private law*. Oxford University Press, Oxford, England, p. 177–198 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/btmxsk> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
14. Carrion, I. C. (2022/2023). *Digital inheritance: A call for regulation*. Master's thesis, law, Tilburg University. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/T9TY Y> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
15. Connor, J. (2010). Digital Life after Death: The Issue of Planning for a Person's Digital Assets after Death. *Texas Tech Law School Research Paper*, 2011(02), p. 1–23 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/0z8P3> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
16. Conway, H., Grattan, S. (2021). The “New” New Property: Dealing with Digital Assets on Death. *Modern studies. in property law*, 9(1), p. 99–115 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/2SPKD> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
17. Čaplinskienė, E. (2018a). *Paveldėjimas pagal paskutinę palikėjo valią*. Iš: Augytė-Kamarauskienė, L. et al. (2018). *Paveldėjimo teisė*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Versus: Lietuvos notarų rūmai.
18. Čaplinskienė, E. (2018b). *Palikimo priėmimas*. Iš: Augytė-Kamarauskienė, L. ir kt. (2018). *Paveldėjimo teisė*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Versus: Lietuvos notarų rūmai.
19. Čaplinskienė, E. (2018c). *Palikimo administravimas*. Iš: Augytė-Kamarauskienė, L. ir kt. (2018). *Paveldėjimo teisė*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Versus: Lietuvos notarų rūmai.
20. Didžiulis, L. (sud.) (2020). *Daiktinė teisė. Ar privatinės teisės pamatai atlaikys XXI a. iššūkius?* Mokslinių straipsnių ir konferencijų pranešimų medžiaga. Vilnius: Žuvėdra.

21. Hopkins, J. P. (2013). Afterlife in the Cloud: Managing a Digital Estate. *Hastings Science and Technology Law Journal*, 5(2), p. 209–245 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/2uxd9> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
22. Edwards, L., Harbinja, E. (2013). What Happens to My Facebook Profile When I Die?: Legal Issues Around Transmission of Digital Assets on Death. Iš: Maciel, C., Pereira, V. (sud), *Digital Legacy and Interaction: Post-Mortem Issues*. Springer, p. 115–144 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/vmc86> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
23. Jonaitis, M. (2014). *Romėnų privatinė teisė: vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/5n7yfxtc> [žiūrėta 2025 m. kovo 18 d.].
24. Juhász, A. (2024). Inheriting Digital Assets – A Glimpse Into the Future. *Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law*, 14(4), p. 547–563 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ymudpb42> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
25. Kadys, E. (2022) Nuosavybės teisės objekto reglamentavimo Lietuvoje probleminiai aspektai. *Teisė*, 125, p. 114–130 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/5n74wvfs> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
26. Kadys, E. (2024a). Skaitmeninių objektų priskyrimas virtualiajai nuosavybei ir jų teisinis kvalifikavimas. *Teisė*, 131, p. 157–171, <https://doi.org/10.15388/Teise.2024.131.11> [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/4aa9kwax> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
27. Kadys, E. (2024b). Inheriting access to a social network account. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 130, p. 9–27, <https://doi.org/10.26485/SPE/2024/130/1> [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/5n8d79yk> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
28. Kharitonova, Y. (2021). Digital assets and digital Inheritance. *Law and Digital Technologies*, 1(1), p. 19–26, [10.18254/S123456780015732-6](https://doi.org/10.18254/S123456780015732-6) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://tiny.cc/o70f001> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
29. Kutler, N. (2011). Protecting Your Online You: A New Approach to Handling Your Online Persona After Death. *Berkeley Technology Law Journal*, 26(4), p. 1641–1670 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/3ap6tymm> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
30. Kreiczer-Levy, S., Donyets-Kedar R. (2019). Better Left Forgotten: An Argument Against Treating Some Social Media and Digital Assets as Inheritance in an Era of Platform Power. *Brooklyn Law Review*, 84(3), p. 703–744 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ytu64r8n> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].

31. Klasiček, D. (2016). Wills in the digital era. *Informatologia*, 49(1–2), p. 31–40 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/4z5j899a> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
32. Klasiček, D. (2023). Inheritance Law in the Twenty-First Century: New Circumstances and Challenges. Iš: Numhauser-Henning, A. (Sud.), *Modernising European Legal Education (MELE)*. Springer, p. 235–251 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/66efd> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
33. Laužikas, R. (2008). *Skaitmeninis ar elektroninis?* Knygotyra, 51, p. 275–279 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/4bpcc6ha> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
34. Mazzone, J. (2012). Facebook’s Afterlife. *North Carolina Law Review*, 90(5), p. 1643–1685 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/3ahkek2r> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
35. Michels, J. D., Kamarinou, D., Millard, C. (2019). Beyond the Clouds, Part 2: What Happens to the Files You Store in the Clouds When You Die? *Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper*, 316, p. 1–31 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/33752kn4> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
36. Mikk, S., Sein, K. (2018). Digital Inheritance: Heirs’ Right to Claim Access to Online Accounts under Estonian Law. *Juridica International*, 27, p. 117–128 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/o549u4> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
37. Omelchuk, I. I., Alina, S. (2021). Features of inheritance of cryptocurrency assets. *Ius Humani, Revista De Derecho*, 10(1), p. 103–122 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/4syvhtue> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
38. Patti, F. P., Bartolini, F. (2019). Digital inheritance and post-mortem data protection: The Italian reform. *Bocconi Legal Studies Research Paper Series*, 3397974, p. 1–11 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/yc8n4yh7> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
39. Resta, G. (2018). Personal Data and Digital Assets after Death: A Comparative Law Perspective on the BGH Facebook Ruling. *Journal of European Consumer and Market Law*, 7(5), p. 201–204 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/mbn5fepn> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
40. Schneider, H. (2024) Digital Assets: A Portfolio Perspective. *Cambridge University Press (Elements in Business Strategy)*, <https://doi.org/10.1017/9781009437622> [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/y44jrk48> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].

41. Sz wajdler, P. (2023). Digital assets and inheritance law: How to create fundamental principles of digital succession system. *International Journal of Law and Information technology*, 2, p. 144–168 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/9tf7ypw3> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
42. Tarney, G. T. (2012). A Call for Legislation to Permit the Transfer of Digital Assets at Death. *Capital University Law Review*, 40(3), p. 773–802 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/msywwadn> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
43. Terletska, M. (2022). The succession of digital assets in the EU. Bachelor's thesis, Programme HAJB, specialization European Union Law, Tallinn University of Technology. Tallinn, [10.13140/RG.2.2.22149.01764](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.22149.01764) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/gcemf> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
44. Ugli, M. M. D. (2024). Digital inheritance: transfer of real rights according to the procedure of universal succession. *International Journal of Law and Criminology*, 4(03), p. 17–21 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/ydvsa88d> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
45. Varnado, S. S. (2014). Your Digital Footprint Left Behind at Death: An Illustration of Technology Leaving the Law Behind. *Louisiana Law Review* 74(3), p. 719–775 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/bdd4mdu2> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
46. Vismantaitė, V. (2017). *Ar skaitmeninis turtas gali būti paveldėjimo teisės objektu?* Magistro baigiamasis darbas, teisė, Vytauto Didžiojo Universitetas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/32ue8exu> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
47. Załucki, M. (2024). Legal situation of digital assets in the event of the death of their user. Reflections on the law of the future. *Futurelaw*, V, p. 11–22. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/v05mg> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
48. Wang, J., Wenqi, Y., Wan, S. (2024). Exploration of Valuation Issues for Digital Assets. *Proceedings of the 2024 10th International Conference on Humanities and Social Science Research*, p. 1477–1485, [10.2991/978-2-38476-277-4_166](https://doi.org/10.2991/978-2-38476-277-4_166) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/bnunn> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].
49. Wüsthof, L. (2018). Germany's Supreme Court Rules in Favour of "Digital Inheritance". *Journal of European Consumer and Market Law*, 7(5) p. 205 – 208 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://n9.cl/e8meyj> [žiūrėta 2025 m. kovo 31 d.].

Elektroniniai leidiniai

50. Adams, N. R. (2024). The digital afterlife: a guide to digital wills and legacies. ITLawCO, [blog] 24 September. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/mjhX1> [žiūrėta 2025 m. kovo 18 d.].
51. Adan. *The french regulatory framework for markets in crypto-assets*. [Interaktyvus] (modifikuota 2020-12-15). Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/4askas9a> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
52. Beržanskienė, R. (2012). Prekių ženklų ir domenų vardų santykio probleminiai aspektai. *Sorainen* [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/2jdt9je> [žiūrėta 2025 m. balandžio 4 d.].
53. Chambers&Co. *The Legal Afterlife: Managing Digital Assets Under Cyprus & EU Law*. [Interaktyvus] (modifikuota 2025-02-09). Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/7ay5L> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
54. Clappison, C. (2021). Social media – What happens to our online data after we die? Clarison, [blog] 15 November. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/nijqc> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
55. DW Observatory. *Digital legacies in 2025*. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://surl.li/elsfim> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
56. European law institute. *ELI Project Kick-Off Webinar on Succession of Digital Assets, Data and Other Digital Remains*. [Interaktyvus] (modifikuota 2024-01-16). Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/BSzuG> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
57. Haughton, D. (2025). Estate Planning In The Digital Age: Why Digital Assets Are A Critical Part And How To Help Clients Address Them. Kitces, [blog] 5 March. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/wY5QR> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
58. Gigliotti, G., Russo, G. (2021). Inheritance, succession and assets in the digital age. Pavia e Ansaldo studio legale, [blog] 15 December. Prieiga per internetą: <https://surl.li/gobsfs> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
59. GoldbergUllrich. *Digital estate – access to the Facebook account of a deceased person*. [Interaktyvus] (modifikuota 2020-09-10). Prieiga per internetą: <https://surl.li/rohgei> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
60. Gordon, S. (2023). Digitization of Wills in Canada. Estateably. Esatateably, [blog] 11 October. Prieiga per internetą: <https://surl.li/rtmavg> [žiūrėta 2025 m. kovo 24 d.].

61. Irwinmitchell. *Rachel Thompson Wanted Access To 'Treasured Family Photos*. [Interaktyvus] (modifikuota 2019-06-17). Prieiga per internetą: <https://surl.li/tlxifb> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
62. Kadys, E. (2021). Privalomoji palikimo dalis: kokia palikimo dalis priklauso artimiesiems nepaisant testamentu turinio? Infolex, (modifikuota: 2021-03-22). Prieiga per internetą: <https://surl.li/qfwqhm> [žiūrėta 2025 m. kovo 24 d.].
63. Lisicka, A. (2017). Are parents entitled to access the Facebook account of a deceased child? Newtech.law. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/2p6upnv4> [žiūrėta 2025 m. kovo 18 d.].
64. Machado, C. M. (2014). The Afterlife of Pia Farrenkopf. The New Yorker, [blog] 27 March. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/guk086> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
65. OSL. *What defines the price of Cryptocurrency?* [Interaktyvus] (modifikuota 2025-02-25). Prieiga per internetą: <https://rb.gy/pjdm4r> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
66. Piplocation.net. (2024). *What are the Costs of Digital Graveyards?* [Interaktyvus] (modifikuota 2024-05-22). Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/4m9jsj39> [žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.].
67. Proust, O. (2016). France Adopts Digital Republic Law. Fieldfisher, [blog] 4 October. Prieiga per internetą: <https://rb.gy/guk086> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
68. Simon, F. (2017). Death on Facebook: Lawyers push for EU rules on digital inheritance. EU law goes digital. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://shorturl.at/hu96D> [žiūrėta 2025 m. kovo 18 d.].
69. Teisė.pro. V. Mizaras. *Teisės į socialinių tinklų paskyras paveldėjimas: Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo sprendimas*. [Interaktyvus] (modifikuota 2018-08-03). Prieiga per internetą: <https://surl.li/pxtkth> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
70. Teisė.pro. *Išieškojimas iš skaitmeninio turto: kaip iššūkius paversti galimybėmis?* [Interaktyvus] (modifikuota 2019-12-02). Prieiga per internetą: <https://surl.li/lqfpbe> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
71. Teisė.pro. M. Sadzevičius., K. Pranevičienė. *Skaitmeninio turto išieškojimo problematika vykdymo procese*. [Interaktyvus] (modifikuota 2024-05-08). Prieiga per internetą: <https://surl.li/lbasrk> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
72. Teitell, B. (2013). Preserving Voicemails Helps Modern Grieving Process. Boston Globe, [blog] 20 November. Prieiga per internetą: <http://tinyurl.com/l4tvbxa> [žiūrėta 2025 m. kovo 18 d.].

73. The law office of Raymond E. Brown. *RUFADAA explained*. [Interaktyvus] (modifikuota 2023-08-29). Prieiga per internetą: <https://rb.gy/7a5hau> [žiūrėta 2025 m. kovo 22 d.].
74. The Ministry of Justice of the Republic of Lithuania. *E. Dobrovolska: Regulation of digital content inheritance is an EU-wide topic*. [Interaktyvus] (modifikuota 2021-08-06). Prieiga per internetą: <https://surl.li/ftosze> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
75. Varsha, K. V. S. (2025). Digital Estate Inheritance Law: The Need of the Hour to Balance the Rights of Posthumous Privacy and Legal Heirs. NLR Blog by NLIU Law Review [blog] 27 January. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/mrx5p2ex> [žiūrėta 2025 m. balandžio 4 d.].
76. Warnock, H. (2019). Rachel Thompson has won her case against Apple. Mitchells Robertson, [blog] 24 May. Prieiga per internetą: <https://surl.li/igfkus> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].

Teismų praktika

77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2007.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210/2008.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2008.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-609/2008.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-11/2009.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310/2009.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-553/2009.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-299/2013.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2013.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-18/2014.

87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147-687/2016.
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-163-969/2016.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-304-686/2017.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-43-378/2019.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-99-969/2020.
92. Kauno apygardos teismo 2012 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-488-254/2012.

Teismų praktikos apžvalgos

93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 15 d. apžvalga bylose dėl paveldėjimo.

Kiti šaltiniai

94. Ashworth, B. (2015). Your digital will: your choice. [Interaktyvus] (modifikuota 2015-07-20). Prieiga per internetą: <https://surl.li/osbtwy> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
95. European Law Institute (2022). Principles on the Use of Digital Assets as Security. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/6d9hpkwt> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
96. European Law Institute (2023). ELI Succession of Digital Assets, Data and other Digital Remains. Prieiga per internetą: <https://surl.li/hfurxp> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
97. Enciklopedinis kompiuterijos žodynas. [Interaktyvus] (modifikuota 2019-03-13). Prieiga per internetą: <https://surl.li/bhshs> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
98. Facebook naudojimo sąlygos. [Interaktyvus] (modifikuota 2025-01-01). Prieiga per internetą: <https://surl.li/yzucs> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
99. Facebook. About memorialised accounts. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/5y6nuefx> [žiūrėta 2025 m. balandžio 6 d.].
100. Finansistas.net. Materialusis turtas. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://surl.li/nnwjbg> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
101. UNCITRAL (2023). Taxonomy of legal issues related to the digital economy (2023). Prieiga per internetą: <https://surl.li/agkhxy> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].

102. UNIDROIT (2023). Principles on digital assets and private law. Prieiga per internetą: <https://surl.li/hviifc> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
103. Yahoo paslaugų teikimo sąlygos. [Interaktyvus] (modifikuota 2021-11-01). Prieiga per internetą: <https://surl.li/jbgbqg> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
104. YouTube Pajamų gavimo politika. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://surl.li/ryvjmm> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
105. Revised Fiduciary Access to Digital Assets Act (2015). Uniform Law Commission [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/2hhuwz6n> [žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.].
106. The Digital Republic Bill – Overview (2025). République française, [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://surl.li/zbvtwa> [žiūrėta 2025 m. kovo 23 d.].
107. TechTerms.com. Digital Asset Definition (2019). [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tinyurl.com/3vy9jdc8> [žiūrėta 2025 m. balandžio 11 d.].
108. Wattpad Terms of Service. [Interaktyvus] (modifikuota 2019-03-13). Prieiga per internetą: <https://policies.wattpad.com/terms/> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].
109. WIPO. Intangible Assets and Intellectual Property. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://surl.li/izhlqv> [žiūrėta 2025 m. kovo 19 d.].

SANTRAUKA

Skaitmeninio turto paveldėjimo problematika

Luknė Šeferytė

Šiame magistro darbe analizuojamos skaitmeninio turto paveldėjimo problemos, kylančios skirtingose paveldėjimo proceso etapuose. Analizė pradedama vertinant skaitmeninio turto santykį su paveldėjimo objektu: nagrinėjamas pavyzdinis paveldėjimo objekto sąrašas, jį lyginant su atskirais skaitmeninio turto objektais. Ši analizė leidžia nustatyti, ar skaitmeninis turtas gali būti paveldimas pagal CK 5.1 straipsnio 2 dalyje išvardintą pavyzdinį paveldėjimo objektų sąrašą. Šioje dalyje taip pat vertinamas skaitmeninio turto paveldėjimo suderinamumas su palikėjo duomenų apsaugos ir privatumo institutais.

Antrojoje darbo dalyje skaitmeninio turto paveldėjimo problemos skirstomos pagal skirtingus paveldėjimo etapus. Skaitmeninio turto palikimo etape analizuojami palikimo perdavimo pagal įstatymą ir testamentą iššūkiai, susiję su universalaus paveldėjimo principu ir testamentų forma. Darytina išvada, kad palikimo priėmimo sunkumus lemia turto apyrašo sudarymas, kadangi skaitmeninis turtas nėra registruojamas ir todėl yra sunkiai identifikuojamas įpėdinių. Iššūkių kelia ir palikimo priėmimo pradėjus jį faktiškai valdyti suderinamumas su socialinių tinklų paskyrų bei interneto puslapių bendrosiomis naudojimo sąlygomis ir administratorių politikomis. Skaitmeninio turto disponavimo procedūras apsunkina slaptažodžiais apsaugotos prieigos bei skaitmeninio turto suteikiamos nevisiškos nuosavybės teisės. O skaitmeninio turto padalinimą tarp įpėdinių apsunkina nusistovėjusių ir visuotinai pripažįstamų turto vertinimo metodų trūkumas.

Trečiojoje darbo dalyje nagrinėjama geroji užsienio praktika ir ES teisės iniciatyvos bei formuojami problemų sprendimo būdai. Darytina išvada, kad siekiant užtikrinti skaitmeninio turto perdavimą įpėdiniams, tikslinga, peržiūrėti paveldėjimo teisės nustatytas procedūras, įtvirtinti skaitmeninio turto apibrėžimą, į paveldėjimo objektą įtraukti atitinkamus skaitmeninio turto objektus ar juos siejančius požymius bei sureguliuoti su skaitmeninio turto paveldėjimu susijusius gretutinių teisės institutų keliamus probleminius aspektus.

SUMMARY

Problematics of Digital Asset Inheritance

Luknė Šeferytė

This Master's thesis analyses the problematics of digital inheritance that arise at different stages of the inheritance process. The analysis begins with an assessment of the relationship between digital assets and the inheritance object: a non-exhaustive list of the inheritance objects is examined and compared with individual digital assets. This analysis makes it possible to determine whether digital assets can be inherited according to the non-exhaustive list of inheritance objects set out in Article 5.1(2) of the Civil Code. It also evaluates the compatibility of digital inheritance with the legatee's data protection and privacy interests.

The second part of the thesis categorizes the issues of digital asset inheritance according to different stages of the succession process. During the asset transfer stage, challenges related to succession by operation of law and by will are analysed in the context of the principle of universal succession and testamentary formalities. It is concluded that the difficulties in accepting an inheritance are caused by the need to prepare the estate inventory, as digital assets are not registered and therefore are difficult for heirs to indicate them. The compatibility of the inheritance acceptance through taking the actual possession of the property with the general terms of use and policies of social media accounts and websites also poses challenges. The procedures for disposal of digital assets are further complicated by password-protected access and the quazi-ownership rights associated with digital assets. And the division of digital assets among heirs is also hindered by the lack of established and universally recognized asset valuation methods.

The third part of the thesis explores the best foreign practices and the European Union law initiatives, proposing solutions to the identified issues. It is concluded, that in order to ensure the effective transfer of digital assets to heirs, it is reasonable to revise the procedures established by inheritance law, define digital assets, incorporate relevant digital assets or their associated characteristics into the inheritance object, and to regulate the problematic aspects of the related legal institutes relating to the succession of digital assets.